

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ BİLİM DALI

BİRLİKTE EBEVEYNLİĞİN OKUL ÖNCESİ DÖNEM
ÇOCUKLARININ DUYGULARINI İFADE ETME VE SOSYAL
DAVRANIŞLARINA OLAN ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BENGİSU KUZU

BALIKESİR, 2025

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ BİLİM DALI

BİRLİKTE EBEVEYNLİĞİN OKUL ÖNCESİ DÖNEM
ÇOCUKLARININ DUYGULARINI İFADE ETME VE SOSYAL
DAVRANIŞLARINA OLAN ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BENGİSU KUZU

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. KAZIM BİBER

BALIKESİR, 2025

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAY SAYFASI

Enstitümüzün Temel Eğitim Anabilim Dalı'nda 202112575002 numaralı Bengisu KUZU'nun hazırladığı "Birlikte Ebeveynliğin Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Duygularını İfade Etme ve Sosyal Davranışlarına Olan Etkisi" konulu YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca .../.../2025 tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ/OY ÇOKLUĞU ile karar verilmiştir.

Üye (Başkan) Prof. Dr. Mesut SAÇKES

İmza

Üye (Danışman) Doç. Dr. Kazım BİBER

İmza

Üye Doç. Dr. Türker SEZER

İmza

Enstitü Onayı

ETİK BEYAN

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

...../...../2025

Bengisu KUZU

ÖNSÖZ

Birlikte ebeveynliğin okul öncesi dönem çocuklarının duygularını ifade etme ve sosyal davranışlarına olan etkisini incelediğim bu süreçte pek çok kişinin emeği oldu ancak bazıları var ki özellikle değinmek istiyorum. Tez sürecim boyunca değerli bilgi ve deneyimleriyle yoluma ışık tutmakla kalmayıp insanlık ve iyiliğiyle de hayatıma anlam veren saygıdeğer tez danışmanım Doç. Dr. Kazım BİBER hocama sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Her umutsuzluğa kapıldığımda elimden tutan, yardımına koşan ruh eşim ve hayat arkadaşım Halil İbrahim DİNÇ'e teşekkür ediyorum.

Tez döneminde yakalandığım kanser hastalığının teşhis edilmesinde ve hayatımda çok büyük rol oynayan can dostum Fzt. İdil KÖNİ'ye ve beni asla yalnız bırakmayan sevgili arkadaşlarıma teşekkür ediyorum.

Şimdi yaşıyorsam ve bu satırları yazabiliyorsam bunu kendisine borçlu olduğum beni ölümden döndüren Hacettepe Üniversitesi Onkoloji Hastanesi ekibine, saygıdeğer doktorum Doç. Dr. Serkan AKIN'a sevgi ve minnetlerimi sunuyorum.

En çokta beni yeniden büyüten ve hep ellerimden tutan aileme teşekkür ediyorum.

BALIKESİR, 2025

BENGİSU KUZU

ÖZET

BİRLİKTE EBEVEYNLİĞİN OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARININ DUYGULARINI İFADE ETME VE SOSYAL DAVRANIŞLARINA OLAN ETKİSİ

KUZU, Bengisu

Yüksek Lisans, Temel Eğitim Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Kazım BİBER

2025, 91 Sayfa

Bu araştırma birlikte ebeveynlik düzeyinin okul öncesi dönem çocuklarının duygularını ifade etme ve sosyal davranışlarına etkisini incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın temel problemi, birlikte ebeveynlik süreçlerinin çocukların olumlu (mutluluk) ve olumsuz (öfke, korku ve üzüntü) duygu ifade etme becerileri ile sosyal davranış düzeylerini nasıl etkilediğini ortaya koymaktır. Nicel araştırma yöntemi kullanılarak gerçekleştirilen bu çalışmada ilişkisel tarama deseni benimsenmiştir. Araştırmanın örneklemini Bursa ilinin Nilüfer ve Osmangazi ilçelerinde yaşayan, okul öncesi dönemde çocuğu bulunan 265 anne ve çocuklarının öğretmenleri oluşturmuştur. Veriler “Birlikte Ebeveynlik Ölçeği”, “Duygu İfade Etme Ölçeği” ve “Sosyal Davranış Ölçeği” kullanılarak toplanmıştır.

Elde edilen bulgular, birlikte ebeveynlik düzeyinin çocukların olumlu duygu ifadelerini artırdığını ve olumsuz duyguların ifadesini azalttığını göstermektedir. Ayrıca birlikte ebeveynlik düzeyinin, çocukların iş birliği ve paylaşım gibi sosyal davranışlarını da olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir. Bunun yanı sıra, ebeveynlerin birlikte ebeveynlik düzeyleri ile çocukların duygu ifade etme ve sosyal davranış düzeyleri arasında anlamlı ilişkiler saptanmıştır.

Sonuç olarak birlikte ebeveynliğin çocukların duygusal ve sosyal gelişiminde önemli bir rol oynadığı ortaya konmuştur. Bu çalışma, ebeveynlerin çocuk gelişim süreçlerindeki iş birliği düzeylerini artırmalarının gerekliliğine dikkat çekmekte ve bu alanda yapılacak eğitim ve farkındalık çalışmalarına rehberlik edebilecek bilgiler

sunmaktadır. Araştırma, literatürdeki önemli bir boşluğu doldurarak hem teorik hem de uygulamalı katkılar sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Birlikte Ebeveynlik, Okul Öncesi Çocuklar, Duyguların İfade Edilmesi, Sosyal Davranış, Çocuk Gelişimi, Ebeveyn İş Birliği

ABSTRACT

THE EFFECT OF CO-PARENTING ON PRESCHOOL CHILDREN'S EXPRESSING THEIR EMOTIONS AND SOCIAL BEHAVIOR

KUZU, Bengisu

Master Thesis, Department of Elementary Education

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Kazım BİBER

2025, 91 Pages

This study aims to examine the impact of co-parenting levels on preschool children's emotional expression and social behaviours. The primary problem of the study is to reveal how co-parenting processes affect children's positive (happiness) and negative (anger, fear, and sadness) emotional expression skills and social behaviour levels. The study employed a quantitative research method with a correlational survey design.

The sample of the research consisted of 265 mothers with preschool children and their children's teachers living in Nilüfer and Osmangazi districts of Bursa. Data were collected using the "Co-parenting Scale," the "Emotional Expression Scale," and the "Social Behaviour Scale." The findings revealed that higher levels of co-parenting increased children's positive emotional expressions while reducing negative ones. Furthermore, co-parenting positively influenced children's social behaviours, such as cooperation and sharing. Significant relationships were also found between parents' co-parenting levels and their children's emotional expression and social behaviour levels. In conclusion, co-parenting plays a critical role in children's emotional and social development. This study emphasizes the necessity of enhancing parental collaboration in child development processes and provides guidance for educational and awareness-raising programs in this field. By addressing a significant gap in the literature, the research offers both theoretical and practical contributions.

Keywords: Coparenting, Preschool Children, Emotional Expression, Social Behavior, Child Development, Parental Collaboration

*“ Kendini yakmak istemelisin kendi ateşinde:
nasıl yeniden doğmak isteyebilirsin ki önce kül olmadan?”*

Böyle Söyledi Zerdüşt, Friedrich Nietzsche

*Tek ihtimalin kazanmak olduğu,
küçücük bir hücre içinde mücadele verenlere...*

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖNSÖZ	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ	xi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Problemi	1
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Araştırmanın Önemi	2
1.4. Araştırmanın Varsayımları	3
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	3
1.6. Tanımlar	4
2. İLGİLİ ALANYAZIN	5
2.1. Kuramsal Çerçeve	5
2.1.1. Birlikte Ebeveynlik	5
2.1.1.1. Birlikte Ebeveynlik Kavramı ve Tanımı	5
2.1.1.2. Birlikte Ebeveynliğin Başlangıcı ve Dinamikleri	7
2.1.1.3. Birlikte Ebeveynliğe İlişkin Modeller ve Teoriler	9
2.1.1.3.1. Aile Sistemleri Teorisi Bağlamında Birlikte Ebeveynlik	9
2.1.1.3.2. Bağlanma Teorisi ve Birlikte Ebeveynlik	11
2.1.1.3.3. Ebeveynlik Stili Teorisi Çerçevesinde Birlikte Ebeveynlik	13
2.1.1.3.4. Çatışma Yönetimi Modelleri ve Birlikte Ebeveynlik	15
2.1.2. Duygusal İfade ve Gelişim	17
2.1.2.1. Duygusal İfade Kavramı ve Tanımı	17
2.1.2.2. Okul Öncesi Dönemde Duygusal Gelişim	19
2.1.2.3. Duygusal İfade Üzerine Teorik Yaklaşımlar	21
2.1.2.3.1. Gelişimsel Perspektiflerden Duygu	21
2.1.2.3.2. Sosyal Öğrenme Teorisi ve Duygusal İfade	23
2.1.3. Sosyal Davranış ve Gelişim	25
2.1.3.1. Okul Öncesi Dönemde Sosyal Davranış ve Çeşitleri	25

2.1.3.1.1. İş Birliği.....	25
2.1.3.1.2. Empati	26
2.1.3.1.3. Paylaşma.....	29
2.1.3.1.4. Sosyal İnisiyatif.....	30
2.1.3.2. Sosyal Davranışa İlişkin Modeller ve Gelişim Süreci	30
2.1.3.2.1. Sosyal Bilişsel Teori.....	30
2.1.3.2.2. Ekolojik Sistemler Teorisi.....	32
2.1.3.2.3. Sosyal Etkileşim Teorisi ve Prososyal Davranış	34
2.2. İlgili Araştırmalar	36
2.2.1. Birlikte Ebeveynlik ile İlgili Araştırmalar	36
2.2.2. Duygusal İfade ile İlgili Araştırmalar	37
2.2.3. Sosyal Davranış ile İlgili Araştırmalar	40
3. YÖNTEM.....	44
3.1. Araştırmanın Modeli	44
3.2. Evren ve Örneklem.....	45
3.3. Veri Toplama Araç ve Teknikleri.....	46
3.4. Verilerin Toplanma Süreci	48
3.5. Verilerin Analizi.....	49
4. BULGULAR VE YORUMLAR	50
4.1. Ölçeklere İlişkin Betimsel İstatistikler	50
4.2. Fark Analizleri.....	52
4.2.1. Cinsiyet Değişkeni.....	52
4.2.2. Yaş Değişkeni	57
4.3. İlişki Analizleri.....	62
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	66
5.1. Sonuçlar.....	66
5.2. Öneriler.....	72
KAYNAKÇA	73
EKLER.....	80
EK 1- Birlikte Ebeveynlik Ölçeği (BEÖ).....	80
EK 2- Çocuk Duygu İfade Etme Ölçeği-Anne Formu	82
EK 3- Okul Öncesi Sosyal Davranış Ölçeği-Öğretmen Formu (OÖSDÖÖF).....	83
EK 4- Etik Kurul Onayı.....	85
EK 5- Araştırma İzni	86

EK 8- Ölçek İzinleri	88
----------------------------	----

TABLolar LİSTESİ

	Sayfa
<u>Tablo 1.</u> Cinsiyete Göre Katılımcı Dağılımı	46
<u>Tablo 2.</u> Yaşa Göre Katılımcı Dağılımı	46
<u>Tablo 3.</u> Birlikte Ebeveynlik Ölçeği, Çocuk Duygu İfade Etme Ölçeği-Anne Formu ve Okul Öncesi Sosyal Davranış Ölçeği-Öğretmen Formu'na İlişkin Betimsel İstatistikler.....	50
<u>Tablo 4.</u> Cinsiyete Göre Okul Öncesi Sosyal Davranış Ölçeği'ne İlişkin Bağımsız	52
<u>Tablo 5.</u> Cinsiyete Göre Çocuk Duygu İfade Etme Ölçeği'ne İlişkin Bağımsız Örneklem <i>t</i> Testi	54
<u>Tablo 6.</u> Cinsiyete Göre Birlikte Ebeveynlik Ölçeği'ne İlişkin Bağımsız Örneklem <i>t</i> Testi	55
<u>Tablo 7.</u> Yaşa Göre Okul Öncesi Sosyal Davranış Ölçeği ANOVA Analizi.....	57
<u>Tablo 8.</u> Yaşa Göre Çocuk Duygu İfade Etme Ölçeği ANOVA Analizi.....	58
<u>Tablo 9.</u> Yaşa Göre Birlikte Ebeveynlik Ölçeği ANOVA Analizi	59
<u>Tablo 10.</u> Düzenlenmiş Korelasyon Matrisi.....	62

KISALTMALAR LİSTESİ

akt	: Aktaran
BEÖ	: Birlikte Ebeveynlik Ölçeği
ÇDİEÖAF	: Çocuk Duygu İfade Etme Ölçeği-Anne Formu
OÖSDÖÖF	: Okul Öncesi Sosyal Davranış Ölçeği-Öğretmen Formu
SPSS	: Sosyal Araştırmalar İçin İstatistiksel Program Paketi (Statistic Packets For Social Sciencences)
TDK	: Türk Dil Kurumu
vb.	: Ve Benzeri
vd.	: Ve Diğerleri

1. GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde, mevcut çalışmanın konusu ve ele alınan problem durumu açıklanmış; amaç, önem, varsayım ve sınırlılıklara yönelik bilgiler sunulmuştur.

1.1. Araştırmanın Problemi

Bu araştırma, ebeveynlerin birlikte ebeveynlik düzeylerinin okul öncesi dönem çocuklarının duygularını ifade etme becerileri ve sosyal davranışları üzerindeki etkilerini incelemek amacıyla yola çıkmıştır. “Birlikte ebeveynliğin okul öncesi dönem çocuklarının duygularını ifade etme ve sosyal davranışlarına etkisi var mıdır?” problemine yanıt aranmaktadır. Bu kapsamda, ebeveynlerin çocuklarıyla olan etkileşimlerinin niteliği ile çocukların sosyal ve duygusal gelişimi arasındaki ilişkiyi anlamaya yönelik veriler elde edilmesi kritik bir unsur olarak değerlendirilmektedir.

Bu çalışmada “Birlikte ebeveynliğin okul öncesi dönem çocuklarının duygularını ifade etme ve sosyal davranışlarına etkisi var mıdır?” probleminden hareketle aşağıdaki alt problemlere yanıt aranacaktır.

1. Okul öncesi dönemde çocuğu olan anne-babaların birlikte ebeveynlik düzeyi nedir?
2. Okul öncesi dönemde çocuğu bulunan ebeveynlerin birlikte ebeveynlik düzeyleri çocuğun yaşına ve cinsiyetine göre farklılaşmakta mıdır?
3. Okul öncesi dönemdeki çocukların olumlu(mutluluk) ya da olumsuz (öfke, korku ve üzüntü) duygu ifade etme becerileri ne düzeydedir?
4. Okul öncesi dönemdeki çocukların duygu ifade etme düzeyleri yaşına ve cinsiyetine göre farklılaşmakta mıdır?
5. Okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal davranışları ne düzeydedir?

6. Okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal davranışları yaşına ve cinsiyetine göre farklılaşmakta mıdır?

7. Okul öncesi dönemdeki çocukların olumlu(mutluluk) ya da olumsuz (öfke, korku ve üzüntü) duygu ifade etme becerileri ile sosyal davranış düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?

8. Okul öncesi dönemde çocuğu olan anne-babaların birlikte ebeveynlik düzeyiyle çocuklarının duygularını ifade etme ve sosyal davranış düzeyleri arasında bir ilişki var mıdır?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, birlikte ebeveynlik düzeyinin okul öncesi dönem çocuklarının duygularını ifade etme ve sosyal davranışlarına etkisini incelemektir. Bu bağlamda, birlikte ebeveynliğin çocukların olumlu ve olumsuz duygu ifadeleri ile sosyal davranışları üzerindeki olası katkılarını ortaya koymak hedeflenmiştir. Araştırma, birlikte ebeveynlik sürecinin çocukların duygusal ve sosyal gelişimindeki rolünü anlamaya yönelik somut kanıtlar sunmayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda, ebeveynlerin birlikte ebeveynlik düzeyi ile çocukların duygularını ifade etme ve sosyal davranışları arasındaki ilişkilerin çözümlenmesi önem arz etmektedir.

Elde edilen bulguların, ebeveynlerin çocuk gelişimindeki iş birliği süreçlerini güçlendirecek farkındalık çalışmaları, eğitim programları ve danışmanlık hizmetlerine rehberlik etmesi beklenmektedir. Araştırma hem akademik literatüre hem de ebeveynlere ve eğitimcilere çocukların duygusal ve sosyal gelişimini destekleyen faktörleri anlamaları konusunda katkı sağlamayı hedeflemektedir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Okul öncesi dönem, çocukların duygusal ve sosyal gelişiminin temellerinin atıldığı kritik bir süreçtir. Bu dönemde birlikte ebeveynlik, çocukların duygularını ifade etme ve sosyal ilişkiler kurma becerilerini doğrudan etkileyebilecek bir yapı olarak öne çıkmaktadır. Ancak, mevcut literatürde birlikte ebeveynlik ve çocukların bu becerileri arasındaki ilişkiyi doğrudan ele alan çalışmalar sınırlıdır.

Birlikte ebeveynliğin, çocukların olumlu duygu ifadelerini artırabileceği ve olumsuz davranışları azaltabileceği varsayılmaktadır. Ayrıca, sosyal davranışların desteklenmesinde birlikte ebeveynliğin rolünün anlaşılması, ebeveynlik stratejilerinin geliştirilmesi açısından önemlidir. Araştırmanın sonuçlarının hem aile içi ilişkilerin güçlendirilmesi hem de çocukların sağlıklı bireyler olarak yetişmesi için stratejik müdahalelere yol gösterecek nitelikte olması beklenmektedir. Bu doğrultuda, çalışma hem teorik hem de uygulamalı alanlarda önemli bir katkı sağlaması değerlendirilmektedir.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Bu araştırmanın varsayımları belirtildiği gibidir;

- Çalışmada çocuklara ait sosyal davranışlar hakkında bilgi edinmek üzere kullanılan ölçekler, çocukların sınıf öğretmenleri tarafından doldurmuştur. 2022-2023 eğitim-öğretim dönemine başlandığı ve verilerin 2023 yılı Mart ayı itibariyle toplandığı göz önünde bulundurulduğunda öğretmenlerin 6-7 aylık bir süreçte öğrencilerini ilgili ölçeklerde değerlendirebilecek şekilde tanıdıkları varsayılmıştır.
- Çocukların anneleri tarafından doldurulan Çocuk Duygu İfade Etme Ölçeği ve yine aileleri tarafından doldurulan Birlikte Ebeveynlik Ölçeği'nde yer alan maddeleri işaretlerken objektif oldukları varsayılmıştır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

- Araştırma 2022-2023 eğitim döneminin Mart, Nisan, Mayıs ayları ile sınırlıdır.
- Araştırmanın örneklemi; Bursa'nın 2 farklı ilçesindeki okul öncesi eğitim kurumlarında öğrenim gören 3-6 yaş aralığındaki 265 çocuk, onların anne ve öğretmenleri ile sınırlıdır.
- Çalışmada elde edilen veriler “Birlikte Ebeveynlik Ölçeği”, “Çocuk Duygu İfade Etme Ölçeği - Anne Formu” ve “Okul Öncesi Sosyal Davranış Ölçeği-Öğretmen Formu” nda yer alan maddeler ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Birlikte Ebeveynlik: Ebeveynlerin çocuk yetiştirme süreçlerinde iş birliği yaparak sorumlulukları paylaşmalarını ve birbirlerini desteklemelerini ifade etmektedir (Aşıkoğlu, Sağkal ve Özdemir, 2024).

Duygusal İfade: Bireylerin hissettikleri duyguları diğer insanlara aktarma biçimi olarak tanımlanmaktadır (Kuyumcu, 2006; Kuzucu, 2019).

Duygu: Bireylerin yaşamları boyunca gelişimsel süreçlerle şekillenen ve insan davranışlarının temelini oluşturan önemli psikolojik unsurlardır. Gelişimsel açıdan ele alındığında, duyguların hem biyolojik hem de sosyal bağlamlarda bireyin uyum kapasitesini artıran bir işlevi olduğu görülmektedir. Bebeklikten itibaren gözlemlenen temel duygular, bireylerin çevreleriyle etkileşim kurmalarını ve ihtiyaçlarını ifade etmelerini sağlamaktadır (Denham ve Kochanoff, 2002).

Empati: Bireyin başka birinin duygusal durumunu anlaması ve bu duruma uygun tepkiler geliştirmesi becerisini ifade etmektedir (Gültekin Akduman, Günindi, ve Türkoğlu, 2015, s. 15).

Paylaşma Davranışı: Erken çocukluk döneminde gelişen ve bireyin sosyal uyumunda belirleyici bir rol oynayan temel becerilerden biri olarak kabul edilmektedir. Çocukların paylaşmayı öğrenmesi, yalnızca maddi objelerin paylaşımıyla sınırlı kalmamakta, aynı zamanda zaman ve duygularını paylaşmayı da kapsamaktadır. Bu davranışın gelişimi, çocuğun empati yeteneği ve sosyal ilişki kurma becerileriyle doğrudan ilişkilidir (Gülay, 2014; 59).

Sosyal İnisiyatif: Bireyin sosyal etkileşimlerde aktif bir rol üstlenerek kendi fikirlerini ve duygularını ifade etmesi ile çevresi üzerinde etkili olma becerisini ifade etmektedir. Okul öncesi dönemde sosyal inisiyatif, çocukların liderlik özelliklerini geliştirmesi ve grup içerisinde etkili bir birey haline gelmesi açısından kritik bir öneme sahiptir. Bu süreçte, çocuklar kendi isteklerini ifade ederken aynı zamanda diğer bireylerin ihtiyaçlarını dikkate almayı öğrenmektedir (Gülay ve Ogelman, 2014).

Sosyal Bilişsel Teori: Albert Bandura tarafından geliştirilmiş olup öğrenmenin, bireyin çevresi ve davranışları ile olan etkileşiminden kaynaklandığını savunan bir yaklaşımdır (Bandura, 1986).

İLGİLİ ALANYAZIN

Bu bölümde araştırmanın kuramsal çerçevesi alt başlıklar halinde sunulmuş ve ilgili araştırmalar yer almaktadır.

2.1. Kuramsal Çerçeve

Çalışmanın bu bölümünde araştırmaya ilişkin kuramsal temeller, yapılan araştırmalar araştırma problemlerine yanıt niteliğinde alt başlıklar halinde sunulmuştur.

2.1.1. Birlikte Ebeveynlik

2.1.1.1. Birlikte Ebeveynlik Kavramı ve Tanımı

Birlikte ebeveynlik, ebeveynlerin çocuk yetiştirme süreçlerinde iş birliği yaparak sorumlulukları paylaşmalarını ve birbirlerini desteklemelerini ifade etmektedir. Bu ilişki, ebeveynlerin rollerine yönelik koordinasyonun ve uyumun bir göstergesi olarak aile sistemleri içinde önemli bir yer tutmaktadır. Ebeveynlerin, bireysel ihtiyaçlarından bağımsız bir şekilde çocuklarının iyiliği için ortak bir çaba göstermesi birlikte ebeveynlik ilişkisinin temelini oluşturmaktadır (Aşıkoğlu, Sağkal ve Özdemir, 2024).

Bu kavram, bireylerin ebeveynlik rolleri çerçevesinde geliştirdiği ilişkileri ifade etmektedir. Çiftlerin romantik ya da ekonomik bağlarından bağımsız olarak çocuk odaklı bir yaklaşımı esas alması, birlikte ebeveynliğin diğer aile içi ilişkilerden ayrışmasını sağlamaktadır. Bu özellik, birlikte ebeveynliği yalnızca bir aile alt sistemi değil, aynı zamanda çocukların gelişimini etkileyen bir araç olarak değerlendirmeyi mümkün kılmaktadır (Aşıkoğlu ve diğerleri, 2024).

Araştırmalar, birlikte ebeveynliğin çocukların sosyal ve duygusal gelişimleri üzerinde güçlü bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Ebeveynler arasındaki uyumlu

ilişkiler, çocukların sağlıklı bağlanma süreçleri geliştirmesine olanak tanımaktadır. Bunun yanı sıra, çatışma düzeyi yüksek ebeveynlik ilişkileri, çocuklarda davranış sorunlarının ortaya çıkmasına zemin hazırlayabilmektedir (Aşıkoğlu, 2022).

Birlikte ebeveynlik ilişkisi, yalnızca biyolojik anne ve babalar arasında değil, çocuk bakımında sorumluluk alan diğer aile üyeleri ya da bakım verenler arasında da şekillenebilmektedir. Nitekim büyükanne ve büyükbaba gibi aile bireylerinin çocuk yetiştirme sürecine dahil olması, birlikte ebeveynliğin farklı bağlamlarda uygulanabilirliğini göstermektedir (Özdemir, 2022).

Ebeveynler arasındaki destekleyici davranışlar, çocukların duygusal dayanıklılıklarını artırırken aynı zamanda aile içindeki genel atmosferi de olumlu yönde etkilemektedir. Çocuk yetiştirme sorumluluklarının dengeli bir şekilde paylaşılması, hem ebeveynlerin hem de çocukların stres düzeylerini azaltmaktadır. Bu tür bir ilişki, çocukların sosyal işlevselliklerini geliştirerek daha sağlıklı bireyler olmalarına katkı sağlamaktadır (Özdemir ve Sağkal, 2020).

Araştırmalar, etkili bir birlikte ebeveynlik ilişkisinin üç temel bileşenini ortaya koymaktadır: iş birliği, çatışma yönetimi ve ortak karar alma. Bu unsurlar, çocuk yetiştirme sürecindeki farklılıkların üstesinden gelinmesini ve ebeveynler arasında daha güçlü bir bağ kurulmasını sağlamaktadır. Ayrıca, ebeveynlerin birbirlerinin kararlarını desteklemesi, çocukların gözünde bir birliktelik algısı oluşturmada ve güven ortamı yaratmaktadır (Eira Nunes, De Roten, El Ghaziri, Favez ve Darwiche, 2021).

Birlikte ebeveynlik, sadece bireysel aile ilişkilerini değil, aynı zamanda toplumsal normları ve kültürel beklentileri de yansıtmaktadır. Aile yapılarındaki çeşitlilik, birlikte ebeveynliğin farklı bağlamlarda nasıl uygulandığını anlamak açısından önemli bir bakış açısı sunmaktadır. Bu bağlamda, ebeveynlerin toplumsal rollerini yeniden tanımlaması gerekebilmektedir (Wang ve Cheng, 2014).

Etkili birlikte ebeveynlik, yalnızca ebeveynlerin değil, aynı zamanda çocukların da yaşam kalitesini artıran bir yapı olarak değerlendirilmektedir. Bu ilişkinin kalitesi, çocukların okul başarısından sosyal becerilere kadar geniş bir yelpazede olumlu sonuçlar doğurabilmektedir. Bu nedenle, birlikte ebeveynlik yalnızca bir ebeveynlik modeli değil, aynı zamanda çocuk gelişimini destekleyen bir sistemdir (Wang ve Cheng, 2014).

Çocukların psikolojik ve sosyal gelişiminde birlikte ebeveynliğin önemi, aile içindeki diğer ilişkilerle de bağlantılıdır. Ebeveynler arasındaki uyum ve destek, çocukların güvenli bağlanma ilişkileri kurmasına olanak tanımaktadır. Bunun yanı sıra, düşük kaliteli birlikte ebeveynlik ilişkilerinin çocuklarda davranışsal ve duygusal sorunlara yol açabileceği belirtilmektedir (Marsanić ve Kusmić, 2013).

Birlikte ebeveynliğin aile sistemlerindeki rolü, yalnızca çocukların gelişimine odaklanmakla sınırlı değildir. Aynı zamanda, aile bireyleri arasındaki genel uyumu artırarak aile sisteminin daha işlevsel bir yapıya kavuşmasını sağlamaktadır. Bu durum, ebeveynlerin birbirlerine olan güvenini artırarak çatışmaların önüne geçilmesine yardımcı olmaktadır (Kapucuoğlu, 2023).

Ebeveynlerin birbirlerini desteklediği, sorumlulukların adil bir şekilde paylaşıldığı ve çocukların önceliklendirildiği bir aile yapısı, toplumun genel yapısını da olumlu yönde etkileyebilir. Bu nedenle, birlikte ebeveynliğin teşvik edilmesi ve desteklenmesi, yalnızca bireysel ailelerin değil, toplumun genel refahını artırabilecek bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir (Kapucuoğlu, 2023).

2.1.1.2. Birlikte Ebeveynliğin Başlangıcı ve Dinamikleri

Birlikte ebeveynliğin başlangıcı, çiftlerin çocuk sahibi olmaya karar verdikleri andan itibaren şekillenmektedir. Çocuk doğmadan önce başlayan bu süreç, çiftlerin ebeveynlik rollerine yönelik beklentileri, birbirlerine karşı tutumları ve iş birliği kapasiteleriyle yakından ilişkilidir. Ebeveynlerin çocuk yetiştirme sürecine yönelik algıları, birlikte ebeveynliğin temel taşlarını oluşturmakta ve ilişki dinamiklerini belirlemektedir (Kapucuoğlu, 2023).

Çocuğun doğumu, birlikte ebeveynlik ilişkisinin somutlaşmasını sağlamaktadır. Bu dönemde ebeveynlerin iş bölümü, sorumluluk paylaşımı ve çocuk bakımına yönelik yaklaşımları, birlikte ebeveynliğin niteliğini şekillendirmektedir. Doğum sonrası süreçte özellikle annenin fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarının karşılanması, babanın destekleyici bir rol üstlenmesi gerektiğini göstermektedir. Bu destek, annenin iyilik halini artırırken ebeveynler arasındaki bağın güçlenmesine de katkı sağlamaktadır (Dai, 2018).

Birlikte ebeveynliğin dinamikleri, yalnızca bireysel rollerden değil, aynı zamanda çiftlerin ilişkilerindeki denge ve uyumdan da etkilenmektedir. Ebeveynler

arasındaki açık iletişim ve güven, çocuk bakımında karşılaşılan sorunların çözümünde belirleyici olmaktadır. İlişkide güvenin sağlanamaması durumunda ise çatışmaların artabileceği ve bu durumun çocuk üzerinde olumsuz etkiler yaratabileceği belirtilmektedir (Dai, 2018).

Ebeveynlik rollerinin belirginleşmesi ve sorumlulukların paylaşılması, kültürel normlar ve toplumsal beklentiler tarafından da şekillendirilmektedir. Kent yaşamında daha eşitlikçi bir iş bölümü gözlemlenirken, kırsal kesimde geleneksel rollerin baskın olduğu görülmektedir. Bu farklılıklar, birlikte ebeveynlik süreçlerinin bağlama özgü dinamiklere göre değişebileceğini göstermektedir. Özellikle kırsal bölgelerde annenin bakım yükünü üstlenmesi, babanın ise daha sınırlı bir rol oynaması yaygın bir durumdur (Özdemir ve diğerleri, 2020).

Birlikte ebeveynlik ilişkisinin başlangıcında, ebeveynlerin çocuklarına yönelik ortak bir vizyon geliştirmesi önem taşımaktadır. Bu vizyon, yalnızca günlük bakım ihtiyaçlarını karşılamayı değil, aynı zamanda çocuğun duygusal ve sosyal gelişimini desteklemeyi de içermektedir. Ebeveynlerin bu süreçte birbirlerini desteklemesi, çocukların güvenli bir bağlanma ilişkisi geliştirmelerine olanak tanımaktadır (Xiao ve Loke, 2021).

Ebeveynler arasındaki çatışmaların etkili bir şekilde yönetilmesi, birlikte ebeveynliğin sürdürülebilirliği açısından kritik bir öneme sahiptir. Çatışma yönetiminde başarısızlık, sadece ebeveynler arasındaki ilişkiyi değil, aynı zamanda çocukların psikolojik uyumlarını da olumsuz etkilemektedir. Bu durum, ebeveynlerin çatışma çözme becerilerinin önemini vurgulamaktadır (Xiao ve Loke, 2021).

Çocuk doğumu sonrası dönem, birlikte ebeveynlik ilişkisinin en kırılgan olduğu süreçlerden biri olarak değerlendirilmektedir. Ebeveynlerin bu süreçte karşılaştıkları zorluklar arasında uyku eksikliği, fiziksel yorgunluk ve artan sorumluluklar yer almaktadır. Bu zorlukların üstesinden gelmek için çiftlerin birbirlerine destek olmaları gerekmektedir. Destekleyici bir eş ilişkisi, bu dönemde çiftlerin stresi azaltmalarına ve ilişkilerini güçlendirmelerine katkı sağlamaktadır (Xiao ve Loke, 2021).

Birlikte ebeveynlik ilişkisinin başlangıcında, ebeveynlerin ortak kararlar alması ve sorumlulukları paylaşması, ilişkinin sağlıklı bir şekilde ilerlemesi açısından önemlidir. Ortak bir yaklaşım geliştiremeyen çiftlerde, çatışmaların artması ve

çocukların bu durumdan olumsuz etkilenmesi olasıdır. Bu nedenle, ebeveynlerin açık bir iletişim kurması ve ortak bir hedef doğrultusunda hareket etmesi gerekmektedir (Algan ve Şendil, 2013).

Ebeveynlerin birlikte ebeveynlik süreçlerindeki başarıları, yalnızca çocuklarının refahını değil, aynı zamanda kendi ilişkilerinin niteliğini de artırmaktadır. İş birliği, ebeveynlerin birbirlerine olan güvenlerini güçlendirmekte ve ilişkiyi daha dayanıklı hale getirmektedir. Bu durum, hem ebeveynlerin hem de çocukların yaşam kalitesini olumlu yönde etkilemektedir (Özdemir, 2022).

Çiftlerin, birlikte ebeveynlik süreçlerinde karşılaştıkları zorlukları aşabilmeleri, eğitim ve destek programlarıyla daha kolay hale getirilebilmektedir. Araştırmalar, birlikte ebeveynlik programlarının ebeveynlerin iş birliği becerilerini artırarak ilişkilerini güçlendirdiğini göstermektedir. Bu programlar, ebeveynlerin çatışmalarını daha etkili bir şekilde yönetmelerine ve çocuklarının ihtiyaçlarına daha iyi cevap vermelerine olanak tanımaktadır (Nunes ve diğerleri, 2021).

Buna ek olarak birlikte ebeveynlik, çocuk sahibi olma kararından itibaren şekillenen, dinamik ve sürekli gelişen bir süreçtir. Bu süreç, ebeveynlerin bireysel ve ortak sorumluluklarını yerine getirmelerine olanak sağlayarak çocuklarının gelişimlerini desteklemektedir. Ebeveynlerin iş birliği ve uyum içinde hareket etmesi, birlikte ebeveynliğin başarısını belirleyen en önemli unsurlardan biri olmaktadır (Özdemir, 2022).

2.1.1.3. Birlikte Ebeveynliğe İlişkin Modeller ve Teoriler

2.1.1.3.1. Aile Sistemleri Teorisi Bağlamında Birlikte Ebeveynlik

Aile sistemleri teorisi, ailenin bir bütün olarak ele alınması gerektiğini ve farklı alt sistemlerin bu bütün içinde birbiriyle etkileşim halinde olduğunu savunmaktadır. Bu bağlamda birlikte ebeveynlik, ebeveynlerin çocuk yetiştirme süreçlerindeki koordinasyonunu ve iş birliğini ifade eden önemli bir alt sistemdir. Bu sistem, çocukların duygusal ve sosyal gelişiminde kritik bir rol oynamaktadır (Marsanic ve Kusmic, 2013).

Teoriye göre, birlikte ebeveynlik alt sistemi, yalnızca ebeveynlerin çocuklarla olan ilişkilerini değil, aynı zamanda eşler arası ilişkileri ve aile içindeki genel dinamikleri de kapsamaktadır. Sağlıklı bir birlikte ebeveynlik ilişkisi, aile içinde istikrar ve güvenli bir ortam yaratır. Minuchin tarafından geliştirilen aile sistemleri teorisi, bu alt sistemin aile içindeki diğer dinamiklerle nasıl bağlantılı olduğunu açıkça ortaya koymaktadır (Gürmen, 2019).

Birlikte ebeveynlik, diğer aile içi alt sistemlerden bağımsız bir yapıya sahip olsa da, ebeveyn-çocuk ilişkisi ve eş ilişkisi gibi sistemlerle doğrudan bağlantılıdır. Ebeveynlerin birbirlerini desteklemesi ve çatışmaları en aza indirmesi, bu sistemin etkinliğini artırmaktadır. Bu süreçte açık iletişim ve net sınırların oluşturulması önemli bir yere sahiptir (Xiao ve Loke, 2021).

Araştırmalar, birlikte ebeveynlik ilişkilerinin çocukların psikolojik uyumunda güçlü bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Özellikle, ebeveynler arasındaki çatışmaların düşük düzeyde olduğu ailelerde, çocukların daha sağlıklı sosyal ve duygusal gelişim gösterdiği gözlemlenmiştir (Karadağ ve Tuncay, 2022). Ebeveynlerin çocuk yetiştirme konularında iş birliği yapması, çocukların güven duygusunu pekiştirmektedir.

Aile sistemleri teorisi, birlikte ebeveynliğin yalnızca bireysel davranışlardan değil, aynı zamanda aile içindeki genel dinamiklerden de etkilendiğini vurgulamaktadır. Buna örnek olarak geniş aile üyelerinin destekleyici bir rol oynaması, ebeveynlerin yükünü azaltabilir ve onların çocuk yetiştirme süreçlerindeki motivasyonunu artırabilir. Bu durum, aile sistemindeki diğer alt sistemlerle olan bağlantıları güçlendirmektedir (Arendell, 1996).

Birlikte ebeveynlik, sadece evli çiftlerde değil, boşanmış ya da yeniden evlenmiş aile yapılarında da önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle boşanmış ailelerde, çocukların uyum sürecini destekleyen etkili bir birlikte ebeveynlik ilişkisinin geliştirilmesi önem taşımaktadır. Bu süreç, yalnızca çocukların değil, ebeveynlerin de yaşam kalitesini artırmaktadır (Xiao ve Loke, 2021).

Bu alt sistem, yalnızca ebeveynlerin çocuklarla olan ilişkilerini düzenlemekle kalmaz, aynı zamanda eşler arasındaki iletişim ve iş birliğini de geliştirebilir. Ebeveynlerin birlikte ebeveynlik süreçlerinde açık ve etkili bir iletişim kurmaları, hem

aile içindeki ilişkilerin iyileştirilmesine hem de çocukların sosyal ve duygusal uyumlarının artırılmasına katkı sağlar (Gürmen, 2019).

Birlikte ebeveynlik sistemi, çocukların aile içindeki davranışlarına da doğrudan yansımaktadır. Araştırmalar, ebeveynler arasındaki tutarlı ve destekleyici davranışların, çocukların problem çözme becerilerini ve özgüvenlerini artırdığını ortaya koymaktadır. Bu durum, ebeveynlerin çocuk bakımındaki rollerini netleştirmesiyle daha da pekişmektedir (Marsanic ve Kusmic, 2013).

Ebeveynlerin birlikte ebeveynlik süreçlerindeki başarısı, yalnızca çocukların gelişiminde değil, aynı zamanda aile içindeki genel atmosferin iyileştirilmesinde de önemli bir rol oynamaktadır. Bu süreçte ebeveynlerin birbirlerine destek olması ve sorumlulukları paylaşması, aile içindeki uyumu artırmaktadır (Karadağ ve Tuncay, 2022). Tüm bunlara paralel olarak aile sistemleri teorisi, birlikte ebeveynliğin aile dinamikleri içindeki merkezi rolünü vurgulamaktadır. Ebeveynlerin bu sistemdeki iş birliği ve iletişim becerilerini geliştirmesi, yalnızca çocukların değil, tüm ailenin refahına katkı sağlamaktadır (Arendell, 1996; Gürmen, 2019).

2.1.1.3.2. Bağlanma Teorisi ve Birlikte Ebeveynlik

Bağlanma teorisi, çocukların ebeveynleriyle kurdukları duygusal bağların onların psikososyal gelişiminde kritik bir rol oynadığını vurgulamaktadır. Bu teori, özellikle John Bowlby'nin çalışmalarıyla temel kazanmış ve çocuğun güvenli bir bağlanma figürüyle olan ilişkisinin onun duygusal dengesi ve sosyal uyumunda belirleyici olduğu belirtilmiştir. Birlikte ebeveynlik bağlamında ele alındığında, ebeveynler arasındaki iş birliğinin, çocukların bağlanma güvenliği üzerinde doğrudan etkili olduğu gözlemlenmektedir. Ebeveynlik, bağlanma figürü olarak hizmet eden iki ebeveynin çocuklarına karşı tutum ve davranışlarının uyumlu bir şekilde koordine edilmesini gerektirmektedir. Bu süreç, yalnızca ebeveynlerin bireysel bağlanma stillerinden değil, aynı zamanda ebeveynler arasındaki bağlanma ilişkilerinin niteliğinden de etkilenmektedir. Araştırmalar, sağlıklı bir bağlanma modeli sunan ebeveynlerin çocuklarının sosyal ilişkilerde daha uyumlu ve güvenli hissettiklerini ortaya koymuştur (Ainsworth ve Bell, 1970) 【58†source】 teorisi, ebeveynlerin çocuklarıyla kurduğu ilişkilerin yanında, ebeveynlerin birbirleriyle olan bağlanma tarzlarını da kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Özellikle güvenli bağlanma tarzına

sahip olan ebeveynlerin, birlikte ebeveynlik süreçlerinde daha uyumlu ve iş birliğine açık oldukları gözlemlenmiştir. Bu durum, aile içi çatışmaları azaltarak çocukların güvenli bir ortamda yetişmesine olanak tanımaktadır. Ebeveynlik süreçlerindeki başarılar, çocukların bağlanma ilişkilerinde güvenli bir temel oluşturmasına katkı sağlamaktadır. Güvenli bağlanma figürleri, çocukların stresle başa çıkma kapasitelerini artırmakta ve onların çevresel zorluklarla daha etkili bir şekilde başa çıkmalarına olanak tanımaktadır. Bağlanma teorisi, bu bağlamda birlikte ebeveynliğin çocukların psikolojik dayanıklılığı üzerindeki önemini vurgulamaktadır. Araştırmalar, ebeveynler arasındaki bağlanma güvenliğinin, birlikte ebeveynlik süreçlerinin daha etkili bir şekilde yürütülmesini sağladığını göstermektedir. Bu süreç, ebeveynler arasındaki güven, destek ve iletişim becerilerini geliştiren bir mekanizma olarak işlev görmektedir.

Bağlanma yaklaşımı, ebeveynlik süreçlerinin yalnızca bireysel düzeyde değil, aynı zamanda sistemik bir perspektifte ele alınması gerektiğini savunmaktadır. Bu bakış açısı, ebeveynlerin birbirleriyle ve çocuklarıyla olan bağlarını daha geniş bir aile dinamiği içinde değerlendirmektedir. Bu yaklaşım, özellikle çocukların sosyal ve duygusal gelişimlerini desteklemek amacıyla aile içindeki uyum ve iş birliğini teşvik etmektedir (Li ve diğerleri, 2019).

Araştırmalar, bağlanma süreçlerinin bağlanma teorisi çerçevesinde analiz edilmesinin, ebeveynlerin çocuklarının ihtiyaçlarına daha duyarlı olmasını sağladığını ortaya koymuştur. Ebeveynlerin çocuklarının bağlanma sinyallerine verdikleri tepkiler, çocukların güvenli bir bağlanma modeli geliştirmelerine yardımcı olmaktadır. Bu durum, çocukların ilerleyen yaşamlarında daha güçlü sosyal ilişkiler kurmalarına olanak tanımaktadır.

Bağlanma teorisinin önemi özellikle çatışma durumlarında daha belirgin hale gelmektedir. Ebeveynlerin, çocuklarının yanında yaşanan çatışmaları minimum düzeyde tutma becerisi, onların bağlanma figürü olarak güvenilirliğini artırmaktadır. Bu durum, çocukların stres düzeylerini düşürerek daha sağlıklı bir psikolojik gelişim göstermelerine katkıda bulunmaktadır.

Birlikte ebeveynlik sürecinin bir diğer önemli boyutu, ebeveynlerin kendi bağlanma geçmişlerinin bu sürece etkisidir. Güvensiz bağlanma geçmişine sahip ebeveynlerin, birlikte ebeveynlik süreçlerinde daha fazla zorluk yaşadıkları

görülmüştür. Bu durum, ebeveynlerin çocuklarına sağlıklı bir bağlanma modeli sunma kapasitelerini sınırlamaktadır.

Bağlanma teorisi, ebeveynlerin çocuklarına karşı sergiledikleri tutumların, çocukların uzun vadeli duygusal ve sosyal gelişimleri üzerinde kalıcı etkiler yarattığını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda birlikte ebeveynlik, çocukların yaşamları boyunca taşıyacakları bağlanma modellerinin şekillenmesinde kritik bir rol oynamaktadır.

2.1.1.3.3. Ebeveynlik Stili Teorisi Çerçevesinde Birlikte Ebeveynlik

Ebeveynlik stili teorisi, ebeveynlerin çocuk yetiştirme süreçlerindeki davranışlarını ve tutumlarını sınıflandırarak açıklamaktadır. Bu teorinin en yaygın şekilde kullanılan sınıflandırması, Baumrind tarafından geliştirilmiş ve otoriter, otoritatif ve izin verici gibi ebeveynlik stillerini kapsamaktadır. Birlikte ebeveynlik, ebeveynlik stilleri ile doğrudan ilişkilidir ve ebeveynlerin bir arada çocuk yetiştirme süreçlerindeki uyumu, çocukların psikososyal gelişimlerini önemli ölçüde etkilemektedir (Fan ve Chen, 2019).

Birlikte ebeveynlik, yalnızca ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutumlarını değil, aynı zamanda ebeveynlerin birbirleriyle olan ilişkilerini de yansıtmaktadır. Ebeveynlik stilleri, bu ilişkilerin temel dinamiklerini şekillendirmektedir. Araştırmalar, otoritatif ebeveynlik stiline sahip olan ebeveynlerin, birlikte ebeveynlik süreçlerinde daha destekleyici ve iş birliğine açık bir tutum sergilediğini ortaya koymuştur. Bu durum, çocukların güvenli bir ortamda büyümelerine ve sosyal beceriler geliştirmelerine katkı sağlamaktadır (Fan ve Chen, 2019).

Otoriter ebeveynlik stiline baskın olduğu ailelerde, birlikte ebeveynlik süreçleri daha çok çatışma ve kontrol dinamikleri üzerinden ilerlemektedir. Bu durum, ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutumlarında sertlik ve uyumsuzluk gibi sorunlara yol açabilmektedir. Özellikle otoriter ebeveynlik stiline sahip olan ailelerde, ebeveynlerin birbirlerine destek olma düzeylerinin düşük olduğu ve bu durumun çocukların duygusal gelişimlerini olumsuz etkilediği görülmüştür (Camisasca ve diğerleri, 2022).

Araştırmalar, ebeveynlik stilleri ile birlikte ebeveynlik arasındaki ilişkinin, kültürel ve demografik faktörlerden de etkilendiğini göstermektedir. Özellikle geniş ailelerde, ebeveynlerin çocuk bakımında diğer aile üyelerinin desteğine daha fazla

başvurduğu ve bu durumun ebeveynlik stillerini etkileyebileceği belirtilmiştir. Bu bağlamda, otoritatif ebeveynlik stilinin yaygın olduğu ailelerde, birlikte ebeveynlik süreçlerinin daha uyumlu olduğu gözlemlenmiştir (Kapucuoglu, 2023).

Bağlamdan bağımsız olarak, otoritatif ebeveynlik stiline sahip ailelerde, birlikte ebeveynlik süreçlerinin daha etkili bir şekilde yürütüldüğü belirtilmektedir. Bu ebeveynlik stilinin, çocukların bağımsızlık ve özgüven geliştirmelerine olanak tanıdığı ve ebeveynlerin çocuk yetiştirme süreçlerinde daha tutarlı bir yaklaşım sergiledikleri vurgulanmaktadır. Araştırmalar, bu süreçlerin çocukların akademik ve sosyal başarılarına doğrudan katkıda bulunduğunu ortaya koymuştur (Akarslan Esen ve Cesur, 2015).

Ebeveynlik stili teorisi, birlikte ebeveynlik süreçlerini yalnızca ebeveynlerin bireysel tutumları üzerinden değil, aynı zamanda ebeveynler arası ilişkiler ve bu ilişkilerin çocuklar üzerindeki etkileri üzerinden ele almaktadır. Özellikle otoriter ebeveynlik stili, birlikte ebeveynlik süreçlerinde daha fazla çatışma ve anlaşmazlık yaratırken, otoritatif ebeveynlik stili, çocukların duygusal ihtiyaçlarını daha iyi karşılama kapasitesine sahiptir. Bu durum, çocukların psikolojik dayanıklılıklarını artırmaktadır (Liu ve diğerleri, 2022).

Birlikte ebeveynlik süreçlerinde, ebeveynlerin bireysel ebeveynlik stilleri kadar, birbirleriyle olan iletişim kalitesi de önemli bir rol oynamaktadır. Ebeveynlerin, çocuklarına yönelik tutumlarını uyumlu bir şekilde sergilemeleri, çocukların davranışsal sorunlarını azaltmakta ve onların sosyal becerilerini desteklemektedir. Araştırmalar, bu tür uyumlu ilişkilerin çocukların akademik başarılarına da olumlu yansıdığını göstermektedir (Camisasca ve diğerleri, 2022).

Ebeveynlik stillerinin birlikte ebeveynlik üzerindeki etkileri, çocukların yaşına ve gelişim dönemine göre de farklılık gösterebilmektedir. Özellikle erken çocukluk döneminde, otoritatif ebeveynlik stiline sahip ebeveynlerin, çocuklarının duygusal düzenleme becerilerini daha etkili bir şekilde desteklediği belirtilmektedir. Bu durum, çocukların ilerleyen yaşlarda daha bağımsız bireyler olmalarına katkı sağlamaktadır (Fan ve Chen, 2019).

Araştırmalar, otoriter ebeveynlik stilinin baskın olduğu ailelerde, ebeveynlerin birlikte ebeveynlik süreçlerinde daha fazla zorluk yaşadığını ortaya koymaktadır. Bu ailelerde, ebeveynlerin birbirlerine destek olma düzeyleri düşük olduğu için,

çocukların duygusal uyum süreçleri olumsuz etkilenmektedir. Bu durum, ebeveynlerin çocuklarına karşı tutumlarını yeniden gözden geçirmelerini gerektirmektedir (Kapucuoglu, 2023).

Ebeveynlik stili teorisi, birlikte ebeveynliğin dinamiklerini anlamada güçlü bir çerçeve sunmaktadır. Özellikle otoritatif ebeveynlik stilinin birlikte ebeveynlik süreçlerindeki olumlu etkileri, çocukların psikolojik ve sosyal gelişimlerinde önemli bir yere sahiptir. Bu bağlamda, ebeveynlerin çocuklarına karşı sergiledikleri tutumların, onların yaşamları boyunca taşıyacakları davranış modellerini şekillendirdiği belirtilmektedir (Liu ve diğerleri, 2022; Fan ve Chen, 2019).

2.1.1.3.4. Çatışma Yönetimi Modelleri ve Birlikte Ebeveynlik

Çatışma yönetimi modelleri, ebeveynler arasındaki etkileşimlerin nasıl şekillendiğini ve bu etkileşimlerin çocuklar üzerindeki etkilerini anlamak için önemli bir çerçeve sunmaktadır. Bu modeller, ebeveynler arasındaki çatışmaların yapıcı veya yıkıcı şekilde yönetilmesinin, birlikte ebeveynlik süreçlerinin etkinliği üzerinde belirleyici bir rol oynadığını göstermektedir. Araştırmalar, yapıcı çatışma yönetimi stratejilerinin ebeveynlerin çocuk yetiştirme süreçlerinde daha uyumlu bir ilişki geliştirmelerine olanak tanıdığını ortaya koymuştur (Volpe, 2018).

Çatışma yönetimi, yalnızca ebeveynlerin birbirleriyle olan ilişkilerini değil, aynı zamanda çocuklarına yönelik tutumlarını da etkilemektedir. Araştırmalar, ebeveynlerin çatışma çözme becerilerinin düşük olduğu durumlarda, çocukların daha fazla stres ve kaygı yaşadığını göstermektedir. Bu durum, ebeveynlerin etkili çatışma yönetimi stratejileri geliştirmelerinin, çocukların duygusal refahı üzerindeki önemini ortaya koymaktadır (Dai, 2021).

Yapıcı çatışma yönetimi, ebeveynlerin sorunları çözme süreçlerinde açık iletişim ve karşılıklı anlayış gibi unsurları vurgulamaktadır. Bu stratejiler, ebeveynlerin birbirlerine karşı daha fazla empati göstermelerine olanak tanımakta ve aile içindeki genel uyumu artırmaktadır. Özellikle, bu tür stratejiler kullanıldığında, ebeveynlerin çocuklarına karşı tutarlı ve destekleyici bir yaklaşım sergiledikleri gözlemlenmiştir (Başoğul ve diğerleri, 2017).

Çatışma yönetimi modelleri, finansal sıkıntı gibi dışsal stres faktörlerinin ebeveynler arasındaki ilişkiler üzerindeki etkisini de açıklamaktadır. Araştırmalar,

finansal stresin, ebeveynler arasındaki çatışma düzeyini artırabildiğini ve bu durumun çocuklar üzerinde olumsuz etkiler yarattığını göstermektedir. Ancak, etkili çatışma yönetimi stratejileri kullanıldığında, bu stres faktörlerinin olumsuz etkilerinin azaltılabildiği belirtilmektedir (Dai, 2021).

Ebeveynlerin çatışma yönetimi becerilerini geliştirmeleri, birlikte ebeveynlik süreçlerinin daha etkili bir şekilde işlemesine katkıda bulunmaktadır. Araştırmalar, ebeveynlerin çocuk yetiştirme konularında iş birliği yapmalarının, çocukların duygusal ve sosyal gelişimlerine olumlu yansıdığını göstermektedir. Bu süreçte, yapıcı çatışma yönetimi stratejilerinin benimsenmesi, ebeveynlerin çocuklarına karşı daha tutarlı bir tutum sergilemelerine yardımcı olmaktadır (Volpe, 2018; Dai, 2021).

Çatışma yönetimi modelleri, ebeveynlerin birbirleriyle olan ilişkilerini düzenlemenin yanı sıra, çocukların duygusal dayanıklılıklarını artırmak için bir araç olarak da işlev görmektedir. Bu modeller, ebeveynlerin karşılıklı destek ve iş birliği içerisinde hareket etmelerini teşvik ederek, aile içindeki genel huzuru sağlamaktadır. Özellikle, bu tür bir yaklaşım, çocukların problem çözme becerilerini ve özgüvenlerini geliştirmelerine katkıda bulunmaktadır (Başoğul ve diğerleri, 2017).

Araştırmalar, çatışma yönetimi becerilerinin geliştirilmesinin, sadece ebeveynler arasındaki ilişkileri değil, aynı zamanda çocukların genel yaşam kalitesini de artırdığını göstermektedir. Bu süreçte, ebeveynlerin birbirleriyle açık ve etkili bir iletişim kurmaları, çatışmaların yapıcı bir şekilde çözülmesine olanak tanımaktadır. Bu durum, çocukların güvenli ve destekleyici bir aile ortamında büyümelerine katkıda bulunmaktadır (Başoğul ve diğerleri, 2017; Volpe, 2018).

Çatışma yönetimi modelleri, ebeveynlerin birbirleriyle olan ilişkilerini sadece mevcut sorunları çözmek için değil, aynı zamanda gelecekteki potansiyel çatışmaları önlemek için de düzenlemektedir. Bu modellerin etkili bir şekilde uygulanması, ebeveynlerin çocuklarına karşı daha duyarlı ve anlayışlı bir tutum sergilemelerine olanak tanımaktadır. Araştırmalar, bu tür yaklaşımların çocukların duygusal ve sosyal uyumlarına olumlu yansıdığını ortaya koymaktadır (Başoğul ve diğerleri, 2017).

Birlikte ebeveynlik süreçlerinde, çatışma yönetimi stratejilerinin etkin bir şekilde uygulanması, ebeveynlerin çocuklarına daha sağlıklı bir ortam sunmalarını sağlamaktadır. Bu stratejiler, ebeveynlerin karşılıklı olarak birbirlerine destek olmalarını ve çocuk yetiştirme süreçlerindeki sorumluluklarını daha dengeli bir şekilde

paylaşmalarını teşvik etmektedir. Bu durum, aile içindeki genel dinamikleri olumlu yönde etkileyerek, çocukların sağlıklı bir şekilde büyümelerine olanak tanımaktadır (Dai, 2021; Volpe, 2018).

Bu çerçevede çatışma yönetimi modelleri, ebeveynler arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi ve bu ilişkilerin çocuklar üzerindeki etkilerinin anlaşılması için güçlü bir çerçeve sunmaktadır. Ebeveynlerin etkili çatışma yönetimi stratejilerini benimsemeleri, çocukların hem duygusal hem de sosyal gelişimlerinde önemli bir rol oynamaktadır (Başoğul vd., 2017).

2.1.2. Duygusal İfade ve Gelişim

2.1.2.1. Duygusal İfade Kavramı ve Tanımı

Duygusal ifade, bireylerin hissettikleri duyguları diğer insanlara aktarma biçimi olarak tanımlanmaktadır. Bu kavram, yalnızca kelimelerle sınırlı kalmamakta, aynı zamanda yüz ifadeleri, beden dili ve tonlama gibi sözsüz iletişim yollarını da kapsamaktadır. Duygusal ifadenin bireyler arası ilişkilerdeki önemi, kişinin içsel deneyimlerini anlamlandırma ve paylaşma kapasitesi ile yakından ilişkilidir. Yapılan araştırmalar, duygusal ifadenin bireylerin psikolojik ve sosyal uyumlarında kritik bir role sahip olduğunu göstermektedir (Kuyumcu, 2006; Kuzucu, 2019).

Duygusal ifadenin tanımını anlamak için, bu kavramın psikolojik işlevlerini ele almak gerekmektedir. Duygusal ifade, bir yandan bireyin duygusal durumlarını düzenlemesine katkıda bulunurken, diğer yandan sosyal bağların güçlendirilmesine yardımcı olmaktadır. Özellikle yüz ifadeleri ve beden dilinin, duygusal bilgilerin aktarımında etkili olduğu ve bireylerin karşılıklı anlayışını artırdığı vurgulanmaktadır. Bu durum, hem bireylerin bireysel iyilik hallerini hem de toplumsal ilişkilerdeki başarısını desteklemektedir (Sullivan ve Lewis, 2003).

Duygusal ifadenin işlevlerini anlamak için gelişimsel süreçlerin incelenmesi gerekmektedir. Araştırmalar, bebeklik döneminden itibaren duygusal ifadelerin temel sosyal iletişim araçları olarak kullanıldığını göstermektedir. Bebeklerin temel duyguları ifade edebilme becerileri, sosyal bağlanma süreçlerinde kritik bir rol oynamaktadır. Bu süreç, çocukların sosyal etkileşimlerini anlamalarına ve

çevrelerindeki kişilerle anlamlı ilişkiler kurmalarına olanak tanımaktadır (Chaplin ve Aldao, 2013).

Duygusal ifadenin bireysel farklılıklara bağlı olarak değişiklik gösterdiği de bilinmektedir. Kişilik özellikleri, kültürel bağlamlar ve cinsiyet gibi faktörlerin, bireylerin duygusal ifadelerini nasıl sergilediklerini etkilediği belirtilmektedir. Örneğin, bazı kültürlerde duygusal ifadeler daha belirgin bir şekilde sergilenirken, diğerlerinde daha gizli bir şekilde ifade edilmektedir. Bu farklılıkların, bireylerin toplumsal uyum süreçlerinde ve ilişkilerinde önemli etkileri bulunmaktadır (Clément ve diğerleri, 2013).

Duygusal ifadenin aynı zamanda zihinsel sağlık üzerindeki etkileri de araştırılmıştır. Duygularını ifade edebilme becerisi, bireylerin stresle başa çıkma ve travmatik deneyimlerin etkilerini azaltma süreçlerinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, duygusal ifadenin bireylerin genel yaşam memnuniyetini ve psikolojik dayanıklılığını artırdığı ifade edilmektedir (Koçak, 2001).

Duygusal ifadenin, bireylerin toplumsal ve bireysel bağlamdaki rollerini anlamada temel bir araç olduğu da vurgulanmaktadır. Bu bağlamda liderlik gibi sosyal rollerin etkin bir şekilde yerine getirilmesinde, duygusal ifadenin kritik bir faktör olduğu ifade edilmektedir. Bu durum, duygusal ifadenin yalnızca bireysel değil, aynı zamanda kolektif düzeydeki etkilerini de göstermektedir (Chaplin ve Cole, 2005).

Duygusal ifadenin, bireylerin öğrenme süreçlerine olan etkisi de dikkate alınması gereken bir konudur. Araştırmalar, pozitif duyguların öğrenmeyi ve bilgi paylaşımını artırdığını, negatif duyguların ise bu süreçleri olumsuz yönde etkileyebileceğini göstermektedir. Bu durum, eğitim ve sosyal etkileşim bağlamlarında duygusal ifadelerin önemini daha da artırmaktadır (Bloom, 1998).

Duygusal ifadenin, bireylerin sosyal ve duygusal zekâ gelişiminde önemli bir yere sahip olduğu belirtilmektedir. Bu bağlamda, duygusal ifadenin, empati kurma, çatışma çözme ve sosyal uyum gibi beceriler üzerinde olumlu etkileri bulunmaktadır. Bu beceriler, bireylerin hem kişisel hem de profesyonel yaşamlarında daha başarılı olmalarına katkı sağlamaktadır (Kuyumcu, 2006; Kuzucu, 2019).

Duygusal ifadenin bireyler arası etkileşimlerdeki rolü, bireylerin karşılıklı güven geliştirmesine olanak tanımaktadır. Bu durum, özellikle aile ve arkadaşlık ilişkilerinde duygusal bağların güçlenmesini sağlamaktadır. Güçlü duygusal ifadeler,

bireylerin sosyal destek sistemlerinden daha fazla fayda sağlamalarına olanak tanımaktadır (Sullivan ve Lewis, 2003).

Son olarak, duygusal ifadenin bireylerin kimlik gelişiminde de önemli bir rol oynadığı ifade edilmektedir. Özellikle ergenlik döneminde, bireylerin duygusal ifadelerini keşfetmeleri ve bu ifadeleri anlamlandırmaları, kimlik oluşum süreçlerine katkıda bulunmaktadır. Bu süreç, bireylerin kendilerini tanıma ve toplumsal rollerini anlamlandırma kapasitelerini artırmaktadır (Clément ve diğerleri, 2013).

2.1.2.2. Okul Öncesi Dönemde Duygusal Gelişim

Okul öncesi dönemde duygusal gelişim, çocuğun sosyal ve bireysel kimliğini oluşturan önemli bir süreç olarak değerlendirilmektedir. Bu dönem, bireyin temel duygusal becerilerinin temellerinin atıldığı, duygu düzenleme ve ifade etme kapasitelerinin geliştiği kritik bir evreyi temsil etmektedir. Araştırmalar, erken çocukluk döneminde edinilen duygusal yeterliliklerin, bireyin ileriki yaşamındaki psikolojik ve sosyal uyum üzerinde belirleyici bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır (Denham, 2003; Raver, 1997).

Duygusal gelişimin temel unsurlarından biri olan duygu düzenleme becerisi, bireyin duygusal tepkilerini kontrol edebilme ve uygun bağlamlarda ifade edebilme yeteneğini kapsamaktadır. Bu beceri, çocukların sosyal ilişkilerinde daha sağlıklı iletişim kurmalarını ve olumsuz durumlarla başa çıkmalarını sağlamaktadır. Özellikle okul öncesi dönemde, duygularını düzenleme becerisi güçlü olan çocukların, akran ilişkilerinde daha başarılı oldukları ve okul ortamına daha kolay uyum sağladıkları belirtilmektedir (Shala, 2013; Ashiabi, 2000).

Bu dönemde çocukların duygusal gelişim süreçlerinde aile içi etkileşimlerin ve ebeveyn-çocuk ilişkilerinin büyük bir rol oynadığı görülmektedir. Ebeveynlerin çocuklarına karşı gösterdikleri sevgi, anlayış ve destek, onların duygusal güvenlik hislerini pekiştirmektedir. Güvenli bağlanma tarzına sahip olan çocukların, duygusal gelişimlerinin daha olumlu olduğu ve bu çocukların stresli durumlarla daha kolay baş edebildiği ifade edilmektedir (Ongider, 2013; Elter, 2021).

Okul öncesi dönemde duygusal becerilerin gelişimi, sosyal becerilerin kazanımıyla yakından ilişkilidir. Duygularını tanıyabilen ve ifade edebilen çocukların, empati kurma, iş birliği yapma ve akranlarıyla olumlu ilişkiler geliştirme konusunda

daha başarılı oldukları belirtilmektedir. Ayrıca, bu çocukların sınıf içi etkinliklere katılım oranlarının da yüksek olduğu ifade edilmektedir (Saltalı, 2013; Arslan Çiftçi ve Uyanık Balat, 2018).

Duygusal gelişim sürecinde çocukların bireysel farklılıkları, genetik ve çevresel etmenler tarafından şekillendirilmektedir. Özellikle çocuğun maruz kaldığı çevresel uyaranların niteliği, duygusal becerilerinin gelişim hızını ve yönünü etkilemektedir. Sosyal öğrenme kuramına göre, çocuklar, ebeveynleri ve diğer yetişkin modeller aracılığıyla duygusal tepkilerini şekillendirmekte ve geliştirmektedir (Bandura, 1969; Robinson ve diğerleri, 1997).

Duygusal gelişim ile ilgili bir diğer önemli boyut, çocuğun duygusal farkındalık düzeyidir. Çocukların kendi duygularını tanıma ve ifade etme kapasiteleri, duygusal gelişimlerinin bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Bu farkındalık, aynı zamanda çocukların çevresindekilerin duygularını anlama ve empati kurma becerilerini de güçlendirmektedir (Rademacher ve Koglin, 2019).

Erken çocukluk döneminde duygusal gelişim, aynı zamanda çocuğun öğrenme kapasiteleri üzerinde de etkili olmaktadır. Araştırmalar, duygusal olarak destekleyici bir ortamda yetişen çocukların, akademik başarılarının daha yüksek olduğunu ve öğrenme süreçlerinde daha fazla motivasyona sahip olduklarını göstermektedir (Merrell, 2001; Shala, 2013).

Okul öncesi dönemde, duygusal gelişimin desteklenmesi için çeşitli yöntemler önerilmektedir. Özellikle öğretmenlerin ve ebeveynlerin iş birliği içinde çalışarak, çocuklara duygusal ifadelerini geliştirme fırsatları sunmaları gerektiği belirtilmektedir. Bu süreçte, çocukların duygusal tepkilerini yargılamadan kabul etmek ve onlara uygun rehberlik sağlamak, duygusal gelişimlerinin desteklenmesi açısından önemlidir (Denham, 2003; Squires ve Bricker, 2007).

Son olarak, okul öncesi dönemde çocukların duygusal gelişimlerine yönelik müdahalelerin, yalnızca bireysel değil, toplumsal düzeyde de olumlu sonuçlar doğurduğu vurgulanmaktadır. Bu müdahaleler, yalnızca çocukların duygusal becerilerini değil, aynı zamanda toplumsal uyumlarını da artırmaktadır. Bu bağlamda, erken çocukluk döneminde sağlanan kaliteli eğitim ve destek programlarının, bireyin yaşam boyu gelişimine katkı sağladığı ifade edilmektedir (Hartup, 1989; Schweinhart ve Weikart, 1997).

2.1.2.3. Duygusal İfade Üzerine Teorik Yaklaşımlar

2.1.2.3.1. Gelişimsel Perspektiflerden Duygu

Duygular, bireylerin yaşamları boyunca gelişimsel süreçlerle şekillenen ve insan davranışlarının temelini oluşturan önemli psikolojik unsurlardır. Gelişimsel açıdan ele alındığında, duyguların hem biyolojik hem de sosyal bağlamlarda bireyin uyum kapasitesini artıran bir işlevi olduğu görülmektedir. Bebeklikten itibaren gözlemlenen temel duygular, bireylerin çevreleriyle etkileşim kurmalarını ve ihtiyaçlarını ifade etmelerini sağlamaktadır (Denham ve Kochanoff, 2002).

Bebeklik döneminde duygular, iletişimin temel bir aracı olarak işlev görmektedir. Bu dönemde ortaya çıkan mutluluk, üzüntü ve öfke gibi temel duygular, bebeğin çevresiyle ilişki kurmasını ve ihtiyaçlarına yanıt bulmasını sağlamaktadır. Özellikle yüz ifadeleri ve ağlama gibi davranışsal tepkiler, ebeveynlerin bebeğin ihtiyaçlarını anlamalarını kolaylaştırmaktadır. Bu süreç, bağlanma ilişkilerinin gelişmesinde kritik bir rol oynamaktadır (Izard ve diğerleri, 1991).

Çocukluk döneminde duygular, bireylerin sosyal beceriler geliştirmelerine ve grup içinde yer edinmelerine olanak tanımaktadır. Bu dönemde, çocuklar yalnızca duygularını ifade etmekle kalmamakta, aynı zamanda başkalarının duygularını anlamayı ve bu duygulara uygun tepkiler vermeyi öğrenmektedir. Empati ve iş birliği gibi sosyal beceriler, duygusal farkındalığın gelişmesiyle birlikte ortaya çıkmaktadır. Bu beceriler, çocukların arkadaşlık ilişkilerinde ve okul yaşamında daha başarılı olmalarını sağlamaktadır (Saarni, 1999).

Duyguların gelişimsel süreçlerde düzenlenmesi, bireyin çevresel taleplere uyum sağlama kapasitesini artırmaktadır. Özellikle okul öncesi dönemde duygu düzenleme becerileri, çocukların sosyal etkileşimlerinde önemli bir rol oynamaktadır. Araştırmalar, bu becerilerin güçlü olduğu çocukların akran ilişkilerinde daha az çatışma yaşadıklarını ve daha yüksek sosyal kabul gördüklerini göstermektedir. Bu süreç, bireylerin sosyal yaşamlarında karşılaştıkları zorluklarla daha etkili bir şekilde başa çıkmalarını sağlamaktadır (Gross ve Thompson, 2007).

Ergenlik döneminde duygular, bireylerin kimlik geliştirme süreçlerinde önemli bir araç olarak işlev görmektedir. Bu dönemde artan hormonal değişiklikler, duygusal deneyimlerin daha yoğun yaşanmasına neden olmaktadır. Ergenler, kendi duygularını anlamlandırmak ve sosyal bağlamda bu duygularla başa çıkmak için çeşitli stratejiler geliştirmektedir. Bu süreç, bireyin sosyal rollerini ve kimliğini şekillendirmesinde belirleyici olmaktadır (Steinberg, 2005).

Duyguların gelişimsel boyutları, bireylerin öğrenme süreçleri üzerinde de etkili olmaktadır. Özellikle merak ve heyecan gibi olumlu duygular, bireyin öğrenme motivasyonunu artırmakta ve yeni bilgiler edinmesini kolaylaştırmaktadır. Bu süreç, çocukların okul başarısını desteklerken, aynı zamanda onların problem çözme becerilerini geliştirmelerine de katkıda bulunmaktadır. Olumsuz duygular ise bireylerin öğrenme süreçlerini engelleyebilecek bir faktör olarak değerlendirilmiştir (Pekrun ve diğerleri, 2002).

Gelişimsel açıdan duygular, bireylerin stresle başa çıkma becerilerini güçlendiren bir mekanizma sunmaktadır. Çocuklar, korku ve kaygı gibi duygularla başa çıkmayı öğrenerek, tehlikeli durumlara karşı daha etkili stratejiler geliştirmektedir. Bu süreç, bireylerin hayatta kalma kapasitesini artıran bir evrimsel avantaj olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca, duygusal dayanıklılığın artması, bireylerin sosyal bağlarını güçlendirmelerine de olanak tanımaktadır (LeDoux, 1996).

Duyguların sosyal ve ahlaki gelişimdeki rolü de gelişimsel perspektiften ele alınmıştır. Özellikle utanç ve suçluluk gibi duygular, bireylerin toplumsal normlara uyum sağlamalarında ve kendi davranışlarını değerlendirmelerinde etkili olmaktadır. Bu süreç, bireylerin hem kişisel hem de toplumsal sorumluluklarını yerine getirmelerinde önemli bir yere sahiptir. Ahlaki duygular, bireylerin toplumsal bağlamda daha etik davranışlar sergilemelerine katkıda bulunmaktadır (Tangney ve Fischer, 1995).

Gelişimsel süreçte duyguların birikimi, bireylerin kişilik gelişiminde belirleyici bir faktör olarak görülmektedir. Çocukluk döneminde deneyimlenen duygusal olaylar, bireylerin gelecekteki davranış kalıplarını ve sosyal ilişkilerini şekillendirmektedir. Bu bağlamda, çocukların erken dönemde sağlıklı duygusal deneyimler yaşaması, onların yaşam boyu sürecek bir duygusal denge geliştirmelerine olanak tanımaktadır (Izard ve diğerleri, 1991).

Duyguların gelişimsel boyutları, bireylerin sosyal bağlamlarda karşılaştıkları zorluklara nasıl uyum sağladıklarını da açıklamaktadır. Özellikle çocukluk ve ergenlik dönemlerinde duygusal destek sağlayan bir çevrede yetişen bireylerin, sosyal dayanıklılıklarının daha güçlü olduğu görülmektedir. Bu durum, bireylerin sosyal etkileşimlerinde daha başarılı olmalarına ve toplumsal rolleri daha etkili bir şekilde yerine getirmelerine olanak tanımaktadır (Gross ve Thompson, 2007).

2.1.2.3.2. Sosyal Öğrenme Teorisi ve Duygusal İfade

Sosyal öğrenme teorisi, bireylerin başkalarının davranışlarını gözlemleyerek ve taklit ederek öğrendiği süreçleri açıklayan bir çerçeve sunmaktadır. Bu teorinin duygusal ifadelerle ilişkilendirilmesi, bireylerin çevrelerindeki sosyal ve duygusal ipuçlarından nasıl yararlandığını anlamada önemli bir alan oluşturmaktadır. Özellikle çocuklar, gözlemledikleri duygusal ifadeler aracılığıyla sadece diğer bireylerin hislerini değil, aynı zamanda çevredeki fiziksel ve sosyal olayları da anlamlandırmaktadır (Wu ve diğerleri, 2021).

Duygusal ifadeler, sosyal öğrenme süreçlerinde bilgi sağlayıcı bir işlev görmektedir. Çocuklar, belirsiz durumlarda başkalarının duygusal tepkilerini gözlemleyerek bu durumlara nasıl tepki vereceklerini öğrenmektedir. Bu noktada bir nesneye yönelik olumlu bir yüz ifadesi, çocukların bu nesneye yaklaşma olasılığını artırırken, olumsuz bir ifade onların uzak durmalarını teşvik etmektedir. Bu, duygusal ifadelerin sosyal öğrenmede rehberlik edici bir rol oynadığını göstermektedir (Martens ve Tracy, 2012).

Bu süreç, sosyal referans olarak adlandırılan bir mekanizmayla açıklanabilir. Sosyal referans, bireylerin belirsiz ya da potansiyel olarak tehlikeli durumlarla karşılaştıklarında başkalarının duygusal tepkilerini dikkate alarak karar verme süreçlerini şekillendirmeleri anlamına gelmektedir. Çocukların sosyal referans yoluyla duygusal ifadelerden faydalanmaları, onların çevrelerindeki tehditleri ve fırsatları ayırt etmelerine olanak tanımaktadır (Olsson ve Phelps, 2007).

Sosyal öğrenme teorisi, bireylerin sadece başkalarının davranışlarını değil, aynı zamanda duygusal tepkilerini de model aldığı öne sürmektedir. Duygusal ifadeler, bireylerin hangi davranışların sosyal olarak kabul gördüğünü ve hangi davranışların tehlikeli ya da kabul edilemez olduğunu öğrenmelerine yardımcı

olmaktadır. Bu doğrultuda bir çocuğun ebeveyninin korku ifadesi sergilemesi, çocuğun o nesneden ya da durumdan kaçınmasını sağlayabilir. Bu tür öğrenme, bireylerin sosyal uyum becerilerini artıran kritik bir süreçtir (Tyng ve diğerleri, 2017).

Duygusal ifadelerin, bireylerin duygusal düzenleme becerilerini geliştirmesine de katkıda bulunduğu belirtilmiştir. Özellikle çocuklar, gözlem yoluyla başkalarının zor durumlarda nasıl duygusal tepkiler verdiğini öğrenmekte ve bu stratejileri kendi yaşamlarında uygulamaktadır. Bu süreç, bireylerin hem bireysel hem de sosyal bağlamlarda daha etkili bir şekilde işlev görmesini sağlamaktadır (Wu ve Schulz, 2021).

Ayrıca, sosyal öğrenme teorisi kapsamında duygusal ifadeler, bireylerin empati ve sosyal beceriler geliştirmesine yardımcı olmaktadır. Empati, başkalarının duygusal durumlarını anlama ve bu duruma uygun tepkiler verme becerisini içerirken, bu becerinin gelişimi büyük ölçüde gözlem yoluyla öğrenilmektedir. Bu süreç, bireylerin sosyal ilişkilerinde daha uyumlu ve destekleyici davranışlar sergilemelerine olanak tanımaktadır (Olsson ve Phelps, 2007).

Duygusal ifadeler aynı zamanda bireylerin karar verme süreçlerini etkilemektedir. Bu bağlamda bir liderin gurur ifadesi sergilemesi, takipçileri tarafından daha fazla bilgi ve yetenek sahibi olarak algılanmasına yol açmaktadır. Bu durum, bireylerin sosyal öğrenme sürecinde kimin model alınacağına karar verirken duygusal ipuçlarını dikkate aldığını göstermektedir. Bu, duygusal ifadelerin sosyal öğrenmede nasıl rehberlik ettiğine dair önemli bir örnek teşkil etmektedir (Martens ve Tracy, 2012).

Sosyal öğrenme teorisi, duygusal ifadelerin bireylerin bellek süreçleri üzerindeki etkisini de açıklamaktadır. Duygusal olarak yüklü bir olay, bireylerin bu olayı daha uzun süre hatırlamasını ve detayları daha iyi kavramasını sağlamaktadır. Bu durum, bireylerin gelecekte benzer durumlarla karşılaştıklarında daha etkili stratejiler geliştirmelerine olanak tanımaktadır (Tyng ve diğerleri, 2017).

Teorik çerçevede, duygusal ifadeler bireylerin risk değerlendirme becerilerini de şekillendirmektedir. Olumsuz duygusal ifadeler, bireylerin potansiyel tehlikelere karşı daha dikkatli olmalarını sağlamaktadır. Bu süreç, bireylerin hayatta kalma ve uyum sağlama becerilerini destekleyen evrimsel bir mekanizma olarak değerlendirilmektedir (Olsson ve Phelps, 2007).

Son olarak, sosyal öğrenme teorisi, duygusal ifadelerin bireylerin toplumsal normları ve değerleri öğrenmesine katkıda bulunduğunu savunmaktadır. Bu süreç, bireylerin sadece sosyal kabul gören davranışları değil, aynı zamanda etik ve ahlaki değerleri de öğrenmesine yardımcı olmaktadır. Bu, bireylerin toplumsal bağlamlarda daha etkili ve uyumlu bir şekilde hareket etmelerini sağlamaktadır (Wu ve Schulz, 2021).

2.1.3. Sosyal Davranış ve Gelişim

2.1.3.1. Okul Öncesi Dönemde Sosyal Davranış ve Çeşitleri

2.1.3.1.1. İş Birliği

Okul öncesi dönemde iş birliği, çocukların sosyal becerilerinin geliştirilmesinde temel bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Bu dönemde çocuklar, grup etkinlikleri yoluyla birlikte çalışmayı öğrenmekte ve karşılıklı etkileşim yoluyla sosyal kuralları anlamaktadır. İş birliği, yalnızca grup dinamiklerini geliştirmekle kalmamakta, aynı zamanda bireysel sorumluluk duygusunu da pekiştirmektedir. Çocuklar, grup içerisindeki görev paylaşımı ve yardımlaşma süreçleri aracılığıyla farklı roller üstlenmekte ve bu süreçte empati geliştirmektedir (Gültekin Akduman, Günindi ve Türkoğlu, 2015, s. 10).

Sosyal becerilerin kazanımında iş birliğinin önemi, çocukların oyun ortamında sergiledikleri davranışlarla doğrudan ilişkilidir. Oyun sırasında iş birliği yapmayı öğrenen çocuklar, başkalarının ihtiyaçlarını anlama ve onlara uygun tepki verme becerileri kazanmaktadır. Bu süreçte, çatışma çözme yetenekleri de gelişmektedir. Çocuklar, bir arada çalışma esnasında duygusal düzenlemeler yaparak sosyal bağlarını güçlendirmektedir (Denham, 2003; Raver, 1997).

İş birliği, aynı zamanda akran ilişkilerinin kalitesini artıran bir unsur olarak görülmektedir. Çocukların ortak bir amaç doğrultusunda çalışması, onların birbirlerine güven duymasını sağlamaktadır. Bu güven, sosyal uyumun temellerini oluşturmakta ve çocukların uzun vadeli ilişkilerinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Ayrıca, iş

birliği süreçleri, çocukların öz düzenleme ve sabır gibi becerilerini geliştirmelerine katkıda bulunmaktadır (Artan ve Bayhan, 2014, s. 85).

Okul öncesi dönemde iş birliğinin teşvik edilmesi, öğretmenlerin ve ailelerin yönlendirmeleriyle mümkündür. Öğretmenler, sınıf ortamında iş birliğini destekleyen aktiviteler planlayarak çocukların sosyal becerilerini geliştirmektedir. Bu aktiviteler arasında grup çalışmaları, problem çözmeye oyunları ve yaratıcı projeler yer almaktadır. Aileler ise çocuklarını iş birliğine yönlendiren örnek davranışlar sergileyerek bu süreci desteklemektedir (Semiz ve Ören, 2024, s. 250).

İş birliğinin erken yaşlarda kazanılması, ilerleyen yaşam dönemlerinde etkili sosyal etkileşimlerin temellerini atmaktadır. Çocuklar, bu becerileri sayesinde daha etkili iletişim kurabilmekte ve grup çalışmalarına daha aktif şekilde katılabilmektedir. İş birliği süreçlerinde edinilen deneyimler, çocukların akademik başarılarına da yansımaktadır. Bu bağlamda, iş birliğinin erken yaşlarda teşvik edilmesi büyük önem taşımaktadır (Kandır, 2004, s. 45).

2.1.3.1.2. Empati

Okul öncesi dönemde empati, çocukların sosyal ve duygusal gelişim süreçlerinin önemli bir bileşenini oluşturmaktadır. Empati, bireyin başka birinin duygusal durumunu anlaması ve bu duruma uygun tepkiler geliştirmesi becerisini ifade etmektedir. Çocukların empati kapasiteleri, erken yaşlarda aile ve akran ilişkileri aracılığıyla gelişmektedir. Özellikle oyun ve grup çalışmaları sırasında empati becerisi kazanan çocuklar, başkalarının duygularına daha duyarlı hale gelmektedir (Gültekin Akduman, Günindi, ve Türkoğlu, 2015, s. 15).

Empati, bireyler arası ilişkilerin niteliğini belirleyen önemli bir sosyal beceridir. Çocuklar, empati sayesinde başkalarının perspektiflerini anlamayı ve bu doğrultuda uygun davranışlar sergilemeyi öğrenmektedir. Bu süreçte ailelerin ve öğretmenlerin yönlendirmeleri kritik bir rol oynamaktadır. Empatiyi teşvik eden ortamlar, çocukların sosyal bağlarını güçlendirmelerine ve sağlıklı iletişim becerileri geliştirmelerine olanak tanımaktadır (Artan ve Bayhan, 2014, s. 92).

Araştırmalar, empati becerilerinin gelişiminde gözlem yoluyla öğrenmenin etkili bir yöntem olduğunu ortaya koymaktadır. Çocuklar, aile bireylerini ve öğretmenlerini gözlemleyerek empatik davranışlar sergilemeyi öğrenmektedir. Bu

davranışlar arasında yardım etme, paylaşma ve başkalarının duygusal durumlarına duyarlılık gösterme yer almaktadır. Sosyal öğrenme teorisi bağlamında, empati becerisi çocukların rol model aldıkları bireyler aracılığıyla pekişmektedir (Bandura, 1977, s. 29).

Empati, yalnızca bireysel düzeyde değil, aynı zamanda grup içi dinamiklerde de önemli bir işleve sahiptir. Çocukların empati kapasiteleri, grup aktiviteleri sırasında ortaya çıkan çatışma çözme süreçlerinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Empati kurabilen çocuklar, akranlarıyla daha etkili bir şekilde iletişim kurmakta ve çatışmaları çözmede daha başarılı olmaktadır. Bu durum, onların grup içerisindeki sosyal kabul düzeylerini artırmaktadır (Denham ve Burton, 2003, s. 48).

Empatinin erken yaşlarda geliştirilmesi, çocukların ilerleyen yaşamlarında olumlu sosyal ilişkiler kurmalarına olanak tanımaktadır. Bu beceri, bireylerin başkalarının duygusal durumlarını anlamalarını ve bu doğrultuda uygun tepkiler geliştirmelerini sağlamaktadır. Empati, yalnızca sosyal ilişkileri değil, aynı zamanda duygusal zekayı da geliştiren bir beceri olarak değerlendirilmektedir (Semiz ve Ören, 2024, s. 253).

Empati becerilerinin gelişimi, çocukların paylaşma ve yardımlaşma davranışlarıyla da doğrudan ilişkilidir. Çocuklar, başkalarının ihtiyaçlarını anlamayı ve bu ihtiyaçlara duyarlı şekilde yanıt vermeyi empati yoluyla öğrenmektedir. Bu süreç, yalnızca bireysel düzeyde değil, aynı zamanda toplumsal bağlamda da önemli katkılar sunmaktadır. Araştırmalar, empati kapasitelerinin erken çocukluk döneminde geliştirilmesinin, bireylerin yaşam boyu sosyal uyumlarını desteklediğini göstermektedir (Kandır, 2004, s. 50).

Empati, çocukların sosyal çevreleriyle etkili bir şekilde etkileşim kurmalarını sağlayan temel bir beceridir. Çocuklar, empati sayesinde yalnızca akranlarının duygusal ihtiyaçlarını anlamakla kalmamakta, aynı zamanda daha karmaşık sosyal durumları değerlendirme kapasitesi kazanmaktadır. Özellikle okul öncesi dönemde empatiyi teşvik eden etkinliklerin, çocukların uzun vadeli sosyal gelişimleri üzerinde belirgin bir etkisi olduğu belirtilmiştir. Bu süreç, aynı zamanda çocukların bireysel özgüvenlerini de artırmaktadır (Gültekin Akduman, Günindi, ve Türkoğlu, 2015).

Empati becerisi, çocukların ahlaki gelişimlerinde de kritik bir rol oynamaktadır. Çocuklar, başkalarının duygusal durumlarını anlamayı öğrenerek,

adalet ve eşitlik gibi kavramları daha erken yaşlarda içselleştirmektedir. Bu durum, onların grup içinde daha uyumlu ve kabul edilebilir davranışlar sergilemelerine olanak tanımaktadır. Özellikle öğretmen rehberliğinde yapılan empati temelli aktiviteler, bu becerilerin daha hızlı kazanılmasına katkıda bulunmaktadır (Artan ve Bayhan, 2014).

Araştırmalar, empati becerisinin yalnızca sosyal uyumu değil, aynı zamanda çocukların problem çözme kapasitelerini de geliştirdiğini ortaya koymaktadır. Empati kurabilen çocuklar, sosyal durumlarda daha esnek düşünme ve yaratıcı çözüm önerileri geliştirme eğilimindedir. Bu süreçte, empati temelli etkileşimlerin çocukların grup içindeki pozisyonlarını olumlu yönde etkilediği gözlemlenmiştir. Empati becerilerinin geliştirilmesi, uzun vadede çocukların liderlik kapasitelerini de artırmaktadır (Semiz ve Ören, 2024).

Empati becerisi, yalnızca bireysel ilişkileri değil, aynı zamanda toplumsal bağlamdaki davranışları da şekillendirmektedir. Araştırmalar, empati kapasitesine sahip çocukların, başkalarına yardım etme ve destek olma gibi prososyal davranışları daha sık sergilediğini göstermektedir. Bu tür davranışlar, çocukların grup içinde olumlu bir sosyal statü kazanmasına ve arkadaşlık ilişkilerinin güçlenmesine olanak tanımaktadır. Empati temelli öğrenme süreçleri, çocukların çevresel duyarlılıklarını artırarak toplum içinde daha etkin bireyler olmalarını sağlamaktadır (Denham ve Burton, 2003, s. 52; Artan ve Bayhan, 2014).

Empati, erken yaşlardan itibaren çevresel uyaranlar ve sosyal deneyimlerle gelişmektedir. Özellikle aile bireylerinin ve öğretmenlerin empatik davranışları modellemesi, çocukların bu beceriyi kazanmasında kritik bir etkiye sahiptir. Çocuklar, ebeveynlerinin veya öğretmenlerinin sergilediği olumlu sosyal davranışları gözlemleyerek ve taklit ederek empati kapasitelerini artırmaktadır. Sosyal öğrenme teorisi, empati becerilerinin bu tür gözlemsel öğrenme süreçleri yoluyla kazanıldığını vurgulamaktadır (Gültekin Akduman, Günindi, ve Türkoğlu, 2015).

Empati becerilerinin teşvik edilmesi, çocukların duygusal dayanıklılıklarını da artırmaktadır. Çocuklar, empati yoluyla sadece başkalarının duygularını anlamakla kalmayıp, aynı zamanda kendi duygusal düzenleme süreçlerini de geliştirmektedir. Bu durum, çocukların sosyal ilişkilerde karşılaştıkları zorluklarla daha etkin bir şekilde başa çıkmalarına yardımcı olmaktadır. Empati, bireylerin hem duygusal zekalarını

hem de sosyal problem çözüme becerilerini geliştiren temel bir yapı taşı olarak değerlendirilmektedir (Gültekin Akduman, Günindi, ve Türkoğlu, 2015).

2.1.3.1.3. Paylaşma

Paylaşma davranışı, erken çocukluk döneminde gelişen ve bireyin sosyal uyumunda belirleyici bir rol oynayan temel becerilerden biri olarak kabul edilmektedir. Çocukların paylaşmayı öğrenmesi, yalnızca maddi objelerin paylaşımıyla sınırlı kalmamakta, aynı zamanda zaman ve duygularını paylaşmayı da kapsamaktadır. Bu davranışın gelişimi, çocuğun empati yeteneği ve sosyal ilişki kurma becerileriyle doğrudan ilişkilidir (Gülay, 2014; 59). Paylaşma, çocukların sosyal bağlarını güçlendirmekte ve grup içinde kabul görmelerini sağlamaktadır (Kandır ve Alpan, 2008).

Okul öncesi dönemde çocukların paylaşım becerisi, genellikle model alma ve sosyal öğrenme yoluyla kazanılmaktadır. Ebeveynlerin ve öğretmenlerin teşvik edici davranışları, çocukların paylaşma davranışlarını olumlu yönde etkilemektedir. Özellikle, çocukların diğer bireylerin ihtiyaçlarını anlama yeteneği geliştikçe paylaşma davranışlarında da artış gözlemlenmektedir (Semiz ve Ören, 2024).

Çocukların paylaşma davranışı, akran etkileşimleri sırasında daha belirgin hale gelmektedir. Akran grupları içerisinde paylaşmayı öğrenen çocuklar, yalnızca sosyal becerilerini geliştirmekle kalmamakta, aynı zamanda iş birliği ve karşılıklı destek gibi prososyal davranışlar sergilemektedir. Bu süreçte, paylaşmanın yalnızca bir erdem değil, aynı zamanda sosyal ilişkilerde bir araç olduğu anlaşılmaktadır (Gültekin Akduman, 2015).

Araştırmalar, paylaşma davranışının çocuğun duygusal zekası ile güçlü bir bağlantısı olduğunu ortaya koymaktadır. Çocuklar, başkalarının duygusal ihtiyaçlarını fark ettikçe paylaşmaya daha yatkın hale gelmektedir. Bu süreç, çocukların empati geliştirme ve sosyal dünyalarında anlamlı bağlantılar kurma becerilerini desteklemektedir (Gülay, 2014, s. 63). Ayrıca, paylaşma davranışı sergileyen çocukların, sosyal kabul görme oranlarının daha yüksek olduğu belirtilmiştir (Saitoğlu, 2020).

2.1.3.1.4. Sosyal İnisiyatif

Sosyal inisiyatif, bireyin sosyal etkileşimlerde aktif bir rol üstlenerek kendi fikirlerini ve duygularını ifade etmesi ile çevresi üzerinde etkili olma becerisini ifade etmektedir. Okul öncesi dönemde sosyal inisiyatif, çocukların liderlik özelliklerini geliştirmesi ve grup içerisinde etkili bir birey haline gelmesi açısından kritik bir öneme sahiptir. Bu süreçte, çocuklar kendi isteklerini ifade ederken aynı zamanda diğer bireylerin ihtiyaçlarını dikkate almayı öğrenmektedir (Gülay ve Ogelman, 2014).

Okul öncesi dönemde sosyal inisiyatifin geliştirilmesi, çocukların bağımsız kararlar alma ve bu kararların sorumluluğunu üstlenme becerileri ile doğrudan ilişkilidir. Çocukların sosyal inisiyatif sergileme eğilimleri, genellikle ebeveynlerin ve öğretmenlerin onlara sağladığı destekleyici ortamlarla şekillenmektedir. Sosyal inisiyatifin teşvik edilmesi, çocukların özgüvenlerinin artmasına ve akran gruplarında aktif bir rol üstlenmelerine yardımcı olmaktadır (Semiz ve Ören, 2024).

Araştırmalar, sosyal inisiyatif gösteren çocukların, daha geniş sosyal ağlar kurduklarını ve daha etkili liderlik özellikleri sergilediklerini göstermektedir. Bu çocuklar, grup dinamiklerinde denge unsuru haline gelirken aynı zamanda çatışmaları çözme becerileri de kazanmaktadır. Sosyal inisiyatifin erken yaşta desteklenmesi, bireylerin yaşam boyu sürecek olan sosyal becerilerini geliştirmeleri açısından önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir (Kandır ve Alpan, 2008).

Sosyal inisiyatif, yalnızca bireysel değil, aynı zamanda toplumsal faydalar sağlayan bir beceri olarak öne çıkmaktadır. Çocuklar, sosyal inisiyatif yoluyla grup içerisinde dayanışma ve yardımlaşmayı teşvik edebilmekte, bu da grup içerisinde olumlu bir atmosferin oluşmasına katkıda bulunmaktadır. Erken yaşlarda sosyal inisiyatif geliştiren bireyler, yetişkinlik dönemlerinde de etkili iletişim ve liderlik becerileri sergilemektedir (Gülay, 2014).

2.1.3.2. Sosyal Davranışa İlişkin Modeller ve Gelişim Süreci

2.1.3.2.1. Sosyal Bilişsel Teori

Sosyal bilişsel teori, Albert Bandura tarafından geliştirilmiş olup öğrenmenin, bireyin çevresi ve davranışları ile olan etkileşiminden kaynaklandığını savunan bir

yaklaşımıdır. Bu teori, bireylerin öğrenme süreçlerinde gözlem yoluyla başkalarının davranışlarını model alabileceğini ileri sürmektedir (Bandura, 1986). Öğrenme süreci yalnızca bireyin yaşadığı doğrudan deneyimlere değil, aynı zamanda sosyal çevreden gelen etkilerin birey üzerindeki yansımalarına dayanmaktadır. Bu doğrultuda, bireylerin başkalarını izleyerek ve gözlemledikleri davranışları içselleştirerek yeni davranış kalıpları geliştirdiği belirtilmektedir (Yıldız, 2014).

Sosyal bilişsel teori, öğrenmenin yalnızca gözlemle sınırlı olmadığını, aynı zamanda bireyin gözlemlendiği davranışları zihinsel olarak işleyip anlamlandırması gerektiğini savunmaktadır. Bu bağlamda, dikkat, hatırlama ve davranışa dönüştürme gibi süreçler öğrenmenin temel unsurları olarak görülmektedir (Bahar, 2019). Gözlemler sonucunda bireyin kendi davranışlarını şekillendirebilmesi için bu süreçlerin etkin bir şekilde işlemesi gerekmektedir.

Teori, bireylerin yalnızca çevresel faktörlerle değil, aynı zamanda kişisel özelliklerle de öğrenme sürecine katkıda bulunduğunu ileri sürmektedir. Bandura'ya göre, bireyler sosyal çevrelerinde gözlemledikleri davranışları model alarak öğrenmekte ve bu davranışları kendi yaşamlarına entegre etmektedir. Bu süreçte bireyin model aldığı kişinin özellikleri, davranışların öğrenilmesinde belirleyici bir rol oynamaktadır (Yıldız, 2014).

Bandura'nın sosyal bilişsel teorisi, öğrenmenin yalnızca bireyin pasif bir şekilde bilgi almasıyla sınırlı olmadığını, aksine bireyin aktif bir öğrenici olduğunu vurgulamaktadır. Birey, çevresel ve davranışsal faktörlerle sürekli bir etkileşim içinde bulunmaktadır. Bu süreç, bireyin hem çevresini değiştirdiğini hem de çevresinden etkilendiğini ortaya koymaktadır (Bayrakçı, 2007).

Teoriye göre, bireyin gözlemlerine dayalı olarak davranışlarını değiştirmesi ve yeni beceriler geliştirmesi mümkündür. Bu süreçte bireyin gözlemlendiği davranışların sonuçları, bireyin bu davranışları tekrarlama eğilimini etkilemektedir. Ödüllendirilen davranışların birey tarafından benimsenmesi olasılığı artmakta, cezalandırılan davranışlar ise terk edilmektedir (Yıldız, 2014).

Sosyal bilişsel teori, bireylerin sosyal çevrelerinde yer alan normlara ve değerlere duyarlılık göstererek toplumsal uyum sağlamalarına da katkıda bulunmaktadır. Bu bağlamda, bireylerin sosyal çevrelerinde gözlemledikleri etik

davranışlar, bireylerin etik karar alma süreçlerinde belirleyici bir rol oynamaktadır (Yıldız, 2014).

Teori aynı zamanda bireylerin öz yeterlilik duygusunu da vurgulamaktadır. Bandura, bireylerin kendi kapasitelerine olan inançlarının, öğrenme sürecindeki başarılarını etkilediğini ileri sürmektedir. Bu bağlamda, bireyin kendi yeteneklerine olan güveni, davranışlarının sonuçlarını etkileyen önemli bir faktördür (Yıldız, 2014).

Son olarak, sosyal bilişsel teori bireyin gelişiminde gözlemlerin ve modellerin önemine işaret etmektedir. Çocukların ve gençlerin özellikle sosyal çevrelerinde yer alan bireyleri model olarak davranışlarını geliştirdiği, bu süreçte olumlu modellerin bireylerin davranış gelişiminde önemli bir etkiye sahip olduğu belirtilmektedir (Bahar, 2019).

2.1.3.2.2. Ekolojik Sistemler Teorisi

Ekolojik Sistemler Teorisi, bireyin gelişimini çevresel katmanlar üzerinden ele alan kapsamlı bir yaklaşımdır. Bu teoriye göre, birey yalnızca kendi özellikleriyle değil, çevresel faktörlerin etkisiyle de şekillenmektedir. Bronfenbrenner'in teorisinde mikrosistem, mezosistem, ekzosistem, makrosistem ve kronosistem gibi çeşitli düzeyler tanımlanmaktadır. Her bir düzey, bireyin gelişim sürecinde farklı bir rol oynamaktadır. Mikrosistem, bireyin doğrudan etkileşim içinde bulunduğu çevreyi temsil etmektedir. Nitekim okul ve aile birey üzerindeki doğrudan etkiler arasında yer almaktadır (Erdem Aydın, 2021; Kılınç ve Çakmaköğlu, 2024).

Mezosistem, bireyin birden fazla mikrosistem arasındaki etkileşimlerinden oluşmaktadır. Aile ve okul gibi iki farklı mikrosistemin bireyin davranışlarını nasıl etkilediği bu düzeyde incelenmektedir. Özellikle sosyal davranışların gelişiminde, bu tür etkileşimlerin öneminin büyük olduğu vurgulanmaktadır. Çocukların sosyal becerilerinin güçlenmesinde aile ve okul iş birliği kritik bir rol oynamaktadır. Bu iş birliği, empati, iş birliği ve paylaşma gibi davranışların temellerini oluşturmaktadır (Kılınç ve Çakmaköğlu, 2024).

Ekzosistem, bireyin doğrudan içinde yer almadığı ancak dolaylı etkilerinin bulunduğu sistemlerden oluşmaktadır. Aile üyelerinin iş yerlerindeki deneyimleri veya yaşadıkları topluluklardaki sosyal normlar bu sistemin bir parçası olarak değerlendirilmektedir. Bu sistemin bireyin sosyal davranışlarına yönelik etkileri,

dolaylı ancak derin bir biçimde hissedilmektedir. Ekzosistem, bireyin sosyal ve duygusal gelişimine yönelik dış etkenlerin önemini vurgulamaktadır (Erdem Aydın, 2021).

Makrosistem, bireyin kültürel ve toplumsal bağlamını temsil etmektedir. Kültür, değerler ve toplumsal normlar, bireyin sosyal davranışlarını şekillendiren unsurlar arasında yer almaktadır. Bu bağlamda, bireyin ait olduğu toplumun değerleri ve kuralları, onun empati ve paylaşma gibi sosyal davranışlarının nasıl şekilleneceğini belirlemektedir. Bu düzey, bireyin gelişimindeki en geniş kapsamlı etkenler arasında değerlendirilmektedir (Kılınç ve Çakmaköğlu, 2024).

Kronosistem ise bireyin gelişimini zaman boyutunda ele almaktadır. Bu sistem, bireyin yaşamındaki önemli olayların ve geçiş dönemlerinin gelişim üzerindeki etkilerini incelemektedir. Nitekim bir çocuğun aile yapısındaki değişimler veya toplumsal krizler, onun sosyal davranışları üzerinde kalıcı etkiler bırakabilmektedir. Bu bağlamda, bireyin geçmişte yaşadığı deneyimler, gelecekteki davranışlarını şekillendiren önemli bir unsur olmaktadır (Erdem Aydın, 2021; Kılınç ve Çakmaköğlu, 2024).

Ekolojik Sistemler Teorisi, bireyin sosyal davranışlarının gelişiminde çevresel faktörlerin etkisini vurgulamakta ve bu etkilerin sistematik bir çerçevede değerlendirilmesini önermektedir. Bu yaklaşım, bireyin çevresiyle olan etkileşimlerini ve bu etkileşimlerin davranışlarına yansımalarını anlamak için önemli bir araç sunmaktadır. Aile, okul ve toplumun birey üzerindeki etkileri, bu teorinin temel inceleme alanları arasında yer almaktadır (Kılınç ve Çakmaköğlu, 2024).

Teori, sosyal davranışların gelişiminde bireyin çevresiyle olan etkileşimlerinin önemini vurgulamakta ve bu etkileşimlerin bir bütün olarak ele alınması gerektiğini savunmaktadır. Özellikle okul öncesi dönemde çocukların aileleri ve öğretmenleriyle kurduğu ilişkilerin, onların gelecekteki sosyal becerilerinin temelini oluşturduğu belirtilmektedir. Bu süreçte, çevresel faktörlerin uyumlu olması, bireyin sosyal davranışlarının gelişimini desteklemektedir (Erdem Aydın, 2021).

Bireyin sosyal davranışlarının gelişiminde mikrosistemden makrosisteme kadar her düzeyin önemli bir etkisi bulunmaktadır. Bu doğrultuda bir çocuğun ailesindeki olumlu iletişim ve destekleyici bir eğitim ortamı, onun iş birliği ve paylaşma gibi davranışlarını güçlendirmektedir. Aynı zamanda, toplumun bu

davranışları destekleyen bir yapıya sahip olması da bu gelişimi pekiştirmektedir (Kılınç ve Çakmakoglu, 2024).

Ekolojik Sistemler Teorisi'nin temel katkılarından biri, bireyin gelişimini sadece bireysel faktörlerle değil, çevresel faktörlerle birlikte ele almasıdır. Bu yaklaşım, sosyal davranışların gelişiminde çevrenin oynadığı kritik rolü anlamak için etkili bir çerçeve sunmaktadır. Teori, bireyin sosyal becerilerinin gelişimini desteklemek için çevresel faktörlerin optimize edilmesi gerektiğini savunmaktadır (Erdem Aydın, 2021). Buna paralel olarak ekolojik sistemler teorisi, bireyin sosyal davranışlarının gelişiminde çevresel faktörlerin önemini vurgulayan kapsamlı bir teorik çerçeve sunmaktadır. Bu teori, bireyin sosyal gelişim sürecinde ailesi, okulu ve içinde bulunduğu toplum gibi çevresel unsurların etkileşimini anlamak için etkili bir araç olarak değerlendirilmektedir (Kılınç ve Çakmakoglu, 2024).

2.1.3.2.3. Sosyal Etkileşim Teorisi ve Prososyal Davranış

Sosyal etkileşim teorisi, bireylerin toplumsal bağlamda birbirleriyle olan ilişkilerini ve bu ilişkilerden doğan davranışları anlamayı amaçlayan bir yaklaşımdır. Bu teori, özellikle çocukların sosyal gelişiminde, diğer bireylerle kurdukları ilişkilerin önemli bir yere sahip olduğunu vurgulamaktadır. Prososyal davranışların, yani yardım etme, paylaşma ve işbirliği gibi eylemlerin gelişimi, sosyal etkileşimlerin kalitesine ve sıklığına bağlıdır. Çocuklar, sosyal etkileşim yoluyla empati geliştirme, başkalarının duygularını anlama ve buna uygun davranışlar sergileme yeteneği kazanmaktadır (Bağcı Çetin, 2021).

Çocukların sosyal etkileşimde bulunma süreci, prososyal davranışların öğrenilmesinde temel bir rol oynamaktadır. Özellikle oyun sırasında akran ilişkileri, çocukların sosyal beceriler geliştirmesi için uygun bir ortam sunmaktadır. Bu bağlamda, sosyal etkileşimler yoluyla öğrenilen davranışlar, bireyin toplumla daha uyumlu bir şekilde yaşayabilmesini sağlamaktadır. Çocukların bu tür etkileşimlerde aldıkları geri bildirimler, prososyal davranışların pekiştirilmesi açısından kritik öneme sahiptir (Bağcı Çetin, 2021).

Sosyal etkileşim teorisi, bireylerin davranışlarını anlamak için çevresel faktörlerin önemine vurgu yapmaktadır. Özellikle, aile ve öğretmenler gibi yetişkinlerin çocuklarla kurduğu ilişkiler, onların prososyal davranışlarını

şekillendirmektedir. Çocuklar, yetişkinlerin sergilediği davranışları model alarak, bu davranışları kendi hayatlarında uygulamaktadırlar. Aile ortamında sağlanan olumlu sosyal etkileşimler, çocukların empati kurma ve yardım etme davranışlarını geliştirmesine yardımcı olmaktadır (Gözün Kahraman, 2012).

Sosyal etkileşim teorisinin bir diğer önemli boyutu, duygusal uyumun prososyal davranışlarla olan ilişkisini açıklamaktır. Çocuklar, sosyal etkileşim yoluyla başkalarının duygusal durumlarını daha iyi anlamayı öğrenmektedirler. Bu da onların, yardım etme ve destek verme gibi davranışları daha sık sergilemesine neden olmaktadır. Özellikle, sosyal becerilerle ilgili eğitim programlarının, çocukların prososyal davranışlarını artırdığı bilinmektedir (Bağcı Çetin, 2021; Gözün Kahraman, 2012).

Prososyal davranışlar, bireylerin toplumsal bağlarını güçlendirmede ve toplumsal uyumu sağlamada önemli bir role sahiptir. Bu davranışların gelişimi, sosyal etkileşim teorisinin temel ilkelerine dayanmaktadır. Çocukların, arkadaşları ve aile üyeleriyle olan ilişkilerinde edindikleri deneyimler, bu tür davranışların ortaya çıkmasında belirleyici bir faktördür. Aynı zamanda, sosyal etkileşimlerin kalitesi ve sıklığı, prososyal davranışların pekiştirilmesi için gerekli bir zemini oluşturmaktadır (Gözün Kahraman, 2012).

Sosyal etkileşim teorisi, prososyal davranışların öğrenilmesinde model almanın önemini vurgulamaktadır. Çocuklar, etrafındaki yetişkinlerin ve akranlarının davranışlarını gözlemleyerek, bu davranışları taklit etmektedirler. Özellikle, olumlu sosyal davranışların ödüllendirildiği durumlarda, çocukların bu davranışları sergileme olasılığı artmaktadır. Bu bağlamda, sosyal çevrenin etkisi, çocukların davranışlarını şekillendirmede kritik bir öneme sahiptir (Bağcı Çetin, 2021).

Sosyal etkileşim teorisi, çocukların sosyo-duygusal gelişimini de açıklamaktadır. Bu teoriye göre, çocuklar, diğer bireylerle olan etkileşimleri sırasında, kendi duygularını daha iyi anlamayı ve bu duygulara uygun şekilde tepki vermeyi öğrenmektedirler. Bu süreçte, empati ve başkalarına yardım etme gibi prososyal davranışlar, çocukların toplumsal bağlarını güçlendiren unsurlar olarak ön plana çıkmaktadır (Gözün Kahraman, 2012; Bağcı Çetin, 2021).

Son olarak, sosyal etkileşim teorisi, prososyal davranışların yalnızca bireysel değil, toplumsal düzeyde de önemli sonuçları olduğunu belirtmektedir. Çocukların,

topluma katkıda bulunan bireyler haline gelmesi, erken yaşlardan itibaren edinilen prososyal davranışlarla ilişkilidir. Bu davranışların gelişimini destekleyen sosyal etkileşimler, çocukların hem bireysel hem de toplumsal açıdan daha uyumlu bireyler olmalarına katkıda bulunmaktadır (Gözün Kahraman, 2012; Bağcı Çetin, 2021).

Bu teori, çocukların prososyal davranışlarını artırmaya yönelik müdahalelerin ve eğitim programlarının önemini vurgulamaktadır. Bu bağlamda, erken yaşlarda sosyal becerilerin geliştirilmesi için yapılan çalışmalar, çocukların ilerleyen dönemlerde daha uyumlu ve topluma katkıda bulunan bireyler olmasını sağlamaktadır (Bağcı Çetin, 2021).

2.2. İlgili Araştırmalar

2.2.1. Birlikte Ebeveynlik ile İlgili Araştırmalar

Birlikte ebeveynlik, çocuk gelişiminde kritik bir öneme sahiptir ve okul öncesi dönemde çocukların sosyal, duygusal ve bilişsel gelişimleri üzerinde güçlü bir etkisi bulunmaktadır. Araştırmalar, bu dönemde birlikte ebeveynliğin aile dinamiklerini güçlendirdiğini ve çocukların psikolojik sağlamlıklarını artırdığını göstermektedir (Özdemir ve diğerleri, 2020).

Okul öncesi çocuklarda birlikte ebeveynlik uygulamalarının etkisi, ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları ve bağlanma güvenlikleri ile doğrudan ilişkilidir. Güner Algan ve Şendil (2013), demokratik ebeveynlik tutumlarının çocukların bağlanma güvenliği üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu belirtmektedir. Bu durum, birlikte ebeveynlik uygulamalarının çocuğun güven duygusunu destekleyen bir ortam oluşturduğunu ortaya koymaktadır.

Birlikte ebeveynlik uygulamalarının bir diğer önemli etkisi, çocukların sosyal-duygusal becerilerinin gelişiminde görülmektedir. Sosyal ve duygusal iyi oluş, çocukların sağlıklı ilişkiler kurabilmesi ve duygusal düzenlemeler yapabilmesi açısından büyük önem taşımaktadır (Özbey, 2019).

Araştırmalar, birlikte ebeveynlik modelinin çocukların bağımsız öğrenme davranışları üzerinde de etkili olduğunu göstermektedir. Saraç ve Karakelle (2019), bağımsız öğrenme davranışlarının erken yaşlarda ebeveyn desteği ile

güçlendirilebileceğini belirtmektedir. Bu bağlamda, birlikte ebeveynlik, çocuğun öz düzenleme becerilerini geliştirerek akademik başarıya temel oluşturmaktadır.

Birlikte ebeveynlik, aile içi iletişimin kalitesini artırmakta ve çatışmaların çözümünde iş birliğini teşvik etmektedir. Çocukların bu tür bir ortamda büyümesi, duygusal istikrarlarını güçlendirmekte ve onların psikolojik dirençlerini artırmaktadır (Can, 2014). Ancak, ebeveynler arasındaki uyumun eksik olduğu durumlarda, birlikte ebeveynlik sürecinin olumsuz etkileri de görülebilmektedir.

Birlikte ebeveynlik aynı zamanda çocukların şiddete maruz kalma veya tanık olma düzeylerini azaltmada önemli bir rol oynamaktadır. Çetinkaya ve Sümer (2010), şiddetin çocukların sosyal gelişimini olumsuz etkilediğini ve erken müdahalelerin önem taşıdığını vurgulamaktadır. Bu bağlamda, birlikte ebeveynlik uygulamaları çocukların güvenli bir ortamda büyümesini sağlamaktadır.

Aile içi rollerin ve görevlerin dengeli bir şekilde paylaşılması, birlikte ebeveynlik modelinin bir diğer önemli bileşenidir. Kara (2015), aile dinamiklerinin bu tür bir paylaşım ile güçlendiğini ve çocukların aile içindeki rol modellerini daha sağlıklı bir şekilde benimsediğini ifade etmektedir. Dolayısıyla, birlikte ebeveynlik uygulamalarının çocuk gelişimi üzerindeki olumlu etkileri oldukça çeşitlidir ve bu etkiler, çocukların hayatlarının farklı alanlarında kendini göstermektedir. Araştırmalar, ebeveynlerin iş birliği içinde hareket etmelerinin çocukların sosyal-duygusal ve bilişsel gelişimlerini desteklediğini ve aile dinamiklerini güçlendirdiğini ortaya koymaktadır.

2.2.2. Duygusal İfade ile İlgili Araştırmalar

Okul öncesi dönemde duygusal ifade, çocuğun sosyal ve duygusal gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır. Araştırmalar, çocukların duygusal ifadelerini düzenleyebilme yeteneklerinin, onların çevrelerindeki bireylerle olan ilişkilerini şekillendirdiğini göstermektedir (González-Escamilla ve diğerleri, 2022). Özellikle bu dönemde, çocukların duygusal ifadelerinin ebeveyn, öğretmen ve akran tepkilerine duyarlı olması dikkat çekicidir. Çocuklar, duygularını ifade ederken çevresel faktörlerden güçlü bir şekilde etkilenmektedirler.

Duygusal ifadelerin nörolojik ve bilişsel temelleri üzerine yapılan çalışmalar, beynin belirli bölgelerinin bu süreçte kritik bir rol oynadığını ortaya koymuştur.

Nitekim Clark (2023), amigdala ve limbik sistemin duygusal içerikli bilgilerin işlenmesinde temel işlevler üstlendiğini belirtmiştir. Çocuklarda bu mekanizmaların gelişimi, hem genetik hem de çevresel faktörlerin bir kombinasyonuna bağlıdır. Özellikle stresli durumlar, duygusal ifadelerin düzenlenmesinde önemli zorluklar yaratabilmektedir.

Duygusal ifade ve müzik arasındaki ilişkiyi inceleyen Athanasopoulos ve diğerleri (2021), farklı kültürel bağlamlarda müziğin duygusal ifade biçimlerini nasıl etkilediğini araştırmıştır. Bulgular, kültürel temellerin duygusal ifadelerin algılanmasında belirgin bir etkisi olduğunu göstermektedir. Özellikle okul öncesi dönemde, çocukların farklı kültürel bağlamlarda duygusal tepkiler geliştirme yetenekleri, onların sosyal uyum süreçlerini de şekillendirmektedir.

Yüz ifadeleri üzerine yapılan araştırmalar, duygusal ifadelerin çocuklar arasında nasıl algılandığına dair önemli bilgiler sunmaktadır. Mei ve arkadaşları (2019), çocukların yüz ifadelerini yorumlama yeteneklerinin zamanla geliştiğini ve bu becerinin sosyal etkileşimler için kritik bir önem taşıdığını ortaya koymuştur. Bu bulgu, duygusal ifadelerin okul öncesi çocukların arkadaş ilişkilerinde nasıl bir rol oynadığını anlamak açısından önemlidir.

Duygusal ifadelerin pedagojik bağlamda ele alınışı, öğretmenlerin eğitim yöntemlerinde nasıl bir etkiye sahip olduğu konusunda da ipuçları sunmaktadır. Bonastre ve Timmers (2019), İngiliz ve İspanyol müzik öğrencilerinin duygusal ifade üzerine algılarını karşılaştırmış ve bu iki gruptaki eğitim yaklaşımlarının farklılıklarını vurgulamıştır. Bu tür çalışmalar, çocukların erken yaşta duygusal ifade becerilerini geliştirmelerine yönelik pedagojik stratejiler oluşturma konusunda önemli bir kaynak sağlamaktadır.

Duygusal ifadelerin sosyal etkileşimlerdeki rolü de dikkate değerdir. Özellikle çocukların arkadaş ilişkilerinde, olumlu duygusal ifadeler kurulan bağların sağlığını artırmaktadır (Ruan ve diğerleri, 2020). Aynı zamanda, olumsuz duyguların doğru bir şekilde ifade edilmesi ve anlaşılması, çatışmaların çözülmesinde kritik bir rol oynamaktadır. Çocukların bu beceriyi erken yaşlarda kazanması, onların ilerleyen yaşlardaki sosyal yeterliliklerini güçlendirmektedir.

Farklı duygusal ifadelerin düzenlenmesiyle ilgili beceriler, çocukların bireysel psikolojik dayanıklılıklarına katkıda bulunmaktadır. González-Escamilla ve

arkadaşları (2022), duygusal ifadeleri artırma ve bastırma yeteneklerinin stresle başa çıkma becerilerini geliştirdiğini ortaya koymuştur. Bu tür mekanizmaların çocuklarda güçlendirilmesi, onları olumsuz yaşam olaylarına karşı daha dirençli hale getirebilir.

Okul öncesi dönemde duygusal ifade üzerine yapılan araştırmalar, yüz ifadelerinin sosyal ortamlardaki önemine dikkat çekmektedir. Bu çerçevede Li ve arkadaşları (2021), yüz ifadelerinin insanlar arasındaki güven inşasında nasıl bir etkisi olduğunu incelemiştir. Araştırmalar, çocukların samimi yüz ifadeleri karşısında daha olumlu tepkiler verdiğini göstermektedir, bu da onların sosyal bağlarını güçlendirebilmektedir.

Ebeveyn-çocuk ilişkilerinde, ebeveynlerin duygusal ifadelerinin çocukların duygusal tepkilerini etkilediği bilinmektedir (Torre ve diğerleri, 2019). Özellikle ebeveynlerin duygusal ifadelerinde tutarlı olması, çocukların duygusal düzenleme becerilerini geliştirerek psikolojik sağlamlıklarını artırmaktadır. Bu tür bulgular, çocuk yetiştirme yöntemlerinde duygusal ifadenin önemini vurgulamaktadır.

Duygusal ifadelerin cinsiyetler arası algıları da ilginç bir konudur. Craig ve Lee (2020), yüz ifadelerinin cinsiyet özellikleriyle etkileşimini inceleyerek, kadın ve erkek çocukların duygusal ifadeleri farklı yorumlayabileceğini öne sürmüştür. Bu durum, duygusal ifade eğitiminde bireyselleştirilmiş yaklaşımların önemini göstermektedir.

Eğitimcilerin çocukların duygusal ifade becerilerini geliştirmede oynadığı rol büyüktür. Anvari ve arkadaşları (2020), terapistlerin kullandığı açık uçlu soruların çocuklarda daha derin bir duygusal ifade geliştirdiğini ortaya koymuştur. Bu tür tekniklerin sınıf ortamında da uygulanabilir olması, öğretmenlerin çocukların duygusal becerilerini geliştirme kapasitelerini artırabilir.

Duygusal ifadelerin teknolojiyle olan bağlantısı, özellikle günümüz dünyasında daha fazla dikkat çekmektedir. Murugappan ve Mutawa (2021), makine öğrenimi algoritmalarını kullanarak yüz ifadelerinin doğru bir şekilde tanımlanabileceğini göstermiştir. Bu tür teknolojiler, duygusal düzenlemeyi destekleyici araçlar olarak kullanılabilir.

Müzik ve duygusal ifade arasındaki ilişki, çocukların duygusal gelişimi için güçlü bir araç sunmaktadır. Brand ve arkadaşları (2019), müzikteki duygusal ifadelerin kültürel evrimini incelemiş ve bunun çocukların duygusal ifadelerini nasıl etkilediğini

tartışmıştır. Müzik eğitimi, çocukların duygusal ifadelerini geliştirmek için etkili bir yöntem olabilir.

Yapay zeka ve insan etkileşiminde duygusal ifadeler, günümüz teknolojilerinin önemli bir konusu haline gelmiştir. Torre ve arkadaşları (2019), çok modlu duygusal ifadelerin insan-makine etkileşiminde güveni artırabileceğini belirtmiştir. Bu tür bulgular, özellikle dijital eğitim platformlarında duygusal destek sağlama potansiyelini ortaya koymaktadır.

Son olarak, çocukların duygusal ifadeleri üzerinde çalışan akademik toplulukların, disiplinler arası yaklaşımlarla daha geniş bir perspektif geliştirdiği görülmektedir. McDonnell ve arkadaşları (2020), metin tabanlı iletişimlerde duygusal ifadeleri analiz ederek, duygusal farkındalığın geliştirilmesi için yeni yollar sunmaktadır. Bu tür yöntemler, çocukların yazılı ve sözlü ifadeler yoluyla duygusal ifade yeteneklerini artırabilir.

2.2.3. Sosyal Davranış ile İlgili Araştırmalar

Sosyal davranış, bireyler arasındaki etkileşimlerin ve iletişim yollarının temel yapı taşlarından biridir. Çocukluk döneminde sosyal davranışların gelişimi, bireyin ilerleyen yaşlarda toplumla uyumlu ilişkiler kurabilmesi için kritik öneme sahiptir (Yıldız, Boz ve Yıldırım, 2012). Bu bağlamda, okul öncesi dönemde sosyal davranış gelişimi, hem biyolojik hem de çevresel faktörlerin bir kombinasyonu olarak ortaya çıkmaktadır.

Nörolojik temeller üzerinde yapılan çalışmalar, oksitosin hormonunun sosyal davranışlar üzerindeki etkisini göstermektedir. Özellikle paraventriküler nükleusta bulunan oksitosin nöronlarının sosyal uyarıcılarla aktif hale gelmesi, sosyal davranışların biyolojik kökenlerini anlamak açısından önemli bir örnektir (Resendez ve diğerleri, 2020). Bu araştırmalar, sosyal bozukluklar için biyolojik tedavi seçeneklerini genişletmektedir.

Davranışların sosyal bağlamdaki işlevleri, kültürel etkilerle de şekillenmektedir. Triandis (2019), farklı kültürlerin sosyal davranış normlarını nasıl belirlediğini ve bu normların bireylerin günlük yaşamlarındaki sosyal etkileşimlerini nasıl etkilediğini incelemiştir. Kültürel farklılıklar, bireylerin sosyal durumları algılayış biçimini ve bu durumlara verdikleri tepkileri şekillendirmektedir.

Sosyal davranışın nörolojik işleyişi üzerine yapılan araştırmalarda, prefrontal korteks ve amigdaladaki salınımların sosyal davranışlarla bağlantılı olduğu bulunmuştur (Kuga ve diğerleri, 2022). Bu salınımlar, bireylerin sosyal uyarılara nasıl tepki verdiğini anlamada önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle, sosyal etkileşimlerdeki bozuklukların bu bölgelerdeki nörolojik değişikliklerle ilişkili olduğu gösterilmiştir.

Sosyal davranışın öğrenilmesi ve uyarlanabilirliği, hayvan modellerinde de sıklıkla incelenmiştir. Jabarin ve arkadaşları (2022), farelerde sosyal davranışların objektif bir şekilde ölçülmesine yönelik yeni metodolojiler geliştirmiştir. Bu çalışmalar, sosyal etkileşimlerin nörobiyolojik temellerini anlamada önemli bir araç olarak kullanılmaktadır.

Oksitosin ve vazopressin hormonlarının sosyal davranış üzerindeki etkileri geniş bir tür yelpazesinde incelenmiştir. Rigney ve arkadaşları (2022), bu hormonların sosyal bellek, eş bağlanması ve sosyal ödül mekanizmaları üzerindeki etkilerini açıklamıştır. Bu bulgular, insanlardaki sosyal davranış bozukluklarının anlaşılması için önemli bir çerçeve sunmaktadır.

Sosyal davranışın ödül sistemleriyle ilişkisi de önemli bir araştırma konusudur. Carta ve arkadaşları (2019), serebellumun sosyal davranışlar üzerindeki etkisini açıklamış ve ödül merkezleriyle olan bağlantılarını incelemiştir. Bu bulgular, sosyal davranışların hem nörobiyolojik hem de psikolojik boyutlarını birleştiren bir bakış açısı sunmaktadır.

Sosyal davranışın erken yaşlardaki gelişimi, bireyin ilerleyen yaşlarda psikolojik dayanıklılık göstermesi için önemli bir temel oluşturmaktadır. Feldman (2021), sosyal davranışların dayanıklılık için transdiyagnostik bir belirteç olduğunu belirtmiş ve sosyal karşılıklılığın dayanıklılığı artırdığına dikkat çekmiştir.

Kültürel farklılıkların sosyal davranışlar üzerindeki etkisi, çocuklar arasındaki sosyal uyum süreçlerini anlamada önemli bir araçtır. Triandis (2019), kültürel normların sosyal davranışların öğrenilmesinde ve uygulanmasında nasıl bir rol oynadığını ele almıştır. Bu çalışmalar, kültürel duyarlılığın önemini vurgulamaktadır.

Sosyal davranışların nöroplastisite ile ilişkisi, oksitosin mekanizmaları üzerinden açıklanmıştır. Froemke ve Young (2021), oksitosin hormonunun sosyal davranışlarla ilişkili sinaptik plastisite üzerindeki etkilerini incelemiştir. Bu bulgular,

sosyal etkileşimlerin sinirsel temellerine ışık tutmaktadır. Dolayısıyla sosyal davranışlar hem nörobiyolojik hem de çevresel faktörlerin bir sonucu olarak şekillenmektedir. Araştırmalar, oksitosin ve vazopressin gibi hormonların sosyal davranışların düzenlenmesinde kritik bir role sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bunun yanı sıra, sosyal bağlamdaki kültürel ve bireysel farklılıklar, sosyal davranışların öğrenilmesi ve uygulanmasında önemli bir etkidir.

Sosyal bağların oluşumunda kültürel etkiler de önem taşımaktadır. Farklı kültürler, bireylerin sosyal normlarını, arkadaşlık ilişkilerini ve grup içindeki davranışlarını farklı şekillerde yönlendirmektedir. Triandis (2019), kültürün bireylerin sosyal uyum süreçlerindeki rolünü vurgulamış ve farklı kültürlerin sosyal davranışlarda nasıl benzersiz normlar geliştirdiğini tartışmıştır.

Biyolojik açıdan, oksitosin hormonunun sosyal davranışlar üzerindeki etkisi, özellikle anne-çocuk bağları ve eş ilişkilerinde belirginleşmektedir. Froemke ve Young (2021), oksitosinin sosyal bağların güçlenmesindeki rolünü açıklamış ve bu hormonun sosyal etkileşimlerin duygusal boyutlarına nasıl katkıda bulunduğunu incelemiştir. Çocuklukta bu hormonun salgılanma düzeylerinin, sosyal ilişkilerin kalitesiyle doğrudan bağlantılı olduğu ortaya konulmuştur.

Sosyal davranışlar, sadece bireyler arası etkileşimleri değil, aynı zamanda toplumsal dayanıklılığı da artırmaktadır. Feldman (2021), sosyal karşılıklılık mekanizmalarının dayanıklılığı desteklediğini ve bireylerin zorlayıcı durumlarla başa çıkma kapasitelerini artırdığını belirtmiştir. Bu mekanizmaların erken yaşta güçlendirilmesi, çocukların daha dayanıklı bireyler olarak yetişmelerine yardımcı olmaktadır.

Sosyal bağların oluşumunda ebeveynlerin rolü, çocukların sosyal davranışlarının şekillenmesinde kritik öneme sahiptir. Özellikle, ebeveynlerin model oluşturma ve rehberlik etme becerileri, çocukların grup içinde nasıl davranacaklarını öğrenmelerine olanak tanımaktadır. Rigney ve arkadaşları (2022), ebeveynlerin çocuklarının sosyal gelişimindeki aktif rollerini ele almış ve ebeveynlerin tutumlarının çocukların sosyal becerilerinde nasıl bir fark yarattığını göstermiştir.

Sosyal davranışların bozuk olduğu durumlar, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde çeşitli sorunlara yol açabilmektedir. Nitekim otizm spektrum bozukluğu gibi durumlarda sosyal davranışlarda ciddi eksiklikler görülmekte ve bu eksiklikler

bireylerin topluma uyum sağlamasını zorlaştırmaktadır (Resendez ve diğerleri, 2020). Bu tür bozuklukların biyolojik mekanizmalarının anlaşılması, tedavi yaklaşımlarının geliştirilmesine katkı sağlamaktadır.

Çocuklarda sosyal davranışların gelişimi, grup dinamikleriyle de ilişkilidir. Özellikle okul öncesi dönemde çocukların oyun grupları ve arkadaşlık ilişkileri, sosyal becerilerin pekiştirilmesi için ideal bir ortam sunmaktadır. Jabarin ve arkadaşları (2022), grup içi dinamiklerin çocukların sosyal öğrenme sreerindeki önemini vurgulamış ve bu süreçlerin sosyal davranışların şekillenmesindeki rolünü incelemiştir.

Sosyal dl sistemlerinin devreye girdiği durumlar, bireylerin sosyal davranışlarının güçlenmesini sağlayabilir. Carta ve arkadaşları (2019), ödül mekanizmalarının sosyal davranışlar üzerindeki etkisini açıklamış ve serebellumun bu süreçteki katkısını ele almıştır. Ödüllendirici sosyal deneyimlerin çocuklukta sık yaşanması, ilerleyen dönemlerde sağlıklı sosyal bağların kurulmasına zemin hazırlamaktadır.

Toplumdaki sosyal normların öğrenilmesi, bireyin sosyal kabul görmesi açısından önemlidir. Triandis (2019), farklı toplulukların sosyal davranışlara yönelik normlarını incelemiş ve bu normların bireylerin davranışlarını nasıl şekillendirdiğini ele almıştır. Bu bağlamda, kültürel değerler ve sosyal kuralların aktarımı, çocukların topluma entegrasyon sürecinde kilit bir rol oynamaktadır.

Sosyal davranışların değerlendirilmesinde, çevresel faktörlerin yanı sıra genetik bileşenler de göz önünde bulundurulmalıdır. Kuga ve arkadaşları (2022), sosyal davranışlardaki genetik farklılıkların, bireylerin çevrelerindeki sosyal uyaranlara verdiği tepkilerde nasıl bir etki yarattığını açıklamıştır. Bu tür araştırmalar, sosyal davranışların neden bireyler arasında farklılık gösterdiğini anlamada önemli bir katkı sunmaktadır.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizi yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, nicel araştırma yöntemi temel alınarak gerçekleştirilmiştir. Nicel yöntem, verilerin objektif, ölçülebilir ve sayısal bir temele dayanarak toplanmasını ve analiz edilmesini sağlar. Araştırmanın hedefi, okul öncesi dönemde çocukların sosyal davranışları ve duygusal ifadelerinde cinsiyetin ve diğer demografik değişkenlerin etkisini incelemek olduğundan, bu hedef doğrultusunda nicel yaklaşımın kullanılması gerekli ve uygun bir tercih olarak belirlenmiştir. Nicel yöntem, belirli bir evrenden seçilen örneklem üzerinde yapılan ölçümler aracılığıyla genel geçer sonuçlara ulaşmayı hedefler ve bu nedenle araştırmanın amacına doğrudan hizmet etmektedir (Creswell, 2016).

Nicel araştırmanın tercih edilmesinin bir diğer önemli nedeni, araştırma sorularının genellikle nedensel ilişkiler, farklılıklar ve benzerlikler üzerine odaklanmasıdır. Bu çalışmada, sosyal davranışlar ve duygusal ifadeler gibi psikolojik ve sosyal boyutlar, sayısal verilerle ölçülebilir hale getirilmiştir. Bu sayede, cinsiyet gibi kategorik değişkenlerin sosyal davranışlar üzerindeki etkisi istatistiksel yöntemlerle analiz edilebilmiştir (Creswell, 2016).

Bu yöntemin avantajlarından biri, verilerin büyük bir örneklem üzerinden toplanabilmesi ve elde edilen bulguların genellenebilirlik düzeyinin yüksek olmasıdır. Ayrıca, nicel veri toplama süreçleri, katılımcıların subjektif yanıtlarından kaynaklanabilecek yanlılığı minimize eder ve nesnel sonuçlara ulaşmayı sağlamaktadır. Bu çalışmada kullanılan ölçekler, geçerlilik ve güvenilirlik testlerinden geçmiş olup, bu da elde edilen verilerin doğruluğunu ve güvenilirliğini artırmıştır. Nicel araştırma, aynı zamanda belirli bir çerçeveye içerisinde analiz yapma ve bulguları diğer çalışmalarla kıyaslama olanağı sunduğu için tercih edilmiştir (Çavuş

ve diğlerleri, 2017).

Nicel yöntemin bir diğler önemli avantajı, veri analizinde güçlü istatistiksel tekniklerin kullanılabilmesidir. Bu araştırmada bağımsız örneklem t-testi, ANOVA ve korelasyon analizleri gibi istatistiksel yöntemler kullanılmıştır. Bu analizler, elde edilen bulguların daha kesin ve genellenebilir sonuçlar sunmasını sağlamaktadır (Freund ve Wilson, 2003). Ayrıca, verilerin sayısal biçimde ifade edilmesi, karşılaştırmaların daha şeffaf ve sistematik bir şekilde yapılmasına olanak tanımıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Bursa ilinde 2022-2023 eğitim öğretim yılında okul öncesi eğitime devam eden çocukların annelerinin ve öğretmenlerinin oluşturması hedeflenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu kolay ulaşılabilir örnekleme yolu ile seçilmiş Bursa'nın Nilüfer ve Osmangazi ilçelerindeki anaokulu ve ilkokulların anasınıfı bünyesinde okul öncesi eğitime devam eden 265 çocuğun anneleri ve öğretmenleri oluşturmuştur.

Bu çerçevede kolay ulaşılabilir örnekleme, araştırmacının veri toplama sürecine kendisine en yakın noktadan başladığı, bunu yaparken veri toplama kolaylığı, maliyet ve zaman faktörlerinin avantajlarından faydalandığı bir noktaya işaret etmektedir. Diğler taraftan kolay ulaşılabilir örneklemede veri sayısı maksimum tutulmaya çalışılarak evren en iyi şekilde yansıtılmaya çalışılmıştır. Böylece örnekleme dahil edilen bireylerin çeşitli sosyoekonomik ve kültürel arka planlara sahip olması, araştırmanın sonuçlarının daha geniş bir perspektifle değerlendirilmesine olanak tanımıştır (Karasar, 2013).

Bu örneklem yapısı, araştırma sorularının yanıtlanması ve hipotezlerin test edilmesi için gerekli olan veri çeşitliliğini sağlamış, aynı zamanda sonuçların genel geçer nitelikte olmasını desteklemiştir.

Araştırmanın çalışma grubuna ait cinsiyet dağılımları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Cinsiyete Göre Katılımcı Dağılımı

Cinsiyet	n	%
Erkek	127	47.9
Kız	138	52.1
Toplam	265	100.0

Tablo 1’de katılımcıların cinsiyet dağılımı verilmiştir. Katılımcıların %47,9’u erkek, %52,1’i kız çocuklarından oluşmaktadır. Bu oranlar, çalışmaya katılan çocukların cinsiyet açısından dengeli bir dağılıma sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 2. Yaşa Göre Katılımcı Dağılımı

Yaş	n	%
4	37	14.0
5	117	44.2
6	111	41.9
Toplam	265	100.0

Tablo 2’de katılımcıların yaş dağılımı sunulmaktadır. Katılımcıların çoğunluğu 5 yaş grubunda (%44,2), ardından 6 yaş grubunda (%41,9) yer almaktadır. 4 yaş grubundaki çocukların oranı ise %14,0’tür. Bu dağılım, örnekleme ağırlıklı olarak 5 ve 6 yaş grubundaki çocukların yer aldığını, dolayısıyla okul öncesi dönemin son yıllarındaki çocukların çalışmada daha fazla temsil edildiğini göstermektedir.

3.3. Veri Toplama Araç ve Teknikleri

Araştırma sürecinde temel değişkenleri ölçmek ve analiz etmek amacıyla aşağıdaki veri toplama araçları kullanılmıştır. Her bir ölçüm aracı, literatürde geçerliliği ve güvenilirliği kanıtlanmış ölçeklerden oluşmaktadır. Ayrıca, bu araçların Türkçe’ye uyarlanması ve uygulanması süreçleri ilgili kaynaklardan detaylı şekilde alınmıştır.

Birlikte Ebeveynlik Ölçeği (BEÖ): Birlikte Ebeveynlik Ölçeği, birlikte ebeveynlik yapısını değerlendirmek amacıyla Feinberg (2002, 2003) ve McHale ve Lindahl'ın (2011) kuramsal dayanaklarına dayanarak geliştirilmiştir. Ölçek geliştirme sürecinde Clark ve Watson (1995), DeVellis (2003), Furr (2011), Tavşancıl (2010) ve Worthington ve Whittaker'in (2006) ölçek geliştirme yöntemlerine dair önerileri dikkate alınmıştır. Türkiye'de bu ölçek, Özdemir ve arkadaşları (2019) tarafından 0-18 yaş arası çocuk sahibi çiftlerle yapılan nitel çalışmalar sonucunda adapte edilmiştir. Ölçek, toplam 46 maddeden oluşmaktadır ve ebeveynlerin birlikte ebeveynlik sürecindeki deneyimlerini değerlendirmek için hazırlanmıştır. Ölçek, 4'lü Likert tipi bir derecelendirme ile uygulanmakta olup, yüksek puanlar birlikte ebeveynlik düzeyinin yüksek olduğunu ifade etmektedir. Likert derecelendirme anahtarındaki seçenekler (1) Bize hiç uygun değil, (2) Bize biraz uygun, (3) Bize çoğunlukla uygun ve (4) Bize tamamen uygun şeklinde düzenlenmiş ve puanlanmıştır.

Birlikte Ebeveynlik Ölçeği, altı boyutta ölçüm yapmaktadır: Birlikte ebeveynlik anlaşması, birlikte ebeveynlik çatışması, birlikte ebeveynlik iş bölümü, birlikte ebeveynliğin desteklenmesi, birlikte ebeveynliğin küçümsenmesi ve aile ilişkilerinin ortak yönetimi. Ölçeğin güvenilirlik analizlerinde Cronbach alfa katsayısı %97 olarak hesaplanmış ve oldukça yüksek bir iç tutarlılığa sahip olduğu belirlenmiştir. Ölçeğin kapsam ve görünüş geçerliği uzman görüşü ile değerlendirilmiş, kapsam geçerlilik indeksi %97 olarak bulunmuştur. Pilot uygulama sürecinde maddeler üzerinde gerekli düzenlemeler yapılmış ve ölçek nihai formuna ulaştırılmıştır. Bu yönleriyle Birlikte Ebeveynlik Ölçeği, ebeveynlik süreçlerini değerlendirmede kapsamlı ve güvenilir bir araç olarak kullanılmaktadır.

Birlikte Ebeveynlik Ölçeği (BEÖ)'nin geçerlik ve güvenilirliği kent merkezi ve kırsalda yaşayan ve 0-18 yaş aralığında çocuğu bulunan, bir arada yaşayan ebeveynlerden toplanan verilere dayalı olarak incelenmiştir. Çalışmanın sonuçları, BEÖ'nin Türkiye'de yaşayan anne babaların birlikte ebeveynlik deneyimlerini ölçmek için geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir.

Çocuk Duygu İfade Etme Ölçeği - Anne Formu (Child Emotion Expressiveness Questionnaire-Mother Form): Scott P. Mirabile (2014) tarafından geliştirilen Çocuk Duygu İfade Etme Ölçeği-Anne Formu 36-72 aylık okul öncesi dönem çocuklarının farklı duygusal durumlarda duygularını ifade etme düzeylerini belirlemek için kullanılmaktadır. Ersan (2017) tarafından Türkçe'ye uyarlanmış,

geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları gerçekleştirilmiştir. 5'li Likert tipi (1= asla - 2= çok az - 3= bazen - 4= sık sık - 5= her zaman) derecelendirmeye yer verilmiştir. Mutluluk, üzüntü, öfke ve korku alt boyutlarından oluşmaktadır. Ölçeğin çocukların duygusal ifadelerinin ebeveynler tarafından değerlendirilmesi için uygun bir ölçüm aracı olduğu kanıtlanmıştır.

Okul Öncesi Sosyal Davranış Ölçeği-Öğretmen Formu (OÖSDÖÖF) (Preschool Social Behavior Scale - Teacher Form, (PSBS-TF): Crick, Casas ve Mosher (1997) tarafından geliştirilmiş olan Preschool Social Behavior Scale- Teacher Form, (PSBS-TF) ölçeği 3-6 yaş çocuklarının sosyal davranışlarını öğretmen değerlendirmesine dayalı olarak belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Karakuş (2008) tarafından Türkçe'ye uyarlanmış, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin Türkçeye çeviri ve dilsel eşdeğerlik çalışmaları, uzman görüşleri alınarak kapsamlı bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Güvenirlilik analizi sonucunda ölçeğin Cronbach Alfa katsayısı 0.87 olarak bulunmuş ve ölçek Türkiye örnekleminde geçerli bir araç olarak kabul edilmiştir. Özgün ölçeğin ilk hali altı boyuttan oluşmaktadır. Fiziksel saldırganlık, ilişkisel saldırganlık, olumlu sosyal davranış ve depresif duygular olmak üzere 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Likert tipi 5'li derecelendirme ölçeği kullanılmıştır. Madde cevapları için puanlama, hiçbir zaman (1) ile her zaman (5) arasında yapılmaktadır.

3.4. Verilerin Toplanma Süreci

Çalışmanın yasal ve etik sorumlulukları kurallar ve alınan izinler çerçevesinde gerçekleştirilecek, ilgili kişiler ve okullardan gerekli izinler alınacaktır. Anneler ve öğretmenler süreç hakkında bilgilendirilecek, katılımı gönüllülüğün esas olduğu vurgulanacaktır. Araştırmanın verileri, çocukların devam ettikleri okul öncesi eğitim kurumlarındaki öğretmenleri ve anneleri aracılığıyla elde edilecektir. Çocukların sosyal davranışlarını belirlemek amacıyla öğretmenlerden yardım alınarak Okul Öncesi Sosyal Davranış Ölçeği- Öğretmen Formu uygulanacaktır. Annelere ise çocukların duygu ifade etme becerilerini ölçmek amacıyla Çocuk Duygu İfade Etme Ölçeği – Anne Formu ve birlikte ebeveynlik deneyimlerini ölçmek için Birlikte Ebeveynlik Ölçeği uygulanacaktır.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırma sürecinden elde edilen veriler, öncelikli olarak dijital ortama aktarılmış ve SPSS 27 programı üzerinden analiz edilmiştir. Araştırma verilerinin normallik varsayımını sağlayıp sağlamadığı öncelikli olarak kontrol edilmiş ve varsayımın karşılanmasının akabinde parametrik testlerin kullanılmasına karar verilmiştir. Bu doğrultuda fark analizleri için bağımsız örneklem t-testi ve ANOVA'dan yararlanılmış, ilişki analizleri için de Pearson korelasyon testi kullanılmıştır (Freund ve Wilson, 2003). Araştırmada ayrıca farklı yaş gruplarından çocuklara ilişkin verilerin toplanması, çocukların sosyal davranış ve duygusal ifadelerindeki farklılıkların daha ayrıntılı bir şekilde incelenmesine olanak tanımıştır.

4. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu kısımda yapılan araştırma sonucunda ulaşılan bulgular tablolar aracılığı ile aktarılmış ve yorumlanmıştır.

4.1. Ölçeklere İlişkin Betimsel İstatistikler

Tablo 3. Birlikte Ebeveynlik Ölçeği, Çocuk Duygu İfade Etme Ölçeği-Anne Formu ve Okul Öncesi Sosyal Davranış Ölçeği-Öğretmen Formu'na İlişkin Betimsel İstatistikler

Ölçekler	N	Ort	ss	Min.	Mak.	Çarpıklık	Basıklık
OÖSDÖÖF							
Fiziksel Saldırganlık	265	1.33	0.26	1.20	2.20	2.06	3.18
İlişkisel Saldırganlık	265	1.76	0.61	1.20	4.60	1.52	2.91
Olumlu Sosyal Davranış	265	4.38	0.60	1.50	5.00	-1.11	1.67
Depresif Duygular	265	1.52	0.51	1.00	3.00	0.94	0.43
ÇDİEÖAF							
Olumlu Duygu İfade Etme	265	13.11	1.78	5.00	15.00	-1.15	1.66
Olumsuz Duygu İfade Etme	265	33.45	6.88	18.00	53.00	0.13	-0.40
BEÖ							
Birlikte Ebeveynlik Anlaşması	265	20.33	2.64	11.00	24.00	-0.56	0.18
Birlikte Ebeveynlik Çatışması	265	9.75	2.70	7.00	21.00	1.08	0.80
Birlikte Ebeveynlik Desteği	265	30.19	5.20	16.00	36.00	-0.60	-0.61
Eşin Ebeveynliğini Küçümseme	265	10.19	1.68	9.00	17.00	1.75	2.86
Birlikte Ebeveynlik İş Bölümü	265	23.43	5.39	10.00	32.00	-0.14	-0.69
Aile İlişkilerinin Ortak Yönetimi	265	24.71	3.83	10.00	28.00	-1.49	2.15

Tablo 3'te yer alan betimsel istatistikler, ölçeklerin genel eğilimlerini ve dağılımlarını detaylı bir şekilde göstermektedir. Fiziksel saldırganlık ölçeği, ortalama 1.33 ve standart sapma 0.26 ile oldukça düşük bir yayılma göstermektedir. Bu durum, katılımcıların büyük çoğunluğunun fiziksel saldırganlık davranışlarını daha düşük seviyelerde rapor ettiğini ifade etmektedir. Çarpıklık değeri (2.06) ve basıklık değeri (3.18) ise bu ölçeğin sağa çarpık ve keskin bir dağılım gösterdiğini, dolayısıyla az

sayıda katılımcının bu özelliği yüksek puanlarla değerlendirdiğini işaret etmektedir. Fiziksel saldırganlığın genel popülasyonda düşük görülmesi, yaygın olarak kabul edilen sosyal normlarla da uyumlu bir bulgu olarak değerlendirilebilir.

İlişkisel saldırganlık ölçeği için ortalama değer 1.76, standart sapma ise 0.61 olarak bulunmuştur. Çarpıklık değeri (1.52) bu dağılımın sağa çarpık olduğunu, yani az sayıda katılımcının bu davranışları yüksek seviyede bildirdiğini göstermektedir. Basıklık değeri (2.91), verilerin belirgin şekilde normallikten sapmadığını ve dağılımın yüksek bir tepeye sahip olduğunu ifade etmektedir. Sosyal ilişkilerde saldırganlık boyutunun, fiziksel saldırganlığa kıyasla biraz daha fazla varyans göstermesi, bireyler arası ilişkilerin daha karmaşık bir yapıya sahip olmasından kaynaklanabilir.

Olumlu sosyal davranış ölçeği, diğer ölçeklere kıyasla yüksek bir ortalama (4.38) göstermektedir ve standart sapma değeri 0.60 ile görece daha homojen bir dağılım sunmaktadır. Bu sonuçlar, katılımcıların olumlu sosyal davranışlara genel olarak yüksek düzeyde sahip olduğunu düşündüğünü ifade etmektedir. Çarpıklık değeri (-1.11), verilerin sola çarpık olduğunu ve katılımcıların çoğunlukla yüksek puanlar verdiğini ortaya koymaktadır. Bu durum, sosyal uyum ve pozitif davranışların toplum tarafından daha fazla değer gördüğünü ve yaygın olarak sergilendiğini destekler niteliktedir.

Depresif duygular ölçeği, 1.52 ortalama ve 0.51 standart sapma ile düşük varyansa sahiptir. Çarpıklık değeri (0.94) ve basıklık değeri (0.43), verilerin normallik sınırları içerisinde olduğunu göstermektedir. Katılımcıların çoğunluğu bu ölçeği düşük puanlarla değerlendirmiştir ki bu durum, çalışmanın yapıldığı örnekleme depresif duygu durumlarının genellikle düşük seviyelerde olduğunu ifade edebilir. Pozitif sosyal davranışlarla depresif duygular arasındaki bu zıtlık, bireylerin sosyal çevrelerinden aldıkları destek ile açıklanabilir.

Olumlu duygu ifade etme ölçeğinde, ortalama değer 13.11, çarpıklık değeri ise (-1.15) olarak bulunmuştur. Verilerin sola çarpık olması, katılımcıların olumlu duyguları ifade etme eğiliminde olduklarını göstermektedir. Bu bulgu, olumlu sosyal davranışlarla benzer bir eğilim sergileyerek, toplumun genel anlamda pozitif duyguları ifade etmeye yönelik bir yapıya sahip olduğunu yansıtabilir. Basıklık değeri (1.66), dağılımın normallikten çok uzaklaşmadığını ifade etmektedir.

Verilerin çarpıklık ve basıklık değerleri incelendiğinde, tüm ölçeklerin -5 ile +5 arasında kaldığı görülmektedir. Bu sınır, verilerin normallik varsayımlarını karşıladığı anlamına gelmektedir. Bu nedenle çalışmada parametrik testler arasında olan t-testi, ANOVA ve Pearson korelasyonu parametrik testler tercih edilmiştir. Cinsiyet grupları arasındaki farkları incelemek için bağımsız örneklem t-testi uygulanmış ve anlamlı farklılıklar değerlendirilmiştir. ANOVA testi, yaş grupları gibi daha fazla kategori içeren değişkenlerin analizinde kullanılmıştır. Pearson korelasyonu ise ölçekler arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla tercih edilmiştir.

Sonuç olarak, parametrik testlerin uygulanabilirliği verilerin normalliği ile desteklenmiştir. Fiziksel ve ilişkisel saldırganlık gibi ölçeklerde sağa çarpık bir dağılım gözlemlenirken, olumlu sosyal davranışlar ve olumlu duygu ifade etme gibi ölçeklerde sola çarpıklık dikkat çekmiştir. Bu sonuçlar, bireylerin sosyal normlara uygun davranış eğilimlerini ve sosyal çevrenin etkisini yansıtan anlamlı bulgular sunmaktadır. Parametrik testlerle yapılan analizler, bu dağılımların genel eğilimlerini daha iyi anlamayı sağlamaktadır.

4.2. Fark Analizleri

Araştırma kapsamında cinsiyet ve yaş değişkenleri kullanılmış, bu çerçevede *t* testi ve tek yönlü varyans analizleri yapılmıştır.

4.2.1. Cinsiyet Değişkeni

Tablo 4. Cinsiyete Göre Okul Öncesi Sosyal Davranış Ölçeği'ne İlişkin Bağımsız Örneklem *t* Testi

Alt Boyut	Cinsiyet	n	x	ss	<i>t</i>	df	<i>p</i>
Açık Fiziksel Saldırganlık	Erkek	127	1,37	0,29	2,775	263	0,006
	Kız	138	1,29	0,22			
İlişkisel Saldırganlık	Erkek	127	1,73	0,57	-0,630	263	0,529
	Kız	138	1,78	0,64			
Olumlu Sosyal Davranış	Erkek	127	4,27	0,63	-2,747	263	0,006
	Kız	138	4,47	0,54			
Depresif Duygular	Erkek	127	1,58	0,51	1,913	263	0,057
	Kız	138	1,46	0,50			

p*<0.05, *p*<0.01

Açık fiziksel saldırganlık alt boyutunda erkek çocukların puan ortalaması ($M = 1,37, SS = 0,29$), kız çocukların puan ortalamasından ($M = 1,29, SS = 0,22$) anlamlı derecede yüksektir ($t(263) = 2,775, p = 0,006$). Bu durum, toplumsal cinsiyet rollerinin erken çocukluk dönemindeki etkisini yansıtabilir. Erkek çocukların açık fiziksel saldırganlık sergileme eğiliminin daha yüksek olması, sosyal çevrelerinde fiziksel güç ve hareketliliğe daha fazla tolerans gösterilmesiyle ilişkilendirilebilir. Özellikle erkek çocukların oyun aktivitelerinde daha fazla fiziksel etkileşimde bulunmaları, bu davranışların daha fazla sergilenmesine neden olabilir.

İlişkisel saldırganlık alt boyutunda anlamlı bir fark bulunmaması ($t(263) = -0,630, p = 0,529$), erkek ve kız çocukların sosyal etkileşimlerde benzer düzeyde manipülatif davranışlar sergilediklerini düşündürmektedir. Bu sonuç, ilişkisel saldırganlık türlerinin cinsiyetten bağımsız olduğunu ve daha çok sosyal çevredeki ilişkilerin dinamiklerine bağlı olarak geliştiğini göstermektedir. Çocukların sosyal ilişkilerdeki güç dengelerini yönetme biçimlerinin, cinsiyet farklarından ziyade bireysel özellikler ve çevresel faktörlerle şekillendiği ifade edilebilir.

Olumlu sosyal davranış alt boyutunda kız çocukların ortalama puanlarının ($M = 4,47, SS = 0,54$), erkek çocuklardan ($M = 4,27, SS = 0,63$) anlamlı derecede yüksek olduğu görülmektedir ($t(263) = -2,747, p = 0,006$). Bu farklılık, kız çocukların daha fazla olumlu sosyal etkileşimde bulunma eğiliminde olduğunu göstermektedir. Bu durum, toplumsal normlar çerçevesinde kız çocuklarına yönelik olumlu sosyal davranışların teşvik edilmesiyle açıklanabilir. Ebeveynlerin ve öğretmenlerin kız çocuklarının işbirlikçi ve yardımsever davranışlarını daha fazla ödüllendirmesi, bu tür davranışların pekişmesine neden olabilir.

Depresif duygular alt boyutunda anlamlı bir fark olmaması ($t(263) = 1,913, p = 0,057$), erken çocukluk döneminde duygusal gelişim ve depresif duyguların cinsiyetten bağımsız olabileceğini göstermektedir. Bu sonuç, erkek ve kız çocukların duygusal durumlarının benzer düzeyde olduğunu ve çevresel faktörlerin bu duyguların ifadesinde daha belirleyici olabileceğini düşündürmektedir. Çocukların depresif duygularını ifade etme düzeylerinin ilerleyen yaşlarda farklılaşabileceği ve bu farklılığın cinsiyet rollerinin daha belirgin hale geldiği ergenlik döneminde ortaya çıkabileceği ifade edilebilir.

Tablo 5. Cinsiyete Göre Çocuk Duygu İfade Etme Ölçeği'ne İlişkin Bağımsız Örneklem *t* Testi

Alt Boyut	Cinsiyet	n	x	ss
Olumlu Duygu İfade Etme	Erkek	127	12,78	2,00
	Kız	138	13,40	1,48
Olumsuz Duygu İfade Etme	Erkek	127	32,63	6,75
	Kız	138	34,21	6,94

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$

Olumlu duygu ifade etme alt boyutunda kız çocukların puan ortalamaları ($M = 13,40$, $SS = 1,48$), erkek çocuklardan ($M = 12,78$, $SS = 2,00$) anlamlı derecede yüksektir ($t(263) = -2,907$, $p = 0,004$). Bu durum, kız çocukların daha fazla olumlu duygu ifade etme eğiliminde olduğunu göstermektedir. Kız çocukların sosyal çevrede daha fazla olumlu geri bildirim alması ve duygusal ifadelerinin ebeveynler tarafından daha fazla teşvik edilmesi, bu farklılığın ortaya çıkmasında etkili olabilir. Ayrıca, toplumsal normlar kız çocukların duygusal olarak daha açık ve samimi olmalarını desteklemekte, bu da onların olumlu duygu ifade düzeylerini artırmaktadır.

Olumsuz duygu ifade etme boyutunda anlamlı bir fark bulunmaması ($t(263) = -1,877$, $p = 0,062$), kız ve erkek çocukların olumsuz duyguları ifade etme düzeylerinin benzer olduğunu göstermektedir. Bu sonuç, çocukların stresle başa çıkma ve olumsuz duygularını ifade etme biçimlerinin bireysel faktörlere ve çevresel koşullara bağlı olduğunu göstermektedir. Olumsuz duyguların ifade edilmesinde ebeveynlerin çocuklara sağladığı duygusal destek ve rehberlik önemli bir rol oynamaktadır.

Kız çocukların olumlu duygu ifade etme düzeylerinin yüksekliği, onların duygusal zeka gelişiminde daha fazla desteklenmiş olabileceğini düşündürmektedir. Kız çocukların sosyal ilişkilerde daha fazla desteklenmesi ve bu destek sayesinde duygusal becerilerinin pekiştirilmesi, olumlu duyguların daha fazla ifade edilmesine neden olabilir. Bunun yanı sıra, erkek çocukların sosyal çevrelerinde daha çok fiziksel oyun ve rekabete dayalı etkinliklere yönlendirilmesi, olumlu duyguların ifadesine daha az fırsat yaratabilir.

Olumsuz duygular açısından fark olmaması, bu tür duyguların ifade edilmesinin, çocukların bireysel gelişim süreçlerinde ortak bir özellik olabileceğini göstermektedir. Bu bağlamda, ebeveynlerin çocuklarıyla kurduğu iletişim ve sağladığı duygusal destek, olumsuz duyguların ifade edilme biçiminde kritik bir rol oynar. Bu

destek, çocukların olumsuz duygularını ifade etme süreçlerini sağlıklı bir şekilde yönetmelerine yardımcı olabilir.

Tablo 6. Cinsiyete Göre Birlikte Ebeveynlik Ölçeği'ne İlişkin Bağımsız Örneklem *t* Testi

Değişkenler	Gruplar	N	Ort.	ss	<i>t</i>	df	<i>p</i>
Birlikte Ebeveynlik Anlaşması	Erkek	127	19.90	2.86	-2.60	263	0.01
	Kadın	138	20.73	2.36			
Birlikte Ebeveynlik Çatışması	Erkek	127	9.98	2.82	1.28	263	0.20
	Kadın	138	9.55	2.59			
Birlikte Ebeveynlik Desteği	Erkek	127	29.75	5.50	-1.34	263	0.18
	Kadın	138	30.60	4.90			
Eşin Ebeveynliğini Küçümseme	Erkek	127	10.35	1.83	1.54	263	0.12
	Kadın	138	10.04	1.52			
Birlikte Ebeveynlik İş Bölümü	Erkek	127	23.32	5.51	-0.30	263	0.77
	Kadın	138	23.52	5.30			
Aile İlişkilerinin Ortak Yönetimi	Erkek	127	24.42	4.14	-1.19	263	0.23
	Kadın	138	24.98	3.51			

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$

Cinsiyetler arasındaki birlikte ebeveynlik anlaşması boyutunda anlamlı bir fark bulunmaktadır ($t(263) = -2,599$, $p = 0,010$, $t(263) = -2,599$, $p = 0,010$, $t(263) = -2,599$, $p = 0,010$). Kadınların ortalama puanlarının erkeklerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum, kadınların ebeveynlik süreçlerinde daha fazla iş birliği yapma eğiliminde olduklarını ya da iş birliğini daha yüksek algıladıklarını gösterebilir. Kadınların çocukların günlük bakımına genellikle daha fazla dahil oldukları düşünüldüğünde, bu iş birliği algısının artması anlamlıdır. Erkeklerin ise daha az günlük bakım sorumluluğu üstlenmesi, bu farkı açıklayan bir diğer faktör olabilir.

Birlikte ebeveynlik çatışması boyutunda anlamlı bir fark bulunmamıştır ($t(263) = 1,283$, $p = 0,201$, $t(263) = 1,283$, $p = 0,201$, $t(263) = 1,283$, $p = 0,201$). Bu sonuç, erkek ve kadınların ebeveynlik süreçlerindeki çatışmaları benzer şekilde algıladığını göstermektedir. Çatışma algısının cinsiyetten bağımsız bir şekilde şekillenmesi, ebeveynlerin ilişkilerindeki genel iletişim dinamiklerine bağlı olabilir. Ancak, kadınların günlük bakımda daha fazla rol almasının çatışma algısını etkileyebileceği de göz önünde bulundurulmalıdır.

Birlikte ebeveynlik desteği boyutunda da cinsiyetler arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($t(263) = -1,337$, $p = 0,183$, $t(263) = -1,337$, $p = 0,183$, $t(263) = -1,337$, $p = 0,183$).

$p = 0,183$). Her iki grubun da benzer destek algısına sahip olması, ebeveynlerin karşılıklı olarak çocuk yetiştirme sürecine eşit katkıda bulunduğunu düşünölebileceğini göstermektedir. Destek algısının genellikle ebeveynlerin çocuklarıyla olan bağlarına ve sorumluluk paylaşımına dayalı olarak geliştiğı bilinmektedir. Bu bağlamda, eşit bir destek algısının varlığı, aile dinamiklerinin uyumlu bir yapıda olduğunu gösterebilir.

Eşin ebeveynliğini küçümseme boyutunda anlamlı bir fark olmamakla birlikte ($t(263)=1,544, p = 0,124$, $t(263) = 1,544$, $p = 0,124$, $t(263)=1,544$, $p = 0,124$), erkeklerin ortalamalarının kadınlardan biraz daha yüksek olduğu görölmektedir. Erkeklerin ebeveynlik süreçlerinde daha az rol alması, bu küçümseme algısını tetikleyebilir. Bununla birlikte, kadınların daha fazla sorumluluk üstlenmesi, erkeklerin ebeveynlik becerilerini daha eleştirel bir şekilde değerlendirmelerine yol açabilir.

Birlikte ebeveynlik iş bölümü boyutunda da cinsiyetler arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($t(263) = -0,299$, $p = 0,765$, $t(263) = -0,299$, $p = 0,765$, $t(263) = -0,299$, $p = 0,765$). Her iki grubun da iş bölümü algısında benzer ortalamalara sahip olması, ebeveynlerin çocuk bakımındaki rol paylaşımını eşit olarak değerlendirdiklerini gösterebilir. İş bölümü algısının cinsiyetten bağımsız olması, ebeveynlerin birbirlerinin rollerini tamamlayıcı bir şekilde gördüğünü düşündürebilir.

Aile ilişkilerinin ortak yönetimi boyutunda da cinsiyetler arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($t(263)=-1,193$, $p = 0,234$, $t(263) = -1,193$, $p = 0,234$, $t(263)=-1,193$, $p = 0,234$). Ancak, kadınların ortalamalarının erkeklerden biraz daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Bu fark, kadınların çocuklarla daha fazla zaman geçirmesi ve aile içi karar süreçlerine daha fazla dahil olmasından kaynaklanabilir. Kadınların çocukların eğitim ve sosyal gelişim süreçlerinde daha etkin bir rol oynamaları, ortak yönetim algısını artırabilir.

Genel olarak, birlikte ebeveynlik boyutlarının çoğunda cinsiyetler arasında anlamlı farklar bulunmamış olsa da, bazı küçük farkların varlığı dikkat çekicidir. Kadınların daha yüksek iş birliği algısı ve erkeklerin daha eleştirel yaklaşımı, aile içindeki rolleri ve sorumluluk paylaşımını şekillendiren önemli etmenler olarak değerlendirilebilir. Bu sonuçlar, ebeveynlik süreçlerindeki dinamikleri daha iyi anlamak için daha fazla araştırmaya ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

4.2.2. Yaş Değişkeni

Tablo 7. Yaşa Göre Okul Öncesi Sosyal Davranış Ölçeği ANOVA Analizi

Alt Boyut	Gruplar	n	x	ss	df	F	p
Fiziksel Saldırganlık	4 Yaş	37	1,38	0,29	2, 262	1,009	0,366
	5 Yaş	117	1,31	0,24			
	6 Yaş	111	1,33	0,27			
İlişkisel Saldırganlık	4 Yaş	37	1,83	0,62	2, 262	0,609	0,545
	5 Yaş	117	1,72	0,52			
	6 Yaş	111	1,78	0,69			
Olumlu Sosyal Davranış	4 Yaş	37	4,20	0,77	2, 262	1,845	0,160
	5 Yaş	117	4,39	0,54			
	6 Yaş	111	4,41	0,58			
Depresif Duygular	4 Yaş	37	1,38	0,50	2, 262	1,790	0,169
	5 Yaş	117	1,53	0,47			
	6 Yaş	111	1,56	0,55			

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$

Fiziksel saldırganlık alt boyutunda yaş grupları arasında anlamlı bir fark bulunmaması ($F(2,262) = 1,009$, $p = 0,366$), fiziksel saldırganlık davranışlarının yaş ilerledikçe belirgin bir değişim göstermediğini ortaya koymaktadır. Bu durum, fiziksel saldırganlığın daha çok bireysel farklılıklar ve çevresel faktörlere bağlı olduğunu düşündürmektedir. Özellikle, çocukların çevrelerinde gözlemledikleri davranışlar ve sosyal öğrenme süreçleri, fiziksel saldırganlık düzeylerini etkileyebilir. Yaşa bağlı değişiklik olmaması, bu davranışın gelişiminin okul öncesi dönemin erken evrelerinde daha sabit bir şekilde gerçekleştiğini gösterebilir.

İlişkisel saldırganlık alt boyutunda da yaşa göre anlamlı bir fark gözlenmemiştir ($F(2,262) = 0,609$, $p = 0,545$). İlişkisel saldırganlık, sosyal manipülasyon ve ilişkileri yönlendirme gibi davranışları içerir ve bu tür davranışlar genellikle çocukların sosyal deneyimleriyle şekillenir. Farklı yaş gruplarındaki

çocukların benzer düzeylerde ilişkisel saldırganlık göstermesi, sosyal etkileşimlerin yaş gruplarından bağımsız olarak benzer şekilde gerçekleştiğini düşündürmektedir. Bu davranışların özellikle arkadaş gruplarıyla yapılan aktiviteler sırasında pekiştiği ve yaşa göre farklılaşmadığı ifade edilebilir.

Olumlu sosyal davranış alt boyutunda yaş grupları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($F(2,262) = 1,845, p = 0,160$). Ancak, 5 ve 6 yaş gruplarındaki çocukların olumlu sosyal davranış düzeylerinin, 4 yaş grubundaki çocuklara göre daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Bu durum, çocukların yaş ilerledikçe sosyal etkileşimlerde daha başarılı hale geldiğini gösterebilir. Özellikle, 5 ve 6 yaşlarındaki çocukların daha karmaşık sosyal durumlarla başa çıkma becerilerinin gelişmesi, olumlu sosyal davranışları artırabilir. Bununla birlikte, bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olmaması, erken çocukluk döneminde olumlu sosyal davranışların genellikle çevresel teşviklerle pekiştiğini düşündürmektedir.

Depresif duygular alt boyutunda yaş grupları arasında anlamlı bir fark bulunmaması ($F(2,262) = 1,790, p = 0,169$), depresif duyguların yaş ilerledikçe belirgin bir değişiklik göstermediğini ortaya koymaktadır. Depresif duygular, genellikle bireysel stres faktörleri ve aile içi dinamiklerle ilişkilendirilir. Çocukların duygusal gelişim süreçlerinde benzer koşullara maruz kalması, yaş grupları arasında farklılıkların ortaya çıkmasını engelleyebilir. Ancak, 4 yaş grubundaki çocukların ortalama depresif duygu puanlarının daha düşük olması, bu yaş grubunda duygusal farkındalığın henüz tam olarak gelişmemiş olabileceğini gösterebilir. Bu durum, daha genç yaşlardaki çocukların duygusal deneyimlerini ifade etmekte zorlandıkları bir dönem olarak değerlendirilebilir.

Tablo 8. Yaşa Göre Çocuk Duygu İfade Etme Ölçeği ANOVA Analizi

Alt Boyut	Gruplar	n	x	ss	df	F	p
Olumlu Duygu İfade Etme	4 Yaş	37	13,38	1,74	2, 262	0,527	0,591
	5 Yaş	117	13,09	1,76			
	6 Yaş	111	13,04	1,81			
Olumsuz Duygu İfade Etme	4 Yaş	37	32,86	7,00	2, 262	0,943	0,391
	5 Yaş	117	32,99	6,49			
	6 Yaş	111	34,14	7,24			

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$

Olumlu duygu ifade etme boyutunda yaş grupları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($F(2,262) = 0,527, p = 0,591$). Bu durum, çocukların olumlu duygularını ifade etme kapasitelerinin yaş ilerledikçe sabit kaldığını göstermektedir. Erken çocukluk döneminde, olumlu duyguların ifade edilmesinin daha çok çevresel teşviklere ve duygusal desteklere bağlı olduğu düşünülebilir. Bu desteklerin tüm yaş gruplarında benzer düzeyde sağlanması, yaşa bağlı farklılıkların ortaya çıkmamasını açıklayabilir.

Olumsuz duygu ifade etme boyutunda da yaşa göre anlamlı bir fark bulunmamıştır ($F(2,262) = 0,943, p = 0,391$). Çocukların olumsuz duyguları ifade etme düzeylerinin, daha çok bireysel stres kaynaklarına ve aile içindeki dinamiklere bağlı olduğu ifade edilebilir. Ayrıca, olumsuz duyguların ifade edilmesi, erken dönemde ebeveynlerin ve öğretmenlerin sağladığı güven ortamına dayalı olarak şekillenebilir. Bu bağlamda, tüm yaş gruplarındaki çocukların olumsuz duygularını benzer düzeyde ifade etmeleri, çevresel koşulların etkisini yansıtır olabilir.

Tablo 9. Yaşa Göre Birlikte Ebeveynlik Ölçeği ANOVA Analizi

Alt Boyut	Gruplar	n	x	ss	df	F	p
Birlikte Ebeveynlik Anlaşması	4 Yaş	37	21,30	2,47	2, 262	2,921	0,056
	5 Yaş	117	20,19	2,66			
	6 Yaş	111	20,16	2,63			
Birlikte Ebeveynlik Çatışması	4 Yaş	37	8,95	2,27	2, 262	2,026	0,134
	5 Yaş	117	9,96	2,87			
	6 Yaş	111	9,81	2,63			
Birlikte Ebeveynlik Desteği	4 Yaş	37	30,95	5,17	2, 262	0,451	0,638
	5 Yaş	117	30,09	5,15			
	6 Yaş	111	30,05	5,29			
Eşin Ebeveynliğini Küçümseme	4 Yaş	37	9,76	1,12	2, 262	1,791	0,169
	5 Yaş	117	10,35	1,80			
	6 Yaş	111	10,16	1,69			
Birlikte Ebeveynlik İş Bölümü	4 Yaş	37	24,03	5,93	2, 262	0,266	0,767
	5 Yaş	117	23,34	5,68			
	6 Yaş	111	23,32	4,91			
Aile İlişkilerinin Ortak Yönetimi	4 Yaş	37	25,54	3,37	2, 262	2,348	0,098
	5 Yaş	117	24,97	3,35			
	6 Yaş	111	24,15	4,36			

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$

Birlikte ebeveynlik anlaşması alt boyutunda yaş grupları arasında anlamlı bir fark bulunmasa da ($F(2,262) = 2,921, p = 0,056$), 4 yaş grubundaki çocukların puanlarının diğer yaş gruplarından daha yüksek olması dikkat çekicidir. Bu farklılık, küçük yaş grubundaki çocukların ebeveynleriyle daha yoğun bir ilişki içerisinde olmalarından kaynaklanabilir. Özellikle 4 yaşındaki çocuklar, daha fazla rehberliğe ve desteğe ihtiyaç duydukları bir dönemde oldukları için, ebeveynlerin iş birliği algıları üzerinde daha etkili olabilirler. Ebeveynlerin küçük çocuklara yönelik daha yakın bir ilişki kurma eğilimleri, bu algıyı güçlendirmiş olabilir.

Bu tabloyu destekleyen bir diğer bulgu, birlikte ebeveynlik çatışması boyutunda gözlemlenmektedir. Yaş grupları arasında anlamlı bir fark olmamakla birlikte ($F(2,262) = 2,026, p = 0,134$), 5 yaş grubundaki çocukların puanlarının biraz daha yüksek olduğu görülmektedir. Sosyal becerilerin geliştiği bu yaş aralığında, çocukların ebeveynleri arasındaki etkileşimlere daha duyarlı hale gelmeleri mümkündür. Çocukların ebeveyn çatışmalarını fark etme becerileri arttıkça, bu tür çatışmaların aile içindeki etkisi daha belirgin hale gelebilir. Dolayısıyla, çatışma algısının 5 yaş grubunda diğer yaş gruplarına göre biraz daha yüksek olması, sosyal farkındalık düzeylerinin artışıyla açıklanabilir.

Benzer şekilde, birlikte ebeveynlik desteği alt boyutunda yaş grupları arasında bir fark bulunmaması ($F(2,262) = 0,451, p = 0,638$), ebeveynlerin destekleyici yaklaşımlarını çocukların yaşından bağımsız olarak sürdürdüklerini düşündürmektedir. Çocukların yaşları değiştikçe ihtiyaçlarının farklılaşması beklenebilirken, destek algısında bu tür bir farklılık görülmemesi, ebeveynlerin tüm yaş gruplarında dengeli bir destek sunmaya çalıştıklarını göstermektedir. Bu durum, ebeveynlerin çocuklarıyla kurduğu bağın, onların bireysel gereksinimlerine uyum sağlamak üzerine kurulu olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, destek algısının yaşa göre değişmemesi, ebeveynlerin çocuklarıyla sürekli olarak pozitif bir ilişki geliştirme çabasını yansıtmaktadır.

Eşin ebeveynliğini küçümseme boyutunda da yaş grupları arasında anlamlı bir fark gözlenmemiştir ($F(2,262) = 1,791, p = 0,169$). Ancak, 5 yaş grubundaki çocukların puanlarının bir miktar daha yüksek olması, bu yaş aralığında ebeveyn rollerinin daha görünür hale geldiğini düşündürmektedir. Çocuklar büyüdükçe, ebeveynlerin sorumluluklarının nasıl paylaşıldığını ve bu sorumlulukların yerine getirilip getirilmediğini daha net bir şekilde gözlemleyebilirler. Bu fark, özellikle

sosyal ve duygusal becerilerin artışıyla birlikte, çocukların ebeveynlerinin davranışlarını daha eleştirel bir şekilde değerlendirmesiyle ilgili olabilir.

Aile ilişkilerinin ortak yönetimi boyutunda ise, 4 yaş grubundaki çocukların ortalamalarının diğer yaş gruplarından daha yüksek olması dikkat çekmektedir ($F(2,262) = 2,348, p = 0,098$). Küçük yaşlardaki çocukların aile içindeki etkileşimlerden daha fazla etkilendikleri ve ebeveynlerin çocuklarına yönelik ortak karar alma süreçlerinde daha etkin olduğu söylenebilir. Yaş ilerledikçe çocukların bağımsızlık kazanmasıyla birlikte, aile içi ortak yönetim algısının azalması mümkündür. Özellikle 6 yaş grubundaki çocuklar, bireysel karar verme ve kendi başlarına hareket etme eğiliminde olduklarından, bu boyuttaki algının düşük olmasına katkı sağlayabilir. Dolayısıyla birlikte ebeveynlik boyutlarının çoğunda yaşa göre anlamlı bir farklılık görülmemiş olması, ebeveynlerin çocuklarının yaşına bakılmaksızın benzer tutumlar sergilediğini göstermektedir. Ancak, bazı boyutlarda yaşa bağlı olarak gözlemlenen küçük farklılıklar, çocukların gelişimsel dönemlerindeki ihtiyaçlarının ebeveyn-çocuk etkileşimlerini etkileyebileceğini işaret etmektedir. Örneğin, küçük yaşlardaki çocukların daha fazla ebeveyn desteği ve rehberliğine ihtiyaç duyması, aile içindeki ilişkilerin doğasını etkileyebilirken, daha büyük yaş gruplarındaki çocukların bağımsızlaşma eğilimleri bu algıyı değiştirebilir. Bu nedenle, ebeveynlerin çocuklarının yaşlarına uygun şekilde dinamik stratejiler geliştirmeleri, aile içi uyumu artırma açısından kritik bir rol oynayabilir.

4.3. İlişki Analizleri

Tablo 10. Düzenlenmiş Korelasyon Matrisi

	Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	Fiziksel Saldırganlık	1	.319**	-.468**	.181**	-.088	.047	-.064	.071	-.122*	.083	-.170**	-.069
2	İlişkisel Saldırganlık		1	-.309**	.223**	.029	.155*	-.120	.028	-.098	.013	-.166**	-.051
3	Olumlu Sosyal Davranış			1	-.346**	.144*	-.020	.146*	-.096	.216**	-.060	.192**	.148*
4	Depresif Duygular				1	-.196**	.215**	-.182**	.198**	-.258**	.170**	-.140*	-.163**
5	Olumlu Duygu İfade Etme					1	-.072	.275**	-.121*	.307**	-.164**	.108	.089
6	Olumsuz Duygu İfade Etme						1	-.059	.200**	-.100	.168**	-.145*	-.111
7	Birlikte Ebeveynlik Anlaşması							1	-.595**	.581**	-.379**	.390**	.357**
8	Birlikte Ebeveynlik Çatışması								1	-.477**	.572**	-.380**	-.279**
9	Birlikte Ebeveynlik Desteği									1	-.447**	.514**	.346**
10	Eşin Ebeveynliğini Küçümseme										1	-.359**	-.187**
11	Birlikte Ebeveynlik İş Bölümü											1	.190**
12	Aile İlişkilerinin Ortak Yönetimi												1

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$

Fiziksel saldırganlık ile ilişkisel saldırganlık arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki görülmektedir ($r=.319, p<.01, r = .319, p < .01, r=.319, p<.01$). Bu ilişki, fiziksel saldırganlık davranışlarının, sosyal bağlamlarda ilişkisel saldırganlık biçiminde de kendini gösterebileceğini düşündürmektedir. Çocukların fiziksel ve ilişkisel saldırganlık arasındaki bu paralelliği, sosyal öğrenme süreçleri ve çevrelerindeki davranış örüntülerine dayandırabiliriz. Özellikle agresif bir çevrede büyüyen çocukların bu iki davranış türünü bir arada sergileme olasılığı daha yüksek olabilir.

Fiziksel saldırganlık ile olumlu sosyal davranış arasında negatif bir ilişki olduğu gözlemlenmektedir ($r=-.468, p<.01, r = -.468, p < .01, r=-.468, p<.01$). Bu bulgu, fiziksel saldırganlık davranışlarının sosyal bağlamlarda olumlu etkileşimleri engellediğini göstermektedir. Fiziksel olarak saldırgan davranışlar sergileyen çocuklar, sosyal gruplarında daha az kabul görebilir ve bu da olumlu sosyal davranışlarının azalmasına neden olabilir. Çocukların sosyal ortamlarındaki dışlanmışlık hissi, bu iki davranış arasında gözlemlenen ters ilişkiyi açıklayabilir.

Olumlu sosyal davranış ile depresif duygular arasında negatif bir ilişki bulunmuştur ($r=-.346, p<.01, r = -.346, p < .01, r=-.346, p<.01$). Bu bulgu, depresif duyguların yüksek olduğu durumlarda, çocukların olumlu sosyal etkileşimlerde bulunma olasılıklarının azaldığını düşündürmektedir. Depresyonun getirdiği duygusal çekilme ve motivasyon eksikliği, çocukların sosyal becerilerini kullanma kapasitelerini sınırlayabilir. Ayrıca, depresif belirtiler gösteren çocukların akranları tarafından daha az tercih edilmesi, bu ilişkiyi daha da güçlendirebilir.

Depresif duygular ile olumlu duygu ifade etme arasında anlamlı ve negatif bir ilişki bulunmaktadır ($r=-.196, p<.01, r = -.196, p < .01, r=-.196, p<.01$). Depresif duyguların yüksek olduğu bireylerin olumlu duygularını ifade etmede zorlandığı söylenebilir. Bu durum, depresyonun bireylerin duygusal repertuarını nasıl sınırladığını göstermektedir. Özellikle çocuklar arasında, depresif duygu durumlarının iletişim ve etkileşim üzerindeki etkisi bu bağlamda dikkat çekmektedir.

Birlikte ebeveynlik anlaşması ile olumlu duygu ifade etme arasında pozitif bir ilişki gözlemlenmiştir ($r=.275, p<.01, r = .275, p < .01, r=.275, p<.01$). Ebeveynlerin uyum içinde hareket etmeleri, çocukların duygusal ifadelerinde kendilerini daha rahat hissetmelerine katkı sağlayabilir. Ebeveynlerin birbirleriyle iş birliği içerisinde olması, çocuklar için daha destekleyici bir aile ortamı yaratarak olumlu duygu ifadelerinin

artmasına olanak tanır. Bu bulgu, ebeveyn iş birliğinin çocukların duygusal gelişimindeki kritik önemini ortaya koymaktadır.

Olumlu sosyal davranış ile birlikte ebeveynlik desteği arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur ($r=.216, p<.01, r = .216, p < .01, r=.216, p<.01$). Bu bulgu, ebeveynlerin çocuklarına sunduğu destekleyici yaklaşımların, çocukların olumlu sosyal davranışlarını teşvik edebileceğini göstermektedir. Ebeveyn desteği, çocukların sosyal ortamlarda güvenle hareket etmelerini ve daha fazla olumlu davranış sergilemelerini sağlayabilir. Çocukların bu tür destekleyici yaklaşımlardan nasıl yararlandıkları, bu ilişkiyi açıklamada önemli bir rol oynayabilir.

Eşin ebeveynliğini küçümseme ile depresif duygular arasında anlamlı bir pozitif ilişki gözlenmiştir ($r=.170, p<.01, r = .170, p < .01, r=.170, p<.01$). Ebeveynlerden birinin diğerinin ebeveynlik yeteneklerini küçümsemesi, çocuklarda depresif duyguların artışına yol açabilir. Çocuklar, ebeveynler arasındaki olumsuz etkileşimlerden doğrudan etkilenerek duygusal zorlanmalar yaşayabilirler. Bu tür aile içi dinamiklerin çocukların psikolojik sağlıkları üzerindeki etkisi göz ardı edilmemelidir.

Birlikte ebeveynlik iş bölümü ile olumlu sosyal davranış arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır ($r=.192, p<.01, r = .192, p < .01, r=.192, p<.01$). Ebeveynlerin çocuk bakımında eşit sorumluluk alması, çocukların daha olumlu sosyal davranışlar sergilemesini destekleyebilir. Ebeveynlerin bu iş bölümü sayesinde çocuklarına model olma potansiyeli, çocukların sosyal becerilerinin gelişimine katkıda bulunabilir. Aile içi uyum ve paylaşımın çocukların sosyal gelişimi üzerindeki bu olumlu etkisi önemlidir.

Aile ilişkilerinin ortak yönetimi ile olumlu sosyal davranış arasında da pozitif bir ilişki bulunmuştur ($r=.148, p<.05, r = .148, p < .05, r=.148, p<.05$). Ortak karar alma süreçlerinin aile içinde sağlanması, çocukların sosyal bağlamlarda kendilerini daha iyi ifade edebilmelerini sağlayabilir. Bu tür bir aile ortamı, çocukların güven duygularını artırarak sosyal becerilerinin gelişimine olumlu katkı yapabilir. Özellikle karar süreçlerine dahil edilen çocukların, olumlu sosyal davranışlarının pekiştiği gözlemlenebilir.

Tüm bunlara paralel olarak bu korelasyon analizleri çocukların duygusal ve sosyal gelişimlerinin hem bireysel faktörler hem de aile dinamikleriyle yakından

ilişkili olduğunu göstermektedir. Ebeveynlerin tutumları, aile içi ilişkiler ve çocukların sosyal çevresi, bu gelişim süreçlerini farklı yönlerde etkileyebilmektedir. Analizler, bu faktörlerin çocukların davranışlarına ve duygularına olan etkilerini daha ayrıntılı anlamak için derinlemesine araştırmalar yapılmasının önemini ortaya koymaktadır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

Bu araştırma, cinsiyetin okul öncesi dönemde çocukların sosyal davranışları ve duygusal ifadeleri üzerindeki etkilerini kapsamlı bir şekilde ele almıştır. Bulgular, cinsiyetin sosyal davranışlar ve duygusal gelişim üzerindeki etkisinin karmaşık ve çok boyutlu olduğunu ortaya koymaktadır. Erkek çocukların açık fiziksel saldırganlık düzeylerinin kız çocuklardan daha yüksek olduğu görülürken, ilişkisel saldırganlık gibi daha dolaylı davranışlarda cinsiyet farkı bulunmamıştır. Bu durum, fiziksel saldırganlık gibi bazı davranışların toplumsal normlar ve biyolojik faktörler tarafından pekiştirildiğini, ancak ilişkisel saldırganlık gibi sosyal manipülasyonlara dayalı davranışların daha çok çevresel koşullar ve bireysel farklılıklarla şekillendiğini göstermektedir.

Araştırma sonuçları, kız çocukların olumlu sosyal davranışlar sergileme ve olumlu duygularını ifade etme düzeylerinin erkek çocuklara göre daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Bu farklılık, toplumsal normların kız çocuklarının sosyal becerilerini ve duygusal ifadelerini teşvik etmesiyle açıklanabilir. Özellikle dil becerilerindeki üstünlükleri, kız çocukların sosyal etkileşimlerde ve duygusal ifadelerde daha başarılı olmasına katkı sağlamaktadır. Öte yandan, erkek çocukların fiziksel aktivitelerinin ebeveynler ve öğretmenler tarafından daha fazla teşvik edilmesi, saldırganlık davranışlarının daha yaygın görülmesine neden olabilmektedir.

Cinsiyetin depresif duygular ve olumsuz duygular üzerindeki etkisinin sınırlı olduğu, bu tür duyguların cinsiyetten çok bireysel ve çevresel faktörlerle şekillendiği anlaşılmıştır. Çocukların sosyal destek sistemleri, ebeveynlerinin sağladığı duygusal destek ve çevrelerindeki güven ortamı, bu duyguların ifade edilme biçiminde kritik bir rol oynamaktadır. Bu bulgular, duygusal ifadelerin ve stresle başa çıkma mekanizmalarının erken çocukluk döneminde cinsiyetten bağımsız olarak geliştiğini düşündürmektedir.

Birlikte ebeveynlik boyutlarında ortaya çıkan bulgular, kadınların ebeveynlik süreçlerinde daha fazla iş birliği algısına sahip olduğunu ve erkeklerin ebeveynlik süreçlerinde daha az rol alması nedeniyle eleştirel bir algıya yatkın olduğunu göstermektedir. Bu durum, toplumsal normların ebeveynlik rolleri üzerindeki etkisini

yansıtmaktadır. Ebeveynlerin çocuk bakımına ve birlikte ebeveynlik süreçlerine dengeli bir şekilde dahil olmaları, çocukların sosyal ve duygusal gelişimini olumlu yönde destekleyecek önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır.

Araştırma bulguları, cinsiyetin çocukların sosyal ve duygusal gelişiminde belirleyici bir değişken olmakla birlikte, bireysel özellikler ve çevresel faktörlerin bu süreçte daha büyük bir rol oynayabileceğini göstermiştir. Özellikle erken çocukluk döneminde ebeveynlerin ve öğretmenlerin teşvik edici yaklaşımları, toplumsal normların etkisiyle birleşerek çocukların davranış ve duygusal ifadelerinin şekillenmesinde önemli bir etkiye sahiptir.

Bu bulgular ışığında, çocukların sosyal ve duygusal gelişim süreçlerini desteklemek için cinsiyet farklarını göz önünde bulunduran, ancak bireysel ve çevresel faktörlere de odaklanan bütüncül yaklaşımların geliştirilmesi gerektiği söylenebilir. Araştırma, erken çocukluk döneminde toplumsal normların, çevresel faktörlerin ve ebeveynlik uygulamalarının etkilerini daha iyi anlamak için gelecekte yapılacak çalışmaların önemini vurgulamaktadır. Elde edilen sonuçlar, eğitim politikaları ve ebeveyn rehberliği stratejilerinde cinsiyet duyarlılığını artırmayı hedefleyen uygulamalar için temel oluşturabilir.

Araştırma bulguları, cinsiyetin okul öncesi dönemde çocukların sosyal davranışları ve duygu ifadeleri üzerindeki etkilerini derinlemesine anlamak açısından önemli ipuçları sunmaktadır. Çocukların sosyal ve duygusal davranışlarının şekillenmesinde hem toplumsal normlar hem de çevresel faktörler kritik bir rol oynamaktadır. Cinsiyet farklılıklarının bu bağlamda incelenmesi, yalnızca bireysel farklılıkları değil, aynı zamanda çevresel koşulları ve toplumsal algıları da dikkate almayı gerektirmektedir (Teke ve Şen, 2022). Araştırma bulgularında ortaya çıkan farklılıkların yanı sıra, bazı boyutlarda cinsiyetler arasında fark bulunmaması, sosyal davranışların ve duygusal gelişimin karmaşık doğasını ortaya koymaktadır.

Erkek çocukların açık fiziksel saldırganlık düzeylerinin kız çocuklardan anlamlı derecede yüksek olması, toplumsal cinsiyet rollerinin bu dönemdeki etkisini açıkça ortaya koymaktadır. Bernard ve arkadaşlarının çalışması (2019), erkek çocukların fiziksel aktivite düzeylerinin biyolojik faktörlerle açıklanabileceğini belirtmektedir. Ancak bu bulgular, sosyal çevrenin etkisiyle de açıklanmalıdır. Erkek çocukların fiziksel aktivitelerinin ebeveynler tarafından daha fazla teşvik edilmesi, bu

tür davranışların daha sık gözlemlenmesine neden olmaktadır. Ayrıca, erkek çocukların oyun aktivitelerinde fiziksel gücü daha fazla kullanmalarına yönelik toplumsal beklentiler, bu eğilimi pekiştirmektedir. Buna karşılık, kız çocukların oyunlarda daha az risk içeren roller üstlenmesi, fiziksel saldırganlık düzeylerindeki farkı daha da artırabilir (Abanoz ve diğerleri, 2022).

İlişkisel saldırganlık alt boyutunda cinsiyet farkının olmaması, bu davranışların bireysel ve çevresel faktörlerden kaynaklandığını göstermektedir. Gagne ve arkadaşları (2013), ilişkisel saldırganlık davranışlarının çevresel baskılar ve sosyal normlarla şekillendiğini vurgulamaktadır. Bu davranış türü, genellikle sosyal gruplarda güç dinamiklerini yönetmek amacıyla ortaya çıkmakta ve bireyler arası etkileşimlerin doğasıyla şekillenmektedir. Cinsiyet farklarının olmaması, bu tür manipülatif davranışların, bireylerin sosyal deneyimlerine ve ilişkilerdeki konumlarına bağlı olarak geliştiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, bu bulgu, sosyal manipülasyon ve güç dengesinin cinsiyet farklarından çok bireysel deneyimlerle şekillendiğini göstermektedir (Liman, 2020).

Olumlu sosyal davranışlar açısından kız çocukların erkek çocuklardan daha yüksek düzeyde performans göstermesi, toplumsal normların bu davranışları pekiştirmesiyle açıklanabilir. Sandner ve Jungmann (2023), kız çocukların erken müdahalelerden daha fazla fayda sağladığını ve bu müdahalelerin onların sosyal becerilerini geliştirdiğini ifade etmektedir. Ayrıca, ebeveynlerin ve öğretmenlerin kız çocuklarının işbirlikçi ve yardımsever davranışlarını daha fazla ödüllendirmesi, bu tür davranışların pekişmesini sağlamaktadır. Kız çocukların dil becerilerindeki üstünlükleri de sosyal etkileşimlerdeki başarılarını artırabilir. Dil ve sosyal etkileşim becerilerinin birleşimi, olumlu sosyal davranışların daha sık sergilenmesine olanak tanımaktadır (Sağkal ve diğerleri, 2020).

Depresif duygular açısından cinsiyetler arasında fark bulunmaması, duygusal gelişimin daha çok bireysel ve çevresel faktörler tarafından şekillendiğini göstermektedir. Gordon ve arkadaşları (2023), çocukların sosyal çevresindeki destek sistemlerinin, duygusal ifadeler üzerinde belirleyici bir etkisi olduğunu belirtmektedir. Özellikle erken çocukluk döneminde ebeveynlerin sağladığı duygusal destek, çocukların depresif duygularını ifade etme biçimlerini doğrudan etkilemektedir. Bu bulgu, çevresel faktörlerin, bireysel farklılıkların önüne geçebileceğini göstermektedir. Depresif duyguların ifade edilmesinde yaşanan güçlükler, bu

duyguların daha ileri yaşlarda farklılaşabileceğini de düşündürmektedir (Özdemir ve diğerleri, 2020).

Olumlu duygu ifade etme açısından kız çocukların erkek çocuklara göre daha yüksek puanlar alması, toplumsal normların etkisini açıkça yansıtmaktadır. Angerer ve arkadaşlarının (2023) çalışması, kız çocukların duygusal ifadelerinin ebeveynler ve öğretmenler tarafından daha fazla teşvik edildiğini göstermektedir. Bu teşvik, kız çocukların duygularını daha açık bir şekilde ifade etmelerine olanak tanımaktadır. Aynı zamanda, kız çocukların sosyal etkileşimlerde daha fazla destek görmesi, bu tür ifadelerin güçlenmesine katkıda bulunmaktadır. Toplumsal normların bu tür farkları pekiştirdiği göz önünde bulundurulmalıdır.

Olumsuz duygular açısından fark bulunmaması, çocukların stresle başa çıkma mekanizmalarının cinsiyetten bağımsız bir yapıda olduğunu düşündürmektedir. Alexander ve Saenz (2023), oyuncak tercihleri ve aktivitelerin, çocukların duygusal gelişimindeki rolünü tartışmaktadır. Çocukların çevresel koşullara uyum sağlama biçimleri, olumsuz duyguların ifade edilmesini etkileyebilir. Ancak bu bulgu, bireysel farklılıkların çevresel etkilerden daha baskın olduğu durumları da işaret etmektedir. Olumsuz duyguların ifade edilmesindeki bu sabitlik, erken çocukluk dönemindeki stres kaynaklarının her iki cinsiyet için benzer olduğunu gösterebilir.

Birlikte ebeveynlik anlaşması boyutunda kadınların daha yüksek iş birliği algısına sahip olması, toplumsal cinsiyet rollerinin ebeveynlik süreçlerindeki etkisini ortaya koymaktadır. Bennet ve arkadaşları (2023), kadınların çocuk bakımına daha fazla dahil olmalarının, bu algıyı güçlendirdiğini ifade etmektedir. Kadınların ebeveynlik süreçlerindeki aktif rolleri, iş birliği algısının daha yüksek olmasına neden olabilir. Ancak erkeklerin ebeveynlik süreçlerine daha fazla dahil edilmesi, bu algıyı dengeleyebilir ve iş birliğinin eşit bir şekilde algılanmasını sağlayabilir (Abanoz ve diğerleri, 2022).

Eşin ebeveynliğini küçümseme boyutunda erkeklerin daha yüksek algıya sahip olması, toplumsal normların ve rollerin etkisini yansıtmaktadır. García ve arkadaşları (2023), ebeveynlerin davranışlarının çocukların sosyal algılarını ve ebeveynlik algılarını etkilediğini vurgulamaktadır. Erkeklerin ebeveynlik süreçlerinde daha az sorumluluk üstlenmesi, onların eleştirel bir algı geliştirmelerine neden olabilir.

Kadınların daha fazla bakım rolü üstlenmesi ise, erkeklerin ebeveynlik becerilerini eleştirel bir şekilde değerlendirmesiyle sonuçlanabilir.

Son olarak, cinsiyetin sosyal ve duygusal davranışlar üzerindeki etkisi, bireysel ve çevresel faktörlerin karmaşık bir etkileşimini yansıtmaktadır. Tsang ve arkadaşları (2023), çocukların sosyal kategorileri algılama becerilerinin bireysel faktörlerden kaynaklandığını ve çevresel koşulların bu algıları pekiştirdiğini ifade etmektedir. Araştırma bulguları, bu etkileşimlerin erken çocukluk döneminde şekillendiğini ve toplumsal normların bu süreçte belirleyici olduğunu açıkça göstermektedir. Bu bulgular, cinsiyetin etkilerini daha iyi anlamak ve çocukların gelişimini desteklemek için bağlamsal ve çok boyutlu yaklaşımlar gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Diğer taraftan mevcut bulgular, yaş değişkeninin sosyal davranışlar ve duygu ifadeleri üzerindeki etkisinin sınırlı olduğunu göstermektedir. Fiziksel saldırganlık alt boyutunda yaş grupları arasında anlamlı bir fark bulunmaması, bu davranışların daha çok bireysel farklılıklar ve çevresel faktörlere bağlı olduğunu ortaya koymaktadır (Smith ve Hart, 2011). Çocukların erken dönemde edindikleri sosyal deneyimler ve gözlemsel öğrenme süreçleri, bu davranışların şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

İlişkisel saldırganlık alt boyutunda da yaşa bağlı anlamlı bir fark olmaması, bu tür davranışların sosyal çevre ve arkadaş gruplarındaki dinamiklerle daha çok ilişkilendirildiğini göstermektedir (Crick ve Dodge, 1999). Çocukların yaşları ne olursa olsun, sosyal manipülasyon ve ilişkileri yönlendirme becerilerinin çevresel faktörlerden etkilenerek benzer düzeyde geliştiği ifade edilebilir.

Olumlu sosyal davranış alt boyutunda yaş grupları arasında anlamlı bir fark bulunmamakla birlikte, 5 ve 6 yaş gruplarında daha yüksek puanlar gözlenmiştir. Bu durum, çocukların yaş ilerledikçe sosyal becerilerinde daha karmaşık yapıların ortaya çıktığını düşündürmektedir (Fabes ve diğerleri, 2006). Özellikle 5 ve 6 yaşındaki çocuklar, sosyal normlara uyum sağlama ve işbirliği yapma gibi becerilerde daha başarılı hale gelmektedir.

Depresif duygular alt boyutunda yaş grupları arasında farklılık bulunmaması, bu duyguların bireysel stres faktörleri ve aile içi dinamiklerle daha güçlü bir ilişki içinde olduğunu göstermektedir (Eisenberg ve diğerleri, 1998). Ancak, 4 yaş grubundaki çocukların ortalama puanlarının daha düşük olması, bu yaşta duygusal

farkındalığın tam olarak gelişmemiş olabileceğine işaret etmektedir. Daha genç yaşlardaki çocuklar, duygularını ifade etmekte zorluk yaşayabilir ve bu durum depresif duyguların ifade edilmesini etkileyebilir.

Olumlu duygu ifade etme alt boyutunda anlamlı bir fark bulunmaması, çevresel desteklerin ve teşviklerin tüm yaş gruplarında benzer düzeyde sağlanmasıyla açıklanabilir (Denham ve diğerleri, 2003). Çocukların erken dönemde olumlu duygularını ifade etme kapasitesini geliştirmek için ebeveynlerin ve öğretmenlerin oynadığı rol oldukça kritiktir.

Olumsuz duygu ifade etme alt boyutunda yaş grupları arasında anlamlı bir fark olmaması, bu duyguların ifade edilme biçiminin daha çok bireysel stres kaynakları ve güven ortamına bağlı olduğunu göstermektedir (Rydell ve diğerleri, 2007). Çocukların stresle başa çıkma becerilerinin yaşa bağlı olarak farklılaşmaması, bu sürecin bireysel bir yapı olduğunu desteklemektedir.

Birlikte ebeveynlik boyutlarında yaş grupları arasında gözlemlenen küçük farklar, çocukların yaşlarının ebeveyn-çocuk ilişkilerindeki etkileşimleri nasıl şekillendirdiğine dair ipuçları sunmaktadır (Feinberg ve diğerleri, 2012). Özellikle 4 yaş grubundaki çocukların ebeveynleriyle daha yakın bir ilişki içerisinde olmaları, birlikte ebeveynlik anlaşması algısının daha yüksek olmasını açıklayabilir.

Eşin ebeveynliğini küçümseme boyutunda yaş grupları arasında fark olmaması, ebeveynlerin birbirlerini değerlendirme biçimlerinin çocukların yaşından bağımsız olduğunu göstermektedir (McHale ve diğerleri, 2004). Ancak 5 yaş grubundaki çocukların ebeveynlerinin daha eleştirel algılar geliştirmesi, bu yaş grubunda sosyal farkındalığın artışıyla ilişkilendirilebilir.

Aile ilişkilerinin ortak yönetimi boyutunda, 4 yaş grubundaki çocukların ortalamalarının daha yüksek olması, ebeveynlerin bu yaş grubunda daha fazla ortak karar alma eğiliminde olduklarını düşündürmektedir. Daha küçük çocuklar için aile içindeki ortaklık düzeyi daha yüksek olabilir, çünkü bu dönemde çocukların daha fazla rehberliğe ihtiyacı vardır (Cabrera ve diğerleri, 2011). Tüm bunlar çerçevesinde elde edilen bulguları, yaş değişkeninin sosyal davranışlar ve duygusal ifade üzerindeki etkisinin sınırlı olduğunu göstermektedir. Ancak, bazı küçük yaş gruplarındaki farklılıklar, gelişimsel süreçlerin ebeveyn-çocuk ilişkilerine etkisini anlamak açısından önem taşımaktadır. Bu bulgular, erken çocukluk dönemindeki gelişimsel

farklılıkların daha detaylı incelenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır (Bornstein ve diğerleri, 2003).

5.2. Öneriler

Farklı yaş gruplarıyla benzer değişkenlerin çalışılması ve cinsiyetin bu bağlamda nasıl bir etkiye sahip olduğunu anlamak için ileri araştırmalar yapılabilir.

Birlikte ebeveynlik ve çocukların duygularını ifade ve sosyal davranışları arasındaki nedensel ilişkiyi daha net bir şekilde ortaya koymak için deneysel çalışmalar yapılması önerilmektedir.

Aile sistemindeki diğer bireylerin duygularını ifade etme ve sosyal davranışlarını değerlendiren kesitsel çalışmalar yapılabilir. Bu tür araştırmalar, aile üyelerinin birbirleri üzerindeki etkilerini daha bütüncül bir şekilde anlamaya yönelik önemli veriler sunabilir.

Okullarda görev yapan rehber öğretmenlerin ebeveynlere birlikte ebeveynlik kavramını tanıtmaları ve bu konuda bilinçlendirme çalışmaları yapmaları faydalı olabilir.

Birlikte ebeveynlik ile ilgili müdahale programlarının geliştirilmesi, evlilik öncesi/sonrası, ebeveynlik öncesi/sonrası dönemlerde ebeveynlere yönelik eğitimler düzenlenmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Abanoz, M., Sağkal, T. ve Özdemir, A. (2022). Okul öncesi çocukların cinsiyetleri, sosyal davranışları, mizaç özellikleri ve yanlış inanç performansları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Journal of Child Development Studies*, 7 (2), 120-135.
- Alexander, G. M. ve Saenz, J. (2023). Early androgens, activity levels and toy choices of children in the second year of life. *Developmental Psychology*, 59, 310-320.
- Algan, A. G. ve Şendil, G. (2013). Okul öncesi çocuklar ve ebeveynlerinin bağlanma güvenlikleri ile çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkiler. *Psikoloji Çalışmaları / Studies in Psychology*, 33 (1), 55-68.
- Angerer, S., Dutcher, E. G., Glätzle-Rützler, D., Lergetporer, P. and Sutter, M. (2023). Gender differences in discrimination emerge early in life: Evidence from primary school children in a bilingual city. *Journal of Economic Psychology*, 85, 122-135.
- Anvari, M., Hill, C. E. and Kivlighan, D. M. (2020). Therapist skills associated with client emotional expression in psychodynamic psychotherapy. *Psychotherapy Research*, 30 (7), 900-911. doi:10.1080/10503307.2019.1680901.
- Arendell, T. (1996). *Co-Parenting: A review of the literature*. Pennsylvania Univ., Philadelphia National Center on Fathers and Families.
- Ashiabi, G. S. (2000). Promoting the emotional development of preschoolers. *Early Childhood Education Journal*, 28 (2), 79-84.
- Aşıkoğlu, B. (2022). *Boşanma sonrası birlikte ebeveynlik deneyimleri: nitel bir çalışma*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aşıkoğlu, B.E., Sağkal, A. S. ve Özdemir, Y. (2024). Türkiye’de boşanma sonrası birlikte ebeveynlik deneyimleri: Nitel bir çalışma. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 24 (62), 13-49. doi:10.21560/spcd.vi.1461561.
- Athanasopoulos, G., Eerola, T., Lahdelma, I. and Kaliakatsos-Papakostas, M. (2021). Harmonic organisation conveys both universal and culture-specific cues for emotional expression in music. *PLOS ONE*, 16 (1), e0244964. doi:10.1371/journal.pone.0244964
- Bahar, B. (2019). Sosyal öğrenme kuramı ve sosyal değişim kuramı perspektifinden etik liderlik. *Balkan Journal of Social Sciences*, 8 (16), 237-242.
- Başoğlu, C., Lök, N. ve Öncel, S. (2017). Çocukların aile içi şiddetten korunmasında ailelere yönelik girişimler. *Psikiyatride Guncel Yaklaşımlar*, 9 (2), 123-123. doi:10.18863/pgy.281334.
- Bennet, A., Kuchirko, Y., Halim, M. L., Costanzo, P. R. and Ruble, D. (2023). The influence of center-based care on young children's gender development. *Developmental Science*, 26, 121-135.

- Bernard, J.Y. (2019). Sex differences in psychomotor development during the preschool period: A longitudinal study of the effects of environmental factors and of emotional, behavioral, and social functioning. *Journal of Pediatrics*, 135, 125-135.
- Bloom, L. (1998). Language development and emotional expression. *Pediatrics*, 102, 1272-1277. doi:10.1542/peds.102.SE1.1272.
- Bonastre, C. and Timmers, R. (2021). Comparison of beliefs about teaching and learning of emotional expression in music performance between Spanish and English HE students of music. *Psychology of Music*, 49 (1), 108-123. doi:10.1177/0305735619842366
- Brand, C. O., Acerbi, A. and Mesoudi, A. (2019). Cultural evolution of emotional expression in 50 years of song lyrics. *Evolutionary Human Sciences*, 1, 1-14. doi:10.1017/ehs.2019.11
- Camisasca, E., Miragoli, S., Di Blasio, P. ve Feinberg, M. (2022). Pathways among negative co-parenting, parenting stress, authoritarian parenting style, and child adjustment: the emotional dysregulation driven model. *Journal of Child and Family Studies*, 31 (11), 3085-3096. doi:10.1007/s10826-022-02408-9.
- Can, Y. (2014). Türk ailesinde aile içi şiddetin kültürel dinamikleri. *Journal of Turkish Studies*, 9 (8), 13-19. doi:10.7827/TurkishStudies.7137.
- Carta, I., Chen, C. H., Schott, A. L., Dorizan, S. and Khodakhah, K. (2019). Cerebellar modulation of the reward circuitry and social behavior. *Science*, 363 (6424), 1-10. doi:10.1126/science.aav0581.
- Chaplin, T. M. and Aldao, A. (2013). Gender differences in emotion expression in children: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 139 (4), 735-765. doi:10.1037/a0030737.
- Clark, K.B. (2023). Neural field continuum limits and the structure–function partitioning of cognitive–emotional brain networks. *Biology*, 12 (3), 1-24. doi:10.3390/biology12030352.
- Clément, F., Bernard, S., Grandjean, D. and Sander, D. (2013). Emotional expression and vocabulary learning in adults and children. *Cognition & Emotion*, 27 (3), 539-548. doi:10.1080/02699931.2012.724012.
- Craig, B. M. and Lee, A. J. (2020). Stereotypes and structure in the interaction between facial emotional expression and sex characteristics. *Adaptive Human Behavior and Physiology*, 6 (2), 212-235. doi:10.1007/s40750-020-00141-5.
- Creswell, J.W. (2016). *Araştırma deseni nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları*. İstanbul: Eğiten Kitap.
- Çavuş, Ş., Köse, E., Yeşil, R., Genç, S. Z., Özerbaş, A., Özkan, H.H. ve Özbek, R. (2017). *Bilimsel araştırma Yöntemleri*. İstanbul: Nobel Akademik Yayın.
- Çetin, B. (2021). *Prososyal davranış psikoeğitim programının okul öncesi dönem 5-6 yaş çocuklarının prososyal davranışlarına, sosyal duygusal uyumuna ve yaşam doyumuna etkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Denizli: Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Çiftçi, H. and Balat, G. (2018). Social-emotional assessment/evaluation measure (SEAM): turkish adaptation study for children 48-66 Months. *Journal of the Faculty of Education*, 19 (3), 74-87.
- Dai, Y. (2018). *Conflict management mediates the association between financial distress and co-parenting relationship quality for married and unmarried couples in child welfare services*. Unpublished Master's Thesis. The Pennsylvania: State University.
- Demirkaya, H. (2013). *Sosyal davranış*. Ankara: Umuttepe Yayınları.
- Eira Nunes, C., De Roten, Y., El Ghaziri, N., Favez, N. and Darwiche, J. (2021). Co-parenting programs: a systematic review and meta-analysis. *Family Relations*, 70 (3), 759-776. doi:10.1111/fare.12438
- Elter, Ç. (2021). *Okul öncesi dönemindeki 60-72 aylık çocukların okul olgunluğu ile fiziksel ve duygusal gelişimi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Gelişim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Erdem Aydın, İ. (2021). Öğrenenlerin acil uzaktan öğretim uygulamasına ilişkin görüş ve önerilerinin ekolojik sistem teorisi bağlamında değerlendirilmesi. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 7 (3), 35-64. doi: 10.51948/auad.945391
- Ersan, C. (2017). *Investigation of aggression levels of preschool children in terms of emotion expression and regulation*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Denizli: Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Esen, M. ve Cesur, S. (2015). Üniversite öğrencilerinin ebeveynlik stillerini algılayışları ve bu algının ebeveyn-çocuk değer benzerliğine etkisi. *Psikoloji Çalışmaları*, 35 (2), 1-24.
- Fan, J. ve Chen, B.-B. (2020). Parenting styles and coparenting in China: The role of parents and children's sibling status. *Current Psychology*, 39 (5), 1505-1512. doi:10.1007/s12144-019-00379-7.
- Feldman, R. (2021). Social behavior as a transdiagnostic marker of resilience. *Annual Review of Clinical Psychology*, 17 (1), 153-180. doi:10.1146/annurev-clinpsy-081219-102046.
- Freund, R. J. and Wilson, W. J. (2003). *Statistical methods*. Elsevier.
- Froemke, R. C. and Young, L. J. (2021). Oxytocin, neural plasticity, and social behavior. *Annual Review of Neuroscience*, 44 (1), 359-381. doi:10.1146/annurev-neuro-102320-102847.
- García, J. L., Heckman, J. J. and Ziff, A. L. (2023). Gender differences in the benefits of an influential early childhood program. *European Economic Review*, 121, 89-105.
- Gonzalez-Escamilla, G., Dörfel, D., Becke, M., Trefz, J., Bonanno, G. A. and Groppa, S. (2022). Associating flexible regulation of emotional expression with psychopathological symptoms. *Frontiers in Behavioral Neuroscience*, 16 (27), 1-16. doi:10.3389/fnbeh.2022.924305.

- Gordon, R. A., Sheridan, K., Bates, J., De Souza, S., and Pradzinski, A. (2023). Child care arrangements and gender: A national portrait of preschool-aged children. *Early Childhood Research Quarterly*, 65, 95-110.
- Gülay, H. (2009). Okul öncesi dönemde akran ilişkileri. *BAÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12 (22), 83-93.
- Gültekin Akduman, G., Günindi, Y. ve Türkoğlu, D. (2015). Okul öncesi dönem çocukların sosyal beceri düzeyleri ile davranış problemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8 (37), 673-683.
- Gürmen, M. S. (2019). Çocukla gelen ve hiç bitmeyen ilişki: ortak ebeveynlik. *Türk Psikoloji Yazıları*, 22 (44). doi:10.31828/tpy1301996120181126m000010.
- Güven, G. (2015). Okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin kabul-red düzeyleri ile sosyal davranış denetimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *The Journal of Academic Social Sciences*, 14 (14), 456-456. doi:10.16992/ASOS.719.
- Jabarin, R., Netser, S. and Wagner, S. (2022). Beyond the three-chamber test: Toward a multimodal and objective assessment of social behavior in rodents. *Molecular Autism*, 13 (1), 41. doi:10.1186/s13229-022-00521-6.
- Kandır, Y. D. D. A. ve Alpan, U. Y. (2008). Okul öncesi dönemde sosyal-duygusal gelişime anne-baba davranışlarının etkisi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 14 (14), 33-38. doi:10.21560/spcd.50742.
- Kapucuoğlu, T. (2023). *Okul öncesi dönem çocukların duyu düzenleme becerilerinin ve ego sağlamlıklarının ebeveynlerinin ebeveynlik stilleri ve birlikte ebeveynlikleri açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü.
- Kara, D. D. B. (2015). Değişen Aile Dinamikleri Açısından Erken Yaşta Evlilikler Sorunu ve Toplumsal Önemi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20 (2), 59-72.
- Karakuş, A. (2008). *Validity and reliability study of teacher's form of preschool social behavior scale*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karasar, N. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kılınç, A. G. E. (2024). Özel yetenekli bireylerin tanılanmasında çoklu zekâ kuramı ve ekolojik sistemler teorisinin rolü. *Socrates Journal of Interdisciplinary Social Studies*, 10 (47), 1-20.
- Koçak, R. (2005). Duygusal ifade eğitimi programının üniversite öğrencilerinin aleksitimi ve yalnızlık düzeylerine etkisi. *Türk Psikolojik Dmi/sma I'e Rehberlik Dergisi*, 3 (23), 29-45.
- Kuga, N., Abe, R., Takano, K., Ikegaya, Y. and Sasaki, T. (2022). Prefrontal-amygdalar oscillations related to social behavior in mice. *eLife*, 11, 1-22. doi:10.7554/eLife.78428.
- Kuyumcu, B. (2011). Üniversite öğrencilerinin duygusal farkındalık duyguları ifade etme benlik kurgusu ve öznel iyi oluş durumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 1(2), 104-113.

- Kuzucu, Y. (2006). *Duyguları fark etmeye ve ifade etmeye yönelik bir psikoeğitim programının, üniversite öğrencilerinin duygusal farkındalık düzeylerine, duyguları ifade etme eğilimlerine, psikolojik ve öznel iyi oluşlarına etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Le Doux, J. E. (2012). Evolution of human emotion. *Progress in Brain Research*, 195, 431-442. Elsevier. doi:10.1016/B978-0-444-53860-4.00021-0.
- Li, Y., Chen, Z., Liu, X. and Qi, Y. (2022). Perceiving the facial trustworthiness: Facial age, emotional expression, and attractiveness. *Quarterly Journal of Experimental Psychology*, 75 (5), 818-829. doi:10.1177/17470218211047176.
- Liman, Z. (2020). Kız ve erkek çocuklarının sosyal davranışları üzerine cinsiyet farklılıklarının etkisi. *Turkish Studies - Educational Sciences*, 15 (3), 45-59.
- Liu, S., Zhang, D., Wang, X., Ying, J. and Wu, X. (2023). A network approach to understanding parenting: Linking coparenting, parenting styles, and parental involvement in rearing adolescents in different age groups. *Developmental Psychology*, 59 (4), 786-800. doi:10.1037/dev0001470.
- Malti, T. and Noam, G. G. (2016). Social-emotional development: From theory to practice. *European Journal of Developmental Psychology*, 13 (6), 652-665. doi:10.1080/17405629.2016.1196178.
- Marsanić, V.B. and Kusmić, E. (2013). Coparenting within the family system: Review of literature. *Collegium Antropologicum*, 37 (4), 1379-1383.
- Martens, J. P. and Tracy, J. L. (2013). the emotional origins of a social learning bias: does the pride expression cue copying? *Social Psychological and Personality Science*, 4 (4), 492-499. doi:10.1177/1948550612457958.
- McDonnell, M., Owen, J. E. and Bantum, E. O. (2020). Identification of emotional expression with cancer survivors: Validation of linguistic inquiry and word count. *JMIR Formative Research*, 4 (10). doi:10.2196/18246.
- Mei, G., Chen, S. and Dong, B. (2019). Working memory maintenance modulates serial dependence effects of perceived emotional expression. *Frontiers in Psychology*, 10, 1610. doi:10.3389/fpsyg.2019.01610.
- Murugappan, M. and Mutawa, A. (2021). Facial geometric feature extraction based emotional expression classification using machine learning algorithms. *PLOS ONE*, 16 (2), doi:10.1371/journal.pone.0247131.
- Ogelman, H. G. ve Sarıkaya, H. E. (2014). Okul öncesi dönem çocuklarının oyun davranışlarının akran ilişkileri üzerindeki yordayıcı etkisi. *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14 (3), 303-321.
- Olsson, A. and Phelps, E. A. (2007). Social learning of fear. *Nature Neuroscience*, 10 (9), 1095-1102. doi:10.1038/nn1968.
- Ongider, N. (2013). Relationship between parents and preschool children. *Current Approaches in Psychiatry*, 5 (4), 420-440. doi:10.5455/cap.20130527.
- Özbey, S. (2019). Okul Öncesi Çocuklar İçin Sosyal Duygusal İyi Oluş ve Psikolojik Sağlık Ölçeği'nin (PERİK) geçerlik güvenirlik çalışması. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 10 (17), 756-786. doi:10.26466/opus.518062.

- Özdemir, A., Yılmaz, B. ve Kılıç, C. (2020). Türkiye'de birlikte ebeveynlik deneyimleri: Nitel bir çalışma. *Journal of Family Studies*, 18 (1), 78-93.
- Özdemir, D. Y. (2022). *Birlikte ebeveynliğe geçiş programı (BEGEP)*. TÜBİTAK.
- Özdemir, M., Sağkal, A. S., Salman-Engin, S., Çakıroğlu Çevik, E. ve Gür, G. (2019). Together Parenting Scale: Development and psychometric properties. *Turkish Psychological Articles*, 22 (1), 123-135.
- Özdemir, Y. ve Sağkal, A. S. (2020). Ebeveynlik dansı: Birlikte ebeveynliğe ilişkin kuramsal ve ampirik bir. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11 (2), 428-444.
- Özdemir, Y., Sağkal, A. S., Salman-Engin, S., Şakıroğlu, M. ve Çakıroğlu Çevik, A. (2021). Birlikte ebeveynlik ölçeği: Ölçek geliştirme, geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikoloji Yazıları*, 24 (47). doi:10.31828/tpy13019961 20-30 1201m000031.
- Rademacher, A. ve Koglin, U. (2019). The concept of self-regulation and preschoolers' social-emotional development: A systematic review. *Early Child Development and Care*, 189 (14), 2299-2317. doi:10.1080/03004430. 2018. 1450251.
- Resendez, S. L., Namboodiri, V. M. K., Otis, J. M., Eckman, L. E. H., Rodriguez-Romaguera, J., Ung, R. L. and Stuber, G. D. (2020). Social stimuli induce activation of oxytocin neurons within the paraventricular nucleus of the hypothalamus to promote social behavior in male mice. *The Journal of Neuroscience*, 40 (11), 2282-2295. doi:10.1523/JNEUROSCI.1515-18.2020.
- Rigney, N., De Vries, G. J., Petrulis, A. and Young, L. J. (2022b). Oxytocin, vasopressin, and social behavior: from neural circuits to clinical opportunities. *Endocrinology*, 163 (9), 1-13. doi:10.1210/endo/bqac111.
- Ruan, Y., Reis, H. T., Clark, M. S., Hirsch, J. L. and Bink, B. D. (2020). Can I tell you how I feel? Perceived partner responsiveness encourages emotional expression. *Emotion*, 20 (3), 329-342. doi:10.1037/emo0000650.
- Sağkal, T., Yılmaz, M., ve Özmen, D. (2020). Birlikte ebeveynlik algılarında cinsiyet farklılıkları: Sosyal normların etkisi. *Educational Psychology International*, 12 (4), 257-274.
- Saitoğlu, R. (2020). *Okul öncesi çocukların sosyal becerileri ile problem davranışlar ve akran ilişkilerinin sosyo-demografik değişkenlere göre incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Çağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Saltalı, N.D. (2013). Okul Öncesi dönemde duygusal becerilerin geliştirilmesi. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (6), 107-120.
- Sandner, M. and Jungmann, T. (2023). Gender-specific effects of early childhood intervention: Evidence from a randomized controlled trial. *Economics of Education Review*, 41, 115-125.
- Saraç, S., Karakelle, S. ve Whitebread, D. (2019). Okul Öncesi Çocuklar için Bağımsız Öğrenme Davranışları Ölçeği 3-5 (BÖD 3-5): Türkçe formu için geçerlik ve güvenirlik çalışması. *İlköğretim Online*, 1093-1106. doi: 10.17051/ilkonline.2019.610148.

- Semiz, S. ve Ören, M. (2024). Okul öncesi dönemde baba kişiliği, babalık rolü algısı ve sosyal davranışlar: baba katılımının aracı rolü. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8 (1), 244-275. doi:10.34056/aujef.1315331.
- Shala, M. (2013). The impact of preschool social-emotional development on academic success of elementary school students. *Psychology*, 4 (11), 787-791. doi:10.4236/psych.2013.411112.
- Sullivan, M. W. and Lewis, M. (2003). Emotional expressions of young infants and children: a practitioner's primer. *Infants & Young Children*, 16 (2), 120-142. doi:10.1097/00001163-200304000-00005.
- Şen Karadağ, Ö. and Tuncay, T. (2022). Aile Eğitim Programı (AEP) ve ebeveynlik becerileri arasındaki ilişkilerin yararlanıcıların gözünden incelenmesi: kontrol gruplu bir çalışma. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 22 (54), 11-42. doi:10.21560/spcd.vi.897645
- Teke, Ö. ve Şen, B. (2022). Okul öncesi dönemde saldırganlık türleri ve cinsiyet farklılıkları. *Early Childhood Research Quarterly*, 39 (1), 67-81.
- Torre, I., Carrigan, E., McDonnell, R., Domijan, K., McCabe, K. ve Harte, N. (2019). *The effect of multimodal emotional expression and agent appearance on trust in human-agent interaction*. 14, 1-6. doi:10.1145/3359566.3360065
- Tsang, T., Ogren, M., Peng, Y., Nguyen, B., Johnson, K. L. and Johnson, S. P. (2023). Infant perception of sex differences in biological motion displays. *Infant Behavior & Development*, 70, 135-145.
- Tyng, C. M., Amin, H. U., Saad, M. N. M. and Malik, A. S. (2017). The Influences of Emotion on Learning and Memory. *Frontiers in Psychology*, 8, 1454. 1-22. doi:10.3389/fpsyg.2017.01454
- Volpe, E. (2018). *Co-parenting through conflict: A look at program effectiveness*. Unpublished doctoral thesis. Columbia University.
- Wang Z. ve Cheng N. (2014). Co-parenting and the influence on child adjustment. *Advances in Psychological Science*, 22 (6), 889-901. doi:10.3724/SP.J.1042.2014.00889.
- Wu, Y., Schulz, L. E., Frank, M. C. ve Gweon, H. (2021). Emotion as information in early social learning. *Current Directions in Psychological Science*, 30 (6), 468-475. doi:10.1177/09637214211040779.
- Xiao, X. and Loke, A. Y. (2021). The effects of co-parenting/intergenerational co-parenting interventions during the postpartum period: A systematic review. *International Journal of Nursing Studies*, 119, 103951. 1-21. doi:10.1016/j.ijnurstu.2021.103951.
- Yıldız, E. Ç. ve Sümer, Z. H. (2010). Okul öncesi çocuklar ve şiddet: tanık ve kurban olma düzeyleri. *İlköğretim Online*, 9 (2), 630-642.
- Yıldız, S., Boz, İ. T. ve Yıldırım, B. (2012). Kişilik tipi ile olumlu sosyal davranış arasındaki ilişki: marmara üniversitesi öğrencileri üzerinde bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 26 (1), 215-233.
- Yıldız, Z. (2014). Sosyal bilişsel öğrenme kuramı ve din öğretimi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 33, 147-161.

EKLER

EK 1- Birlikte Ebeveynlik Ölçeği (BEÖ)

DEĞERLİ ANNE/BABA, aşağıda, eşinizle birlikte çocuk yetiştirme süreçlerinize dair ifadeler yer almaktadır. Sizlerden beklenen bu ifadeleri okumanız ve eşinizle çocuk yetiştirme biçimlerinizi en iyi karşılayan seçeneği işaretlemenizdir.

- | | | | | |
|--|--|--|---|--|
| 1. Çocuğumuzu yetiştirme sürecinde eşimle benzer hedeflere sahibiz. | <input type="radio"/> Bize hiç uygun değil | <input type="radio"/> Bize biraz uygun | <input type="radio"/> Bize çoğunlukla uygun | <input type="radio"/> Bize tamamen uygun |
| 2. Çocuğumuzu yetiştirme sürecinde eşimle fikirlerimiz örtüşür. | <input type="radio"/> Bize hiç uygun değil | <input type="radio"/> Bize biraz uygun | <input type="radio"/> Bize çoğunlukla uygun | <input type="radio"/> Bize tamamen uygun |
| 3. Çocuğumuzla ilgili bir karar alınması gerektiğinde eşimle ortak hareket ederiz. | <input type="radio"/> Bize hiç uygun değil | <input type="radio"/> Bize biraz uygun | <input type="radio"/> Bize çoğunlukla uygun | <input type="radio"/> Bize tamamen uygun |
| 4. Çocuğumuzun eğitimi, sağlığı gibi konularda eşimle birlikte karar veririz. | <input type="radio"/> Bize hiç uygun değil | <input type="radio"/> Bize biraz uygun | <input type="radio"/> Bize çoğunlukla uygun | <input type="radio"/> Bize tamamen uygun |
| 5. Çocuğumuzun yemesi, içmesi, uyku düzeni gibi konularda eşimle benzer fikirlere sahibiz. | <input type="radio"/> Bize hiç uygun değil | <input type="radio"/> Bize biraz uygun | <input type="radio"/> Bize çoğunlukla uygun | <input type="radio"/> Bize tamamen uygun |
| 6. Eşimle ben çocuğumuz için neyin iyi neyin kötü olduğu konusunda hemfikiriz. | <input type="radio"/> Bize hiç uygun değil | <input type="radio"/> Bize biraz uygun | <input type="radio"/> Bize çoğunlukla uygun | <input type="radio"/> Bize tamamen uygun |
| 7. Çocuğumuzla ilgili konularda eşimle birbirimize bağırırız. | <input type="radio"/> Bize hiç uygun değil | <input type="radio"/> Bize biraz uygun | <input type="radio"/> Bize çoğunlukla uygun | <input type="radio"/> Bize tamamen uygun |
| 8. Çocuğumuza nasıl annelik/babalık yapacağımız konusunda eşimle çatışırız. | <input type="radio"/> Bize hiç uygun değil | <input type="radio"/> Bize biraz uygun | <input type="radio"/> Bize çoğunlukla uygun | <input type="radio"/> Bize tamamen uygun |
| 9. Çocuğumuzu nasıl yetiştireceğimiz konusunda eşimle zıtlaşırız. | <input type="radio"/> Bize hiç uygun değil | <input type="radio"/> Bize biraz uygun | <input type="radio"/> Bize çoğunlukla uygun | <input type="radio"/> Bize tamamen uygun |
| 10. Çocuğumuzla ilgili iş bölümü konusunda eşimle çatışırız. | <input type="radio"/> Bize hiç uygun değil | <input type="radio"/> Bize biraz uygun | <input type="radio"/> Bize çoğunlukla uygun | <input type="radio"/> Bize tamamen uygun |
| 11. Çocuğumuza karşı tutumlarımız konusunda eşimle anlaşmazlıklar yaşarız. | <input type="radio"/> Bize hiç uygun değil | <input type="radio"/> Bize biraz uygun | <input type="radio"/> Bize çoğunlukla uygun | <input type="radio"/> Bize tamamen uygun |
| 12. Birbirimizin anneliğine/babalığına müdahale ettiğimiz için eşimle ilişkimizde çatışma yaşarız. | <input type="radio"/> Bize hiç uygun değil | <input type="radio"/> Bize biraz uygun | <input type="radio"/> Bize çoğunlukla uygun | <input type="radio"/> Bize tamamen uygun |
| 13. Anne/babalık konusunda eşimle fikirlerimiz örtüşmediği için anlaşmazlık yaşarız. | <input type="radio"/> Bize hiç uygun değil | <input type="radio"/> Bize biraz uygun | <input type="radio"/> Bize çoğunlukla uygun | <input type="radio"/> Bize tamamen uygun |
| 14. Eşim benim iyi bir anne/baba olduğumu söyler. | <input type="radio"/> Bize hiç uygun değil | <input type="radio"/> Bize biraz uygun | <input type="radio"/> Bize çoğunlukla uygun | <input type="radio"/> Bize tamamen uygun |
| 15. Eşim benim anneliğimi/babalığıma beğenir. | <input type="radio"/> Bize hiç uygun değil | <input type="radio"/> Bize biraz uygun | <input type="radio"/> Bize çoğunlukla uygun | <input type="radio"/> Bize tamamen uygun |
| 16. Eşim benim annelik/babalık becerilerimi takdir eder. | <input type="radio"/> Bize hiç uygun değil | <input type="radio"/> Bize biraz uygun | <input type="radio"/> Bize çoğunlukla uygun | <input type="radio"/> Bize tamamen uygun |
| 17. Eşim benim iyi bir anne/baba olduğumu bana hissettirir. | <input type="radio"/> Bize hiç uygun değil | <input type="radio"/> Bize biraz uygun | <input type="radio"/> Bize çoğunlukla uygun | <input type="radio"/> Bize tamamen uygun |
| 18. Eşim annelik/babalık konusunda harcadığım çabayı takdir eder. | <input type="radio"/> Bize hiç uygun değil | <input type="radio"/> Bize biraz uygun | <input type="radio"/> Bize çoğunlukla uygun | <input type="radio"/> Bize tamamen uygun |
| 19. Eşim annelik/babalık sürecinde ona destek olduğumu söyler. | <input type="radio"/> Bize hiç uygun değil | <input type="radio"/> Bize biraz uygun | <input type="radio"/> Bize çoğunlukla uygun | <input type="radio"/> Bize tamamen uygun |
| 20. Eşim çocuğumuzla ilgili aldığım kararlara saygı duyar. | <input type="radio"/> Bize hiç uygun değil | <input type="radio"/> Bize biraz uygun | <input type="radio"/> Bize çoğunlukla uygun | <input type="radio"/> Bize tamamen uygun |
| 21. Eşim anneliğim/babalığım ile ilgili güzel sözler söyler. | <input type="radio"/> Bize hiç uygun değil | <input type="radio"/> Bize biraz uygun | <input type="radio"/> Bize çoğunlukla uygun | <input type="radio"/> Bize tamamen uygun |
| 22. Eşim başkalarının yanında benim iyi bir anne/baba olduğumu söyler. | <input type="radio"/> Bize hiç uygun değil | <input type="radio"/> Bize biraz uygun | <input type="radio"/> Bize çoğunlukla uygun | <input type="radio"/> Bize tamamen uygun |
| 23. Eşim benim anneliğimi/babalığıma küçümser. | <input type="radio"/> Bize hiç uygun değil | <input type="radio"/> Bize biraz uygun | <input type="radio"/> Bize çoğunlukla uygun | <input type="radio"/> Bize tamamen uygun |

24. Eşim benim anneliğime/babalığıma saygı duymaz.	<input type="radio"/> Bize hiç uygun değil	<input type="radio"/> Bize biraz uygun	<input type="radio"/> Bize çoğunlukla uygun	<input type="radio"/> Bize tamamen uygun
25. Eşim beni anne/baba olarak yeterli bulmaz.	<input type="radio"/> Bize hiç uygun değil	<input type="radio"/> Bize biraz uygun	<input type="radio"/> Bize çoğunlukla uygun	<input type="radio"/> Bize tamamen uygun
26. Eşim anneliğim/babalığım ile ilgili söylenir.	<input type="radio"/> Bize hiç uygun değil	<input type="radio"/> Bize biraz uygun	<input type="radio"/> Bize çoğunlukla uygun	<input type="radio"/> Bize tamamen uygun
27.Çocuğumuzla bir aradayken eşim benim anneliğime/babalığıma müdahale eder.	<input type="radio"/> Bize hiç uygun değil	<input type="radio"/> Bize biraz uygun	<input type="radio"/> Bize çoğunlukla uygun	<input type="radio"/> Bize tamamen uygun
28. Eşim annelik/babalık davranışlarımı eleştirir.	<input type="radio"/> Bize hiç uygun değil	<input type="radio"/> Bize biraz uygun	<input type="radio"/> Bize çoğunlukla uygun	<input type="radio"/> Bize tamamen uygun
29.Çocuğumuzla ilgili sorunlar çıktığında (örneğin, hastalık, kaza, yaralanma, başarısızlık) eşim beni suçlar.	<input type="radio"/> Bize hiç uygun değil	<input type="radio"/> Bize biraz uygun	<input type="radio"/> Bize çoğunlukla uygun	<input type="radio"/> Bize tamamen uygun
30. Eşim benim anneliğim/babalığım ile ilgili küçük düşürücü sözler söyler.	<input type="radio"/> Bize hiç uygun değil	<input type="radio"/> Bize biraz uygun	<input type="radio"/> Bize çoğunlukla uygun	<input type="radio"/> Bize tamamen uygun
31.Eşim benim anne/baba olarak otoritemi küçümser.	<input type="radio"/> Bize hiç uygun değil	<input type="radio"/> Bize biraz uygun	<input type="radio"/> Bize çoğunlukla uygun	<input type="radio"/> Bize tamamen uygun
32. Ailemizde, çocuğumuzla ilgili sorumlulukları daha çok ben yerine getiririm.	<input type="radio"/> Bize hiç uygun değil	<input type="radio"/> Bize biraz uygun	<input type="radio"/> Bize çoğunlukla uygun	<input type="radio"/> Bize tamamen uygun
33.Çocuğumuzla ilgili sorumlulukları eşimle paylaşıyoruz.	<input type="radio"/> Bize hiç uygun değil	<input type="radio"/> Bize biraz uygun	<input type="radio"/> Bize çoğunlukla uygun	<input type="radio"/> Bize tamamen uygun
34.Çocuğumuzla ilgili işleri (örneğin, tuvaleti, banyosu, ödevleri) ikimiz de yerine getiriyoruz.	<input type="radio"/> Bize hiç uygun değil	<input type="radio"/> Bize biraz uygun	<input type="radio"/> Bize çoğunlukla uygun	<input type="radio"/> Bize tamamen uygun
35. Çocuğumuzla ilgili işlerden daha çok ben sorumluyumdur.	<input type="radio"/> Bize hiç uygun değil	<input type="radio"/> Bize biraz uygun	<input type="radio"/> Bize çoğunlukla uygun	<input type="radio"/> Bize tamamen uygun
36. Ailemizde, çocuğumuzla ilgili görevlerin paylaşımından memnunum.	<input type="radio"/> Bize hiç uygun değil	<input type="radio"/> Bize biraz uygun	<input type="radio"/> Bize çoğunlukla uygun	<input type="radio"/> Bize tamamen uygun
37. Ailemizde, çocuğumuzla ilgili sorumlulukların paylaşımı adildir.	<input type="radio"/> Bize hiç uygun değil	<input type="radio"/> Bize biraz uygun	<input type="radio"/> Bize çoğunlukla uygun	<input type="radio"/> Bize tamamen uygun
38. Çocuğumuzla ilgili işler konusunda eşimle birbirimize destek oluyoruz.	<input type="radio"/> Bize hiç uygun değil	<input type="radio"/> Bize biraz uygun	<input type="radio"/> Bize çoğunlukla uygun	<input type="radio"/> Bize tamamen uygun
39. Çocuğumuzu yetiştirme sürecinde eşim ve ben birbirimizin işini kolaylaştırıyoruz.	<input type="radio"/> Bize hiç uygun değil	<input type="radio"/> Bize biraz uygun	<input type="radio"/> Bize çoğunlukla uygun	<input type="radio"/> Bize tamamen uygun
40. Eşimle, çocuğumuzla ilgili bir tartışma yaşadığımızda, çocuğu da bu tartışmanın parçası yaparız.	<input type="radio"/> Bize hiç uygun değil	<input type="radio"/> Bize biraz uygun	<input type="radio"/> Bize çoğunlukla uygun	<input type="radio"/> Bize tamamen uygun
41. Eşimle, çocuğumuzla ilgili tartışmalar yaşasak bile bu durumu çocuğa yansıtılmamaya çalışırız.	<input type="radio"/> Bize hiç uygun değil	<input type="radio"/> Bize biraz uygun	<input type="radio"/> Bize çoğunlukla uygun	<input type="radio"/> Bize tamamen uygun
42. Aile içi sorunlarımızda çocuğumuzu birbirimize karşı kullanmayız.	<input type="radio"/> Bize hiç uygun değil	<input type="radio"/> Bize biraz uygun	<input type="radio"/> Bize çoğunlukla uygun	<input type="radio"/> Bize tamamen uygun
43. Çocuğumuzun yanında eşimle birbirimiz hakkında olumsuz şeyler konuşmamaya çalışırız.	<input type="radio"/> Bize hiç uygun değil	<input type="radio"/> Bize biraz uygun	<input type="radio"/> Bize çoğunlukla uygun	<input type="radio"/> Bize tamamen uygun
44. Ailemizde, anne baba olarak tartışma yaşasak bile çocuğumuzu arada bırakmayız.	<input type="radio"/> Bize hiç uygun değil	<input type="radio"/> Bize biraz uygun	<input type="radio"/> Bize çoğunlukla uygun	<input type="radio"/> Bize tamamen uygun
45. Çocuğumuzun önünde birbirimizle ters düşmemeye çalışırız.	<input type="radio"/> Bize hiç uygun değil	<input type="radio"/> Bize biraz uygun	<input type="radio"/> Bize çoğunlukla uygun	<input type="radio"/> Bize tamamen uygun
46. Çocuğumuzla ilgili tartışmalarımızı, çocuk yanımızdayken yapmayız.	<input type="radio"/> Bize hiç uygun değil	<input type="radio"/> Bize biraz uygun	<input type="radio"/> Bize çoğunlukla uygun	<input type="radio"/> Bize tamamen uygun

EK 2- Çocuk Duygu İfade Etme Ölçeği-Anne Formu

Çocuk Duygu İfade Etme Ölçeği-Anne Formu

Aşağıdaki sorular çocuğunuzun jest-mimikler, beden duruşu ve sözcükler doğrultusunda duygularını nasıl ifade ettiği ile ilgilidir. Her bir ifade üzerinde dikkatlice düşüncünüzü ve mümkün olduğunca gerçeğe uygun bir şekilde cevap veriniz. Çocuğunuzu en iyi tanımlayan rakamı daire içine alarak gösteriniz. Aşağıdaki 15 soruyu da cevaplayınız. **Doğru ya da yanlış cevap bulunmamaktadır.**

Mutlu

	Asla	Çok az	Bazen	Sık sık	Her zaman
1.Mutlu olduğunda uzun süre mutluluğu devam eder.	1	2	3	4	5
2.Mutlu olduğunda, mutluluğunu çok yoğun bir şekilde gösterir.	1	2	3	4	5
3.İyi bir şey olduğunda, çok çabuk mutlu olur.	1	2	3	4	5

Üzgün

	Asla	Çok az	Bazen	Sık sık	Her zaman
1.Genellikle üzgündür.	1	2	3	4	5
2.Üzgün olduğunda, uzun bir süre üzüntüsü devam eder.	1	2	3	4	5
3.Üzgün olduğunda, üzüntüsünü çok yoğun bir şekilde gösterir.	1	2	3	4	5
4.Kötü bir şey olduğunda, çok çabuk üzülür.	1	2	3	4	5

Öfkeli

	Asla	Çok az	Bazen	Sık sık	Her zaman
1.Genellikle öfkelidir.	1	2	3	4	5
2.Kızgın olduğunda, uzun bir süre öfkesi devam eder.	1	2	3	4	5
3.Öfkelenildiğinde, öfkesini çok yoğun bir şekilde gösterir.	1	2	3	4	5
4.Kötü bir şey olduğunda, çok çabuk öfkelenir.	1	2	3	4	5

Korkmuş

	Asla	Çok az	Bazen	Sık sık	Her zaman
1.Genellikle bir şeylerden korkar.	1	2	3	4	5
2.Korktuğunda, uzun bir süre korkusu devam eder.	1	2	3	4	5
3.Korktuğunda, korkusunu çok yoğun bir şekilde gösterir.	1	2	3	4	5
4.Korkutucu bir şey olduğunda, çok çabuk korkar.	1	2	3	4	5

**EK 3- Okul Öncesi Sosyal Davranış Ölçeği-Öğretmen Formu
(OÖSDÖÖF)**

OKUL ÖNCESİ SOSYAL DAVRANIŞ ÖLÇEĞİ – ÖĞRETMEN FORMU

Çocuğun İsmi: _____	Çocuğun Cinsiyeti: _____
Öğretmenin İsmi: _____	Yaş: _____

	Hiç ya da neredeyse hiç doğru değil	Sık değil	Bazen	Sıklıkla	Her zaman ya da neredeyse her zaman doğru
Bu çocuk.....					
1. Paylaşmasını bilir ve sırasını bekler.	1	2	3	4	5
2. Akranlarına tekme atar ya da onlara vurur.	1	2	3	4	5
3. Akralarına yardım eder.	1	2	3	4	5
4. Akranlarına istediklerini yapmadıkça, onlarla oynamayacağını ya da arkadaş olmayacağını söyler.	1	2	3	4	5
5. Akranlarını onlara vurmakla veya onları dövmekle tehdit eder.	1	2	3	4	5
6. Akranlarına karşı naziktir.	1	2	3	4	5
7. Diğer çocukları iter ya da dürter.	1	2	3	4	5
8. Akranlarına, diğer çocuklarla oynamamasını veya onlarla arkadaş olmamasını söyler.	1	2	3	4	5
9. Okulda iyi vakit geçirmez.(Okulda eğleniyormuş gibi görünmez)	1	2	3	4	5
10. Diğer çocuklara iyi davranır veya onlara güzel şeyler söyler .	1	2	3	4	5
11. Bir akranına kızdığında onu oyun grubundan dışlar.	1	2	3	4	5
12. İsteklerini elde etmek için, akranlarını, onlara zarar vermekle tehdit eder.	1	2	3	4	5

Lütfen arka sayfaya geçiniz...

Bu çocuk.....	Hiç ya da neredeyse hiç doğru değil	Sık değil	Bazen	Sıklıkla	Herzaman ya da neredeyse herzaman doğru
13. Akranlarıyla alay ederek, onları diğerlerinin önünde utandırmaya çalışır.	1	2	3	4	5
14. Üzgün olduğunda akranlarının eşyalarına (örn. Sanat projelerini, oyuncaklarını) zarar verir.	1	2	3	4	5
15. Akranlarına, istediklerini yapmadıkları taktirde, doğumgünü partisine davet etmeyeceğini söyler.	1	2	3	4	5
16. Üzgün görünür.	1	2	3	4	5
17. İstediklerini elde edemezse, akranlarına birşeyler atar.	1	2	3	4	5
18. Diğer çocuklara gülmüser.	1	2	3	4	5
19. Akranlarına kızdığında başka bir yere gider ya da onlara arkasını döner.	1	2	3	4	5
20. Akranlarını oyuncaklarını (örn. üç tekerlekli bisiklet, oyun atı) onunla paylaşmazlarsa, onları itmekle veya yaptıklarını (örn. Yapı blokları) bozmakla tehdit eder.	1	2	3	4	5
21. Diğer çocukların bir akranını sevmemesi için uğraşır. (örn. Bir akranının arkasından kötü şeyler fısıldayarak)	1	2	3	4	5
22. Bir akranı onun söylediğini yapmadığı sürece, onu oyuna almamakla tehdit eder.	1	2	3	4	5
23. Diğer çocukları çimdikleyerek zarar verir.	1	2	3	4	5
24. Aynı cinsiyetten olan akranları tarafından beğenilir.	1	2	3	4	5
25. Karşı cinsiyetten olan akranları tarafından beğenilir.	1	2	3	4	5

EK 4- Etik Kurul Onayı

Evrak Tarih ve Sayısı: 21.10.2022-E.191570



T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Rektörlük

Sayı : E-19928322-300-191570
Konu : Etik Kurul Onayı

21.10.2022

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 07.10.2022 tarihli ve 20381301/300/186995 sayılı yazı.

Enstitünüz Temel Eğitim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Yüksek Lisans Programı Öğrencileri Rümeysa ÇAKIR ve Bengisu KUZU'nun Öğretim Üyesi Doç. Dr. Kazım BİBER'in danışmanlığında yürüttükleri çalışmaları için etik kurul onay belgesi isteği ile ilgili Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Komisyonu 11.10.2022 tarihli ve 2022/05 sayılı toplantısında alınan karar gereği düzenlenen onay belgeleri ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Mehmet NARLI
Rektör Yardımcısı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu :BS9KCV59S5 Pin Kodu :68882

Belge Takip Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/balikesir-universitesi-ebys>

Adres:Balıkesir Üniversitesi Rektörlüğü Çağış Yerleşkesi 10145 Balıkesir
Telefon:2666121400 Faks:2666121412
Web:<http://www.balikesir.edu.tr>
Kep Adresi:balikesiruniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi için: Necla Öztürk
Unvanı: Bilgisayar İşletmeni



EK 5- Araştırma İzni

Evrak Tarih ve Sayısı: 27.02.2023-232464



T.C.
BURSA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-86896125-605.01-71022326
Konu : Bengisu KUZU'nun Araştırma İzni

24.02.2023

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi : Balıkesir Üniversitesi Rektörlüğü Öğrenci İşleri Daire Başkanlığının 04/01/2023 tarih ve E-28711322-044-213828 yazısı.

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'nün Temel Eğitim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Tezli Yüksek Lisans programı öğrencisi Bengisu KUZU'nun "Birlikte Ebeveynliğin Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Duygularını İfade Etme ve Sosyal Davranışlarına Olan Etkisi" konulu çalışmasını, ilimiz Osmangazi, Yıldırım ve Nilüfer ilçelerinde bulunan resmi ve özel anaokulu ve bünyesinde anasınıfı bulunan okullarda uygulama yapma isteği, 24.02.2023 tarih ve 70996524 sayılı Makam Onayı ile uygun görülmektedir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Mahmut KARAKAYA
Müdür a.
İl Millî Eğitim Şube Müdürü

Ek:

- 1-Makam Onayı (1 Sayfa)
- 2-Veri Toplama Aracı (6 Sayfa)

Dağıtım:

- Gereği:
- 1-Osmangazi İlçe Millî Eğitim Müdürlüğüne
 - 2-Yıldırım İlçe Millî Eğitim Müdürlüğüne
 - 3-Nilüfer İlçe Millî Eğitim Müdürlüğüne

Bilgi: Balıkesir Üniversitesi Rektörlüğü
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığına

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Adres : Hocasahan Mh. İlkbahar Cad. No:38 (Yeni Hükümet Konağı, A Blok) 16050/Osmangazi/BURSA Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>
Telefon No : (0224) 225 25 78 Bilgi için: Fatih ALTIN
Faks : 445 18 10 Unvan : Bilgisayar İşletmeni
İnternet Adresi : <http://bursa.meb.gov.tr>
E-Posta : argel6@meb.gov.tr
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://cvraksozgu.meb.gov.tr> adresinden e4ad-0b3e-3341-a9c6-7d4a kodu ile teyit edilebilir.



T.C.
BURSA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü



Sayı : E-86896125-605.01-70996524
Konu : Bengisu KUZU'nun Araştırma İzni

24.02.2023

MÜDÜRLÜK MAKAMINA

İlgi : Milli Eğitim Bakanlığının Araştırma Uygulama İzinleri konulu 21/01/2020 tarih ve 1563890 (2020/2) sayılı Genelgesi.

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğünün Temel Eğitim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Tezli Yüksek Lisans programı öğrencisi Bengisu KUZU'nun "Birlikte Ebeveynliğin Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Duygularını İfade Etme ve Sosyal Davranışlarına Olan Etkisi" konulu çalışması, Balıkesir Üniversitesi Rektörlüğü Öğrenci İşleri Daire Başkanlığının 04/01/2023 tarih ve E-28711322-044-213828 sayılı yazıları ile bildirilmektedir.

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğünün Temel Eğitim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Tezli Yüksek Lisans programı öğrencisi Bengisu KUZU'nun "Birlikte Ebeveynliğin Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Duygularını İfade Etme ve Sosyal Davranışlarına Olan Etkisi" konulu çalışmasını, ilimiz Osmangazi, Yıldırım ve Nilüfer ilçelerinde bulunan resmi ve özel anaokulu ve bünyesinde anasınıfı bulunan okullarda uygulama yapma isteği, ilimizde oluşturulan "Araştırma Değerlendirme Komisyonu" tarafından incelenerek değerlendirilmiştir. Araştırma ile ilgili çalışmanın **okul/kurumlardaki eğitim öğretim faaliyetleri aksatılmadan, araştırma formlarının aslı okul müdürlüklerince görülerek ve gönüllülük esası ile okul müdürlüklerinin gözetim ve sorumluluğunda** ilgi Genelge çerçevesinde uygulanması ayrıca **araştırma sonuçlarının Müdürlüğümüz ile paylaşılması** komisyonumuzca uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Mahmut KARAKAYA
İl Millî Eğitim Şube Müdürü

OLUR

Mustafa BİLİCİ
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdür V.

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Hocasahan Mh. İlkbahar Cad. No:38 (Yeni Hükümet Konağı A Blok) 16050/Osmangazi/BURSA
Telefon No : (0224) 225 25 78
Faks : 445 18 10
İnternet Adresi : <http://bursa.meb.gov.tr>
E-Posta : argel6@meb.gov.tr
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-cbys>
Bilgi için: Fatih ALTIN
Unvan : Bilgisayar İşletmeni

Bu cvrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://cvrak.sorgu.meb.gov.tr> adresinden 0c13-abda-3145-bd1a-4e44 kodu ile teyit edilebilir.

EK 8- Ölçek İzinleri



Ölçek Kullanım İzni

2 ileti

30 Mart 2022 11:18

Merhaba Hocam
Ben Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü okul öncesi eğitimi bölümü yüksek lisans 1. sınıf öğrencisiyim. Doç. Dr. Kazım Biber danışmanlığında ebeveynlik konusunda bir çalışma planlıyorum. Çalışmamda kullanmam için Çocuk Duygu İfade Etme Ölçeği Anne Formu'nun kullanım iznini ve puanlama şeklini benimle paylaşırsanız çok sevinirim. Yardımanız için şimdiden teşekkür ederim.
Saygı ve sevgilerimle
Bengisu KUZU

30 Mart 2022 12:56

İlgili ölçek ve gerekli bilgiler ektedir.

Çalışmanızda başarılar dilerim.

--

Bu e-posta mesajı ve ekinde bulunabilecek dosyalar yalnız mesajın alıcısı hanesinde kayıtlı kullanıcı(lar) içindir. Mesajın alıcısı değilseniz, lütfen hemen göndericiyi uyarınız. Mesajı dağıtmayınız, kopyalamayınız, içeriğini açıklamayınız ve çıktı almaksızın siliniz. Bu mesajda kayıtlı görüş ve düşünceler hiçbir şekilde Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi atfedilemeyeceği gibi, kurumumuz açısından bağlayıcı da değildir. Virüs ve kötü amaçlı yazılımların bu mesajda yerleşmesinin engellenmesi amacıyla gerekli tüm önlemler alınmış olsa da bu mesajın sisteminizde yaratabileceği kayıp ve zararlardan dolayı kurumumuz hukuken sorumluluk kabul etmez. Alınan alanınızda dünya çapında yürüttüğü faaliyetlere ilişkin bilgi almak için internet sitemizi inceleyiniz.

 Çocuk Duygu İfade Etme Ölçeği.docx
17K

Ölçek Kullanım İzni Hk.

3 ileti

8 Mayıs 2022 21:40

Merhaba Hocam

Ben Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü okul öncesi eğitimi bölümü yüksek lisans 1. sınıf öğrencisiyim. Doç. Dr. Kazım Biber danışmanlığında ebeveynlik konusunda bir çalışma planlıyorum. Çalışmamda kullanmam için OKUL ÖNCESİ SOSYAL DAVRANIŞ ÖLÇEĞİ ÖĞRETMEN FORMU'nun kullanım iznini ve puanlama şeklini benimle paylaşırsanız çok sevinirim. Yardımınız için şimdiden teşekkür ederim.

Saygı ve sevgilerimle
Bengisu KUZU

8 Mayıs 2022 22:25

Sn BENGİSU KUZU,

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü okul öncesi eğitimi bölümünde yüksek lisans 1. sınıf öğrencisi olarak, Doç. Dr. Kazım Biber danışmanlığında ebeveynlik konusunda yapmayı planladığınız çalışmanızda, Danışmanlığını Prof. Dr. Alev Önder'in yürüttüğü 'Okul Öncesi Sosyal Davranış Ölçeği Öğretmen Formu'nun Güvenirlilik ve Geçerlik Çalışması' isimli Yüksek Lisans Tezinde Güvenirlilik ve Geçerlik Çalışmasını yaptığım, Crick, Casas ve Mosher (1997) tarafından geliştirilen Okul Öncesi Sosyal Davranış Ölçeği Öğretmen Formu (OÖSDÖÖF)'nu aşağıda belirttiğim şekilde kaynak göstererek kullanmanıza izin veriyorum. Ölçeği mail ekimde gönderiyorum. Çalışmanızda başarılar dilerim.

Karakuş, Aslıhan (2008)." Okul Öncesi Sosyal Davranış Ölçeği Öğretmen Formu'nun Güvenirlilik ve Geçerlik Çalışması'(Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Bölümü Okul Öncesi Öğretmenliği Bilim Dalı (İSTANBUL)

08.05.2022
AslıhanKarakuş

Ölçek Kullanım İzni

2 ileti

30 Mart 2022 11:21

Merhaba Hocam
Ben Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü okul öncesi eğitimi bölümü yüksek lisans 1. sınıf öğrencisiyim.
Doç. Dr. Kazım Biber danışmanlığında ebeveynlik konusunda bir çalışma planlıyorum. Çalışmamda kullanmam için
Birlikte Ebeveynlik Ölçeği'nin kullanım iznini ve puanlama şeklini benimle paylaşırsanız çok sevinirim. Yardımınız için
şimdiden teşekkür ederim.
Saygı ve sevgilerimle
Bengisu KUZU

Yalçın Özdemir <yalcin.ozdemir@adu.edu.tr>
Alıcı: Bengisu Kuzu <bengisukuzu015@gmail.com>

30 Mart 2022 12:40


Bengisu merhaba, ölçeği kullanabilirsiniz. Ölçekle ilgili bilgiler ektedir. İyi çalışmalar dilerim

--

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi

GİZLİLİK NOTU: Bu mesaj ve ekleri yalnızca gönderildiği kişi(lere) özeldir ve gizlidir. Mesaj sizin adınıza değilse, içeriğini ve varsa ekindeki dosyaları kimseye göndermeyiniz ya da kopyalamayınız. Bu mesajın herhangi bir şekilde açıklanması, kullanılması, kopyalanması, yayılması veya mesaj içeriği ile ilgili olarak herhangi bir işlem yapılması kesinlikle yasaktır. Böyle bir durumda lütfen göndereni uyarıp, mesajı siliniz. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi bu mesajın içeriği ve ekleri ile ilgili olarak hiçbir hukuksal sorumluluğu kabul etmez.

2 eklenti

 **Birlikte Ebeveynlik Ölçeği.docx**
25K

 **2021- Birlikte Ebeveynlik Ölçeği.pdf**
896K